

Dr. Osman EMİN

Doç. Dr. Aktan AGO

TÜRKÇE KİTABIM

9. SINIF

DOKUZYILLIK İLKÖĞRETİM

Hazırlayanlar:

Osman EMİN ve Aktan AGO

Denetleyenler:

Prof. Dr. Fadil HOCA – Başkan

Mr.Sami İSLAMOĞLU – Üye

Ertan GİNA – Üye

Bilgisayar hazırlığı ve tasarım:

Hazırlayanlar

Lektör:

Hazırlayanlar

Yayımlayan:

Makedonya Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı

“Mito Hacivasilev Yasmin” caddesi, Nosuz – Üsküp

Basımevi:

Grafički Centar Ltd., Üsküp

Одобен од Национална комисија за учебници, со Одлука за одобрување и употреба на учебник по предметот ТУРСКИ ЈАЗИК за IX одделение на деветгодишното основно образование, со број 23- 1435/1 од 25.11.2015 година.

CIP-Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св.Климент Охридски,, ,Скопје

373.3.016:811.512.161(075.2)

Türkçe kitabım : 9. Sınıf sekizyillik ilköğretim/ Osman Emin, Aktan Ago. – Скопје :

Министерство за образование и наука , 2016. – 192 стр. : илустр. ; 30 см

ISBN 978-608-226-384-7

COBISS.MK-ID 101341450

ÖNSÖZ

Sevgili Öğrenciler,

Okulda öğrendiğiniz derslerin temeli Türkçe dersidir. Öğrenim hayatınızda bütün derslerde başarılı olabilmeniz için, Türkçeyi iyi bilmeniz ve kullanmanız, okuduğunuzu anlama, güzel konuşma ve yazma becerisini kazanmanız gerekir. “Türkçe Kitabım 9” okuma kitabı, ana dilimiz Türkçeyi sizlere sevdirmek ve onu en iyi şekilde kullanmanızı sağlamak için hazırlandı.

Başarı her zaman sizlerle olsun.

Hazırlayanlar

DERSE HAZIRLIK

- Okul yolu sizin için ne ifade etmektedir?
- İlköğretimin son yılında olmanız sizde hangi duyguları uyandırmaktadır? Açıklayınız.

OKUL YOLU

Günler geçti,
Yıllar geçti,
Okul yolunda.

Kendi aklınca,
Okuyan bendim,
Okul yolunda.

Hayat başkaymış,
Ne çare.
Belli belirsiz
Rüyamıydı, okul bize.

Şimdi, özlemde değil, ama;
Burulur içim,
Kimi görsem,
Okulumun yolunda.

Edip KAPIAÇAN

DERSE HAZIRLIK

- Okuyacağınız manzume, hikayeye tasarlanmış bir olayı anlatmaktadır.
- Hayvanlarla ilgili hikayelere ne ad verildiğini ve özelliklerini söyleyiniz.
- Hiç hayvanat bahçesine gittiniz mi?
- Orada gördüğünüz hayvanlardan birinin özelliklerini söyleyiniz.

SUDA KENDİNİ GÖREN GEYİK

Berrak bir su kaynağından,
Su içiyordu bir geyik.
Suda dallı boynuzunu gördü önce,
Dedi:

“ - Tanrım, ne güzellik!”

Sonra gözü aşağıya ilişince,
Pek utandı kuru sıska ayağından.

“ - Ne uygunluk ayaklarım ve başımın arasında, Tanrım ”

diye acı acı söylenirken, pek yakında
Göründü bir sürü köpek daldı sık ormana.
Sevmediği ayakları birer kanat oldu ona,
Fakat pek çok beğendiği boynuzları,
Takılarak sağa sola ve yukarı
Her adımda verdi ona bin eziyet
Ve yakalandı nihayet.
Çok kereler en faydasız şeylere biz
Güzel diye kapılır, zarar ederiz.
Ve bilakis en faydalı
Şeylere değersiz deriz.

La Fontaine'den Seçmeler

SÖZLÜK

- **Berrak:** Duru, temiz.
- **Sıska:** Çok zayıf.
- **Nihayet:** Son,sonunda.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Geyik çok hızla koşan bir hayvan olduğu halde avcılara niçin yakalanıyor?
- Geyik görünüşü ile ilgili bilgileri nasıl ediniyor? Görünüşü hakkında ilk duyguları nelerdir?
- Geyiğin mutsuz olmasının sebebi nedir?
- Geyik su kenarından niçin ayrılıyor?
- Geyiğin çok beğendiği boynuzları ona nasıl bir son hazırlıyor?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz parçadaki her satıra **mısra** adı verilir. Mısralardan oluşan bu şekildeki yazılara **manzume** denir.

Manzumede geyik tıpkı bir insan gibi düşünüp konuşmakta;

“Tanrım ne güzellik! ”,

“Ne uygunluk ayaklarım ve başımın arasında, Tanrım!” sözleriyle duygularını belirtmektedir.

Bu manzumenin sonunda da,

“Çok kereler en faydasız şeyler biz

Güzel diye kapılır, zarar ederiz.

Ve bilakis en faydalı

Şeylere değersiz deriz.” sözleriyle bir öğüt verilmektedir.

Hayvanlar veya cansız varlıklar arasında geçen bir olayı çoğunlukla manzum olarak anlatan ve öğüt veren bu tür yazılara **fabl** denir.

DERSE HAZIRLIK

- Sizin için değerli olan bir eşyanızı istemeden satmak durumunda olsanız ne yapardınız?

KUŞ YEMİ

Beyazıt kıraathanelerinden birinde bir arkadaş bekliyordum. Burası pek تنها idi. İki üç kişi, sönmüş sobanın yanında alçak sesle dertleşiyor, bir ihtiyar memur, burnunda gözlük, elinde bir gazete ile uyukluyordu. Kahvenin ortasında siyah Şam kumaşından tarihi çarşaf giymiş altmışlık bir büyük hanım gözüme ilişti. Yanında altın başlı bir erkek çocuğu, çocuğun elinde bir kafes vardı. Bu hanımda bir İstanbul hanımı tipi vardı.

Kahveciye yavaş sesle bir şeyler söylüyor, küçüğün elindeki kuş kafesini gösteriyordu. Kahveci gazetenin üstünde uyuklayan ihtiyara seslendi:

- Abidin Efendi! Sen kuş meraklısısın. Ucuz bir saka var, alır mısın?

İhtiyar adam kuş sesini işitince gözlerini açtı; çocuğu yanına çağırarak kafesi eline aldı, dudaklarını bükerek:

- Yaramaz, dedi.

Büyük hanım üzgün ve manalı bir bakışla ihtiyarı süzdü:

- Satacak değildik ama... Maaş çıkmadı da...
- Orası öyle hanım... kuşa yaramaz dedim ama, yarasa da alacak değilim.

Onlara dikkatle baktığımı gören kahveci yanımdan geçerken:

- Allah kimseyi düşürmesin... Bu ihtiyar kadının genç bir damadı vardı, Balkan'da şehit oldu, geçen sene de kızı sizlere ömür vefat etti, torunu ile yalnız kaldı...

Derhal gözümün önünde bir aile faciası canlandı: Yıllarca sürmüş uğraştan sonra bağlanan birkaç lira maaş aylardan beri çıkmıyordu. Vaktiyle çok iyi günler gördüğü büyükanne, yavaş yavaş bütün eşyalarını satıyor, nihayet sıra küçük saka kafesine geliyor. Ekmekçiye, mahalle bakkalına borç biriktikçe birikmiştir. Küçüğü aç bırakmamak için kuşu satmaktan başka çare yoktur.

Bu eski kafesin içinde başını boynuna kıştırarak uğrayacağı akibeti düşünüyor gibi görünen zebun kuş para etmiyor. Fakat onun kıymetini bir de bu çocuğa sorarsanız. Büyükanne, torununu bu küçük dilsiz kardeşinden ayrılmaya razı etmek için kimbilir ne vakitsiz bir hayat dersi vermiştir?

Kuş satılmadı. Büyükanne yaşlarla dolu gözlerinin ucu ile torununa bakıyor, çocuk da görünüşte üzgün, fakat küçük yaramaz! Nafile, beni büyükanne gibi aldata-

mazsın. Hüzün taklidi yaparken gözlerinin içi gülüyor; kuşunu beğenmedikleri için seviniyorsun... Şimdi görürsün!

Kahveci vasıtasıyla Büyük hanımla pazarlığa girişiyorum. Kafesi istediği fiyata satın alıyorum. Büyük hanım, masa üstüne bıraktığım parayı birden bire alamıyor. Ona ağır geliyor. Yalnız içinden beş kuruşu alarak çocuğa veriyor: belli ki aralarında kuşun satılması için anlaşma yapılmış. Büyük hanım benimle maaş meselesini konuşuyor, maksadı söz arasında bu parayı gene farkında olmadan almaktır. Kısa cümlelerle hayatından bahsediyor.

O kadar konuşuyoruz ki küçüğün uzun bir zaman aramızdan kaybolduğunu fark etmiyoruz. O, biraz sonra elinde bir simit ile geliyor. Simitle karnını doyuracaktır.

Paranın yarısıyla da kuşuna yem almıştır. Büyükannesiyle konuşurken onu gözletliyorum. Küçük avucuna bir parça yem döküyor, kafese uzatıyor; kuş, belli ki onun elinden yem yemeğe alışmıştır, kafesin telleri arasından gagasını uzatıyor.

Çocuk bu durumdan istifade ederek onu tutmak, dilsiz kardeşinin gagasına bir veda busesi kondurmak istiyor.

Sonra beni eteğimden çekiyor, yaşlarla dolu parlak gözleriyle yüzüme bakarak rica ediyor:

- Beyefendi, bu yem sizde kalsın, onu yedirirsiniz, olmaz mı?

Yemi aldıktan sonra iade ediyorum:

- Yavrum, bu kuşa ben bakamam, onu sana bırakayım da sen bak. Sonra büyüyünce alırım, olmaz mı?

Büyük hanım bunu doğru bulmuyor, isyan edecek oluyor.

- Büyük hanım, benim küçüğe yadigarım olsun, fakat ne olursa olsun bir daha onu satmamak şartıyla, diyorum.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

SÖZLÜK

- **Saka kuşu:** Kırmızı, sarı tüyleri bulunan, güzel öttüğü için kafeste beslenen küçük bir kuş.
- **Zebun:** Güçsüz, zayıf.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Büyükanne ve torunu kuşu neden satmak durumundadırlar?
- Kuş satılmayınca Büyük hanımda nasıl bir duygunun izleri belirliyor?
- Yazar, kuşu satın alması ile Büyük hanımın üzerine nasıl bir etki yaratıyor?
- Yazarın kuşu satın almasıyla bu aileye yardım ediş tarzını doğru buluyor musunuz?

KONU İLE İLGİLİ ETKİNLİK

- Hikayeden hareketle etkinlik düzenlenir.

HİKAYEYİ BEN YAZMIŞ OLSAYDIM

Karakterlerin adları, hikayede beğendiğin ve beğenmediğin yönler nelerdir?

Değiştirmek istediğin bölüm var mı?

Hikaye hakkındaki duyguların.

En sevdiğin/sevmediğin bölüm. (nedenleriyle birlikte)

Sen olsan hikayeye nasıl bir ad verirdin? Neden?

Olayın geçtiği yeri betimler misin?

Hikayede en sevdiğin benzetmeler nelerdir?

Sana ilginç gelen olay veya kişi hakkında yazar mısın?

Hikayeden çıkardığın sonuç nedir?

Hikayeyi sen yazsaydın, sonunu nasıl bitirirdin?

Hikayenin yazarına mektup yazmak isteseydin neler yazardın?

MAKEDONYA

Makedonya çocuklar ülkesi her yıl Ohrid gölünde
Struga'da toplanır binbir çocuk.

Vardar'dan gelenler
Elleri üzüm,
Elleri buğday.

Kimi Makedon, kimi Arnavut, kimi Türk,
Bütün yeryüzü çocuklarını çağırırlar
Ulaşır onlara bütün yeryüzü çocukları.

Yürekleri karışır
Birbirine hepsinin
Gülerken de çalışırken de.

Makedonyalı çocuklar okumayı öyle sever ki
Geceleyin bile
Okurlar yıldızları.

Bitmez tükenmez bir bayramdır başkent Üsküp
Her gün yeni
Her gün pırıl pırıl.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şairin dilinde Makedonya kimin ülkesidir?
- Şair Makedonya'yı nasıl açıklamıştır?
- Başkenti şair neye benzetiyor?

DERSE HAZIRLIK

- Fıkra nedir?
- Fıkranın özellikleri nelerdir?
- Bildiğiniz bir fıkrayı derste arkadaşlarınızla paylaşınız.

CEVİZ İLE BALKABAĞI

Küçük bir bahçesi varmış Hoca'nın,
Ekip biçermiş vakit buldukça.
Yine böyle
Çalıştığı bir gün,
Yorulup oturmuş
Bir ceviz ağacın altına.

Takılmış
Bahçenin bir ucundaki
Koskoca balkabaklarına gözleri.
Bir de kaldırmış başını,
Dallardaki cevizlere bakmış.

Birinin gövdesi kalın
Yemişi ufacık,
Öbüründerse yemiş kocaman
Ama gövdesi ip gibi.

Bir türlü
İçinden çıkamamış bu işin.
"Tanrım!"
Demiş,

“Nerden aklına geldi,
Koskoca balkabağını
Yerde bırakıp da
Şu ulu ağacda ceviz yetiştirmek?
Yer değiştirse bunlar
Daha doğru değil mi?”

Demeye kalmamış,
Cevizlerden biri koptuğu gibi
İnivermiş pat diye
Anlının ortasına.
Hemen kollarını göğe kaldırmış Hoca,
Hem dua etmiş,
Hem de demiş ki Tanrı'ya:
“Ne sorarım artık
Ne de işine karışırım!
Ya benim aklıma uysaydın da
Şu balkabağı ağacda yetişseydi
Şimdi ben ne yapardım?”

Kemal ÖZER – Ömür CANDAŞ

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Nasreddin Hoca dinlenirken hangi iki varlığı birbirleriyle karşılatırılıyor?
- Bu varlıkların özellikleri nelerdir?
- Hoca, niçin balkabağı ile cevizin yer değiştirmesini istiyor?
- Hoca'yı cevizle balkabağının yer değiştirmesi düşüncesinden vazgeçiren sebep nedir?
- Bizim hafifçe gülümsememize sebep olan sözler hangileridir ?
- Parçadan, nasıl bir ana fikir çıkarılabilir?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz parça, bilindiği gibi, bir **fıkra**dır. Fıkra bir anlamına göre “**kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü**” hikayedir. Fıkralar, çoğunlukla düz yazı ile anlatılırlar. Fakat burda olduğu gibi manzum olarak da anlatılırlar.

DERSE HAZIRLIK

- Çevrenizde el sanatlarıyla geçimlerini temin edenler var mı?
- Bunların sorunları nelerdir? Araştırınız.

İHTİYAR ÇİLINGİR

Koyunpazarı'nda bir ufacık dükkan; bir küçük ocak yanıyor, bir ufak çocuk körük çekiyor. İhtiyarlamış, küçülmüş, ak sakallı, küçük yüzlü bir adam, gözünde çifte gözlük, mini mini halkaları ateşte sıtıp zincir bağlıyordu.

Ne hoş manzara, gözüm ilişti. Dükkanın önünde kaldım. Bir çilingir dükkanı. Ufak kilitler, eski zaman kapı halkaları, rezeler, menteşeler, hayvan zincirleri...

Böyle ufak tefek şeyler yapıyor. Bunlardan pek çok da yapmış, dükkanın ötesine berisine asmış.

- Kolay gelsin, usta.
- Kolaysa başına gelsin!

Bir tarafa dayanıp durdum. Adamcık, benimle hiç meşgul olmuyor göründü. Birer tarafı açık, ufak halkalar hazırlanmış, bir halka takıp açık tarafını ateşe tutturuyor, o hazır oluncaya kadar bir başkasını ateşten çekip ucunu dikkatle kapıyor, bir parça büküyor, onu tekrar ateşe verinceye kadar, evvelki hazır oluyor, böylece muntazam çalışıyordu. Emin olunuz ki, gayet dürüst ve muntazam bir zincir vücuda geliyor, bir cilası noksan kalıyordu.

Şüphesiz, eski binalarda gördüğümüz o süslü edevat, böyle dükkanlarda, bu nezaketle, bu özenle, bu kanaat ve feragatla işlenir, yapılırdı. Sanata böyle dindarca bağlılık vardı.

Ben ordayken, gençten bir adam geldi. Elinde bir değnek vardı. Demirciye uzattı. Bu değneğin ucuna beş on halka geçirilecek. Bu genç adam, onunla her sabah akşam bağa giderken eşeği dürtecek.

Demirci anladı, ses çıkarmadı, duvardan üç beş halka aldı, sanatına vakıf bir adam sükunetiyle değneğe taktı. Lakin, genç adam, usulün tersine değneğin yan tarafına bir halka daha taktırmak istiyordu. Çilingirle aralarında karşılıklı konuşma başladı. Çilingir: "Olmaz" dedi. "Bunun usulü böylece."

Delikanlı usulü bozmakta ısrar ediyordu.

- Canım sen tak, nene lazım...
- Takılmaz evladım..Ben kırk yıldır bu sanatı yaparım.

- Canım, parasıyla değil mi? Sen takıver, ötesine karışma!

İhtiyar, belki ısrar etmeyip takacaktı; ancak “parasıyla” sözüne fena halde içerledi, daha fazla bir şey deneyerek değneği genç adamın elinden aldı, eski taktıklarını da sökerek iade ettikten sonra:

- Biz para aşıklısı değiliz, var başka yerde yaptır, dedi.

Düşündüm kaldım. Para için işlemediğini idda eden bu fakir ihtiyar, şüphesiz, sanatının aşığıydı. “Filan usta gitti, bu sanatı da götürdü.” diyecekler diye bu dükkanı bekliyordu. Onun nazarında filan şey filan şekilde yapılır, başka türlü sanata saygısızlık olurdu. Bunu yıllarca, belki asırlarca ustalar böyle yapmışlar. Öyle ya onun arkasında bu yolda, bu erkanda gelmiş geçmiş ustalar, pirlere vardı. Dükkanlarını Halik’e ibadet eder gibi açıp kapamışlardı. Sanat onlara bahşolunmuş bir keramettir.

Evet, bu adam para aşıklısı değildi. O, ustalarının postunda oturan bir sanat halifesiydi. O, nasıl derse desin, işlediği sanatta, birikmiş emanetler bulunduğuna inanıyordu. Yetkili olmayan bir adamın, bunu, parayla değiştirmeye ne hakkı vardı!...

Memduh Şevket ESENDAL

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazarın çilingir dükkanında ilgisini çeken şeyler nelerdir?
- İhtiyar çilingir ne yapıyor?
- Yazar onu selamladığı halde o, niçin yazarla ilgilenmiyor?
- Çilingir, müşterisinin isteğini neden kabul etmiyor?
- İhtiyar çilingir, nasıl bir meslek disiplinine sahiptir?
- Onun bu disiplinli çalışması neden kaynaklanıyor?
- Para aşıklısı olmadığını hangi davranışıyla kanıtlıyor?
- Bu davranışını doğru buluyor musunuz? Niçin?

ÖĞRENELİM

Hikaye, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olan olayları anlatan kısa yazılardır. Hayatta ilgi çekici bir takım olayları anlatarak okuyanda heyecan veya zevk uyandıran yazıdır. Hikayelerin kişileri azdır, bir tek olay anlatmak amacıyla yazılır.

Hikayenin dört temel ögesi vardır:

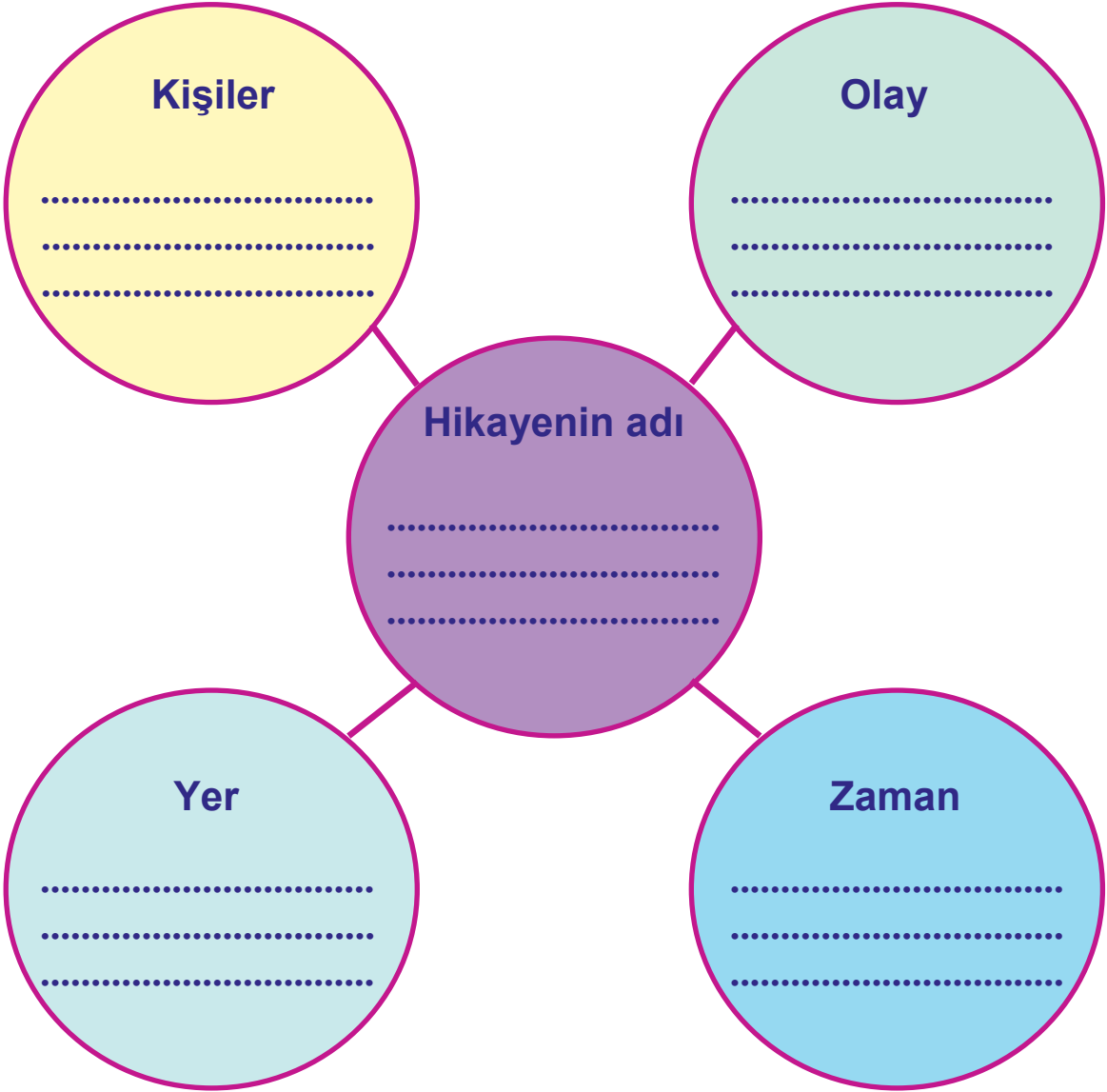
Olay: hikayede anlatılan ve kişilerin başından geçen olgulardır.

Kişiler: olayı yaşayan insan ve canlılardır.

Yer: olayın geçtiği yerdir.

Zaman: olgunun geçtiği zamandır (yıl, mevsim, hafta, gün, gece vb.)

HİKAYE'ye BAĞLI KALARAK HİKAYE HARİTASI OLUŞTURALIM

DERSE HAZIRLIK

- Bugüne kadar çok tehlikeli olay yaşadınız mı?
- Yaşadıysanız o andaki duygu ve düşünceleriniz nasıldı?
- Yaptığınız önemli bir işin takdir edilmesi sizi nasıl etkiler?

BİR HATIRA

On iki yaşında vardım. Lakin cılız çocuktum. Şeker Bayramının üçüncü gecesiydi. Bütün ev halkı uykuda iken mahallede acı çığlıklar koptu. Döşeklerimizden hep fırladık. Pencerelere üşüştük. Karşımızdaki sırada köşe başındaki evin cumba saçağından yoğun bir duman sütunu kıvrıla kıvrıla göğe yükseliyordu:

- Ümmet-i Muhammed yanıyoruz!

Bizim evin içi karıştı. Hızlı hızlı kapımız çalınıyor. Eşya kurtarmak için eş dost imdada koşuyordu. Nemiz varsa bitpazarı gibi ortaya döküldü. Herkes buradan eline bir şey alıyor; öteki odaya götürüp bırakıyordu. Şaşırmiştık, ne yaptığımızı bilmiyorduk. Asılıp pencerelerden perdeleri, çatır çatır koparıyorlardı. Şangır şungur camlar kırılıyor; aynanın önündeki lambalar, bardaklar yerlere dökülüp tuzla buz oluyordu. Arada bir pencerelere koşuyorduk. Kızıl alevin ışığı altında kaynaşan halk, sokaklara uzatılmış kara hortumlardan sızan sular. Koltuklarına girilip ateşten uzaklaştırılan bir kocakları. Elindeki sepetin içinden kediler haykıran ve nereye gideceğini bilmez bir kızın telaşı.

Yangın ilerledi. Bu, mahalleleri yutan kızıl ağızlı ejder ta karşımıza gelmiş cehennemî soluğuyla camlarımızı patlatıyor, kaplamalarımızı alazlıyordu. Saçaklara ıslak halılar asıyorlardı. Etrafıma bakındım. Kendimi yapayalnız buldum. Üst katta benden başka kimse kalmamıştı. Galiba unutulmuştum. Bilmem niçin sandık odasına koştum. Orada üstleri siyah meşin kaplı iki büyük sandık gördüm. Şüphesiz bunlar da unutulmuştu. Bağırđım, çağırđım, sesime cevap veren olmadı. Bu kara sandıkların içinde büyük annemin en kıymetli eşyası bulunduğunu biliyordum. Yangının nefesi odalarımızı hamam halvetine benzetmişti. Tehlikenin bu kadar yaklaşması bana ani bir heyecan getirdi. Adalelerime belki on misli fazla kuvvet geldi. Bir şeyler oldum. Hemen sandıklarından biriin kulpuna yapıştım. Bütün gayretimle çektim. Selamlık sofasına kadar sürükledim. Orada, tıkanıyordum. Yarım dakika nefes aldıktan sonra, tekrar sürükleyerek selamlık sofasına çıkardım. İkinci sandığa koştum. Onu da ötekinin yanına getirdim. Fakat ben de bittim. Yangın, evimizin cephesinde birçok ziyan yaptıktan sonra söndü. Kapıları kapadık. Hepimiz yorgun, birer tarafa serildik.

Sabahleyin uyandık. Tekrar yerleşiyorduk. O iki dolu sandığı, selamlık sofasına kadar kimin çekip getirmiş olduğunu herkes birbirinden sorarken büyük bir kahraman

böbürlenmesiyle ortaya çıkarak:

- Ben! Dedim.

Derhal bir kahkaha sağanağı içinde kaldım. Sözüme kimse inanmıyordu. Nihayet amcam:

- Rahmi, senin yalana alışmanı hiç istemem. Hele böyle kubbesi tamam gelmeyen yalan.

Gözlerim sulanarak tekrar ettim:

- Amcacığım, billahi ben getirdim.
- Sus yemin etme! Şu sandıklardan birinin kulpundan tut! İki adım öteye sürükle! Sözüne inanayım.

Hemen sandığın kulpuna yapıştım. Var kuvvetimle asıldım. Kimıldatmak ne mümkün! Yere perçinlenmiş bir kurşun kütlesi. Son kuvvet ve gayretimle bir daha yapıştım. Hayır! Hayır! Yangın kulesi belki yerinden oynatabilirdi, bu sandık kıpırdamıyordu.

Bu aczimin karşısında yalanımın büyüklüğüne gülen amcamın yüzüne baktım. Artık onu inandırmak için ağız açmak bir tarafa, gece bu koca sandıkları sürükleyen acaba ben değil miydim diye kendi kendimden şüpheye düştüm.

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

SÖZLÜK

- **Ziya:** Işık, aydınlık.
- **Alazlamak:** Bir şeyi aleve tutmak.
- **Meşin:** Tabaklanmış koyun derisi.
- **Böbürlenmek:** Övünerek kabarmak.
- **Perçinlenmek:** Ayrılmayacak şekilde yapışmak.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazar, sandıkları niçin kurtarmak istiyor?
- Yazar, neden kendinden şüpheye düşüyor?
- Yazarın yerinde siz olsaydınız nasıl davranırdınız?
- Size inanmaları için neler yapardınız?

SÖZLÜ ANLATIM

BİR HİKAYE ANLATALIM

Okuduğunuz hikayeyi anlatınız. Olayları oluş sırasına göre anlatmaya çalışınız. Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirtiniz. Olayda yer alan kişilerin arasından baş kahramanı seçiniz ve bazı özelliklerini söyleyiniz. Anlatırken kısa ve düzgün cümleler kurunuz. Konu dışına çıkmadan anlatmaya çalışınız.

- Bu hikayeyi siz yazmış olsaydınız, yazıya nasıl bir başlık yazardınız?

DERSE HAZIRLIK

- Vatan, size göre nedir?
- Sizce insan vatanını neden sevmelidir?

VATAN

Feda olsun sana canım,
Uğrunda dökülsün kanım,
Cennette güzel vatanım,
Sana bin canla kurbanım!

Baharın cana can katar,
Yürekten kayguyu atar,
Ecdadım koynunda yatar,
Sana bir canla kurbanım!...

Anam kadar kıymetlisin,
Yavrularımdan tatlısın,
Gönülde sen kanatlısın,
Sana bir canla kurbanım!

Halide Nusret ZORLUTUNA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair, vatanına niçin bir canla kurban olmak istiyor?
- Şiirde vatan güzelliklerinden bahsedilmiştir. Şaire bunları dedirten duygu sizce nedir?

ÖĞRENELİM

Güzel şiir okuyabilmek için:

- Okuma amacını belirleme;
- Okuduğu şiiri doğru telaffuz etme;
- Noktalama işaretlerine dikkat ederek okuma;
- Sesli okumada vurgu ve tonlamaya dikkat ederek okuma;
- Akıcı okuma ve şiirin türünü dikkate alarak okuma.

“Düşman belli değil, dost belli değil.”

Görürsün ya, hep dost demiş sarılmış ve günün birinde apışıp kalmışız. Ya yollar ayrılmış, ya kaygılar yada düpedüz bir pula satılmışız. Peki nedir, kimdir bu dost? Bozukluk neresinde bu işin? Neden, nasıl aldanıyoruz?

Bana öyle geliyor ki biz, birçok şey gibi dostluğu da gökte ararken yerde bulacağız. Mutluluk, özgürlük, adalet, eşitlik gibi dostluk da ötelede değil; burnumuzun ucunda, yaşadığımız günlerin içindedir. Onları kaybettiğimiz yerde aramadığımız için bulamıyoruz.

Bana sorarsan işte ve dünüşte beraberlik olmadı mı kolay kolay dostluk olmuyor? Olsa da neye yarar öylesi? Gücümüze güç, canımıza can katabilir mi? İşte beraberlik mutlaka aynı tarlayı sürmek, aynı işte çalışmak değil tabii. Ayrı ayrı işlerde çalışırız da günlük kaygılarımız bir olur, birbirimizin işinden anlar, yardımlaşırız. Ama mesela sen emeğine, ben birinin sırtından geçinirsem yada sen para peşinde, ben değilsem nasıl halleşiriz? Düşünüşte beraberlik, tıpa tıpa aynı düşünceleri benimsemek olmayabilir. Düşüncelerimizin yönü bir olsun yeter.

Mesela ben “Bu dünya düzelmez, gününü gün etmeye bak.” Derken sen daha güzel, daha namuslu bir dünyanın peşindeysen; sen aynı kitaba zararlı, ben faydalı derssem; nasıl ve ne diye dost olalım. Düşünce ayrılıkları, hayatımızı allak bullak eder de dostluğa dokunmaz olur mu? Uzun lafın kisası dostlarımızı iş ve kafa arkadaşlığı arasından seçmeliyiz.

Sabahattin EYUBOĞLU

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazar, dostlukların değişmesine örnek olarak neleri gösteriyor?
- Yazara göre “Hey gidi günler!” sözü, hangi anlamda söyleniyor?
- Size göre dostluk nedir?

DERSE HAZIRLIK

- Uzay hakkında neler biliyorsunuz?
- İnsanlar uzay hakkında neleri öğrenmek istiyorlar?
- Bilim adamlarının uzay ile ilgili çalışmaları nelerdir?

UZAYDAN GÖZETLENİYORUZ

Meltem, kardeşini balkona çağırdı. Elinden tutarak, gök yüzüne bakmasını istedi:

- Özlem! Diye fısıldadı. Uzaydan bizi gözetleyenler var.

Özlem, korkuyla örperdi:

- Nasıl olur? Kim bizi gözetleyebilir? Gözetleseler bile, o kadar uzaktan göremezler ki.

Meltem, fısıltılı konuşmasına devam etti:

- Bize elektronik beyinlerle, çok geliştirilmiş kameralarla bakıyorlar. Onlara ne kadar uzakta olursak olalım, bakışlarından kurtulamayız...

Özlem'in avuçları ter içinde kalmıştı:

- Ne korkunç! Pek iyi, ne yapacağız öyleyse? Nereye saklanacağız?

Meltem güldü:

- Saklanmamıza gerek yok! Dedi. Onlar aslında Dünya'mızı gözetliyorlar.

- Neden gözetliyorlar? Dünya'mızı ele geçirmek için mi?

- Hayır, hayır! Bu araçlar uzaylıların uyuduları değil ki!..

- Ya!

- Değil tabii! Bunları uzaya, dünyalılar fırlatıyorlar. Şu anda dünyamızın çevresinde dört bine yakın uydu dolaşmaktadır.

- Dört bine yakın mı? Ne de çok uydu varmış?

- Her uydunun görevi ayrı ayrı olduğu için, bunların sayıları günden güne çoğalıyor.

Meltem susmuştu. Özlem, ablasının boynuna sarıldı.

- Bu hikaye çok hoşuma gitti. Ne olursun susma!

Meltem, kardeşinin öpücüklerinden çok duygulanmıştı. Sözlerine devam etti.

- İlk uydu Sputnik'tir. Daha sonra fırlatılan uyduların çoğu askeri amaçlar taşıyor. Dünya'mıza 200-300 km gibi alçak yörüngelerdeki uydular, gözlem ve keşif uydularıdır. Dönme periyotları 24 saatlik olan meteoroloji uyduları ile haberleşme uyduları dün-

yaya 36 000 km uzaklıktaki yörüngelerinde dönerler. Öteki uyuduların da askerlikle ilgili olarak fırlatıldıkları biliniyor.

Özlem, bu bilgilere çok sevinmişti. Ama, gene de içinde korkular vardı:

- Ablacığım, dedi, ya uzaylılar da gelirlerse, uydular bunu dünyamıza bildirirler mi?

- Merak etme, mutlaka bildirirler. Gerçi henüz uzayda yaşayanlar var mı, yok mu, kesin bilgiler elde edilmiş değil. Hem uzaylılar durup dururken dünyamıza niye saldırırlar? Dünyamıza gelebildiklerine göre, uygarlıkta, bilimde bizden daha ileri olmaları gerekir. Anlaşılan sen, uzay filmlerinin etkisi altında kalmışsın...

- Haklısın ablacığım!

O sırada, bir uydu parıltılı bir ışıkla, yıldızların arasında süzülerek geçip gitmeye başladı.

Özlem:

- Bak bir uydu! Diye bağırdı.

Meltem:

- Tıpkı bir yıldızı andırıyor, dedi.

Yatma vakti gelmişti. İçeriye girdiler.

Ahmet UYSAL

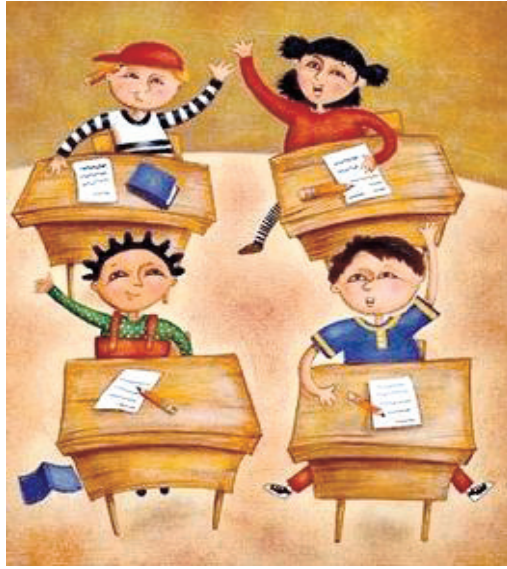
DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Özlem, niçin korku ile ürperdi?
- Meltem, Dünya'nın nasıl gözetlendiğini söylüyor?
- Dünya'yı neler gözetliyor?
- Uzay hakkında daha fazla bilgi edinmeniz için araştırma yapınız!

DERSE HAZIRLIK

- Meslek seçimi, insan başarısında önemli midir?
- Çevrenizdeki insanlar arasında yanlış meslek seçimi nedeniyle mutsuz olanlar var mı? Araştırınız.
- İlerde hangi mesleği seçmek istiyorsunuz? Bunun sebebi nedir?

OKUL VE MESLEK SEÇİMİ

Her ders yılı sonunda bir çok anneler, babalar, çocuklar, gençler tasalanırlar. Anneler, babalar, öğrenimlerini bir üst derecedeki okullarda devam ettirmek isteyen çocuklarını nereye vereceklerini bilemezler veya seçtikleri okullara göndermek imlanı bulamazlar. Daha fazla okumak istemeyen, çeşitli nedenlerle hayata atılmak zorunda kalan çocuklarına meslek seçmekte güçlüklerle karşılaşırırlar. Kimi anneler, babalar, çocuklarının ilgilerini, yeteneklerini düşünmeden onları diledikleri okullara, işlere girmeye zorlarlar. Bütün bunların sonucu olarak bir çok çocuk ve genç istemedikleri, daha doğrusu güçlü, derin, ana temel eğilimlerine, bu eğilimlerin bir sonucu bilgilerine, yeteneklerine cevap vermeyen, dolayısıyla sevmedikleri okullara, işlere girmek zorunda kalmaktadırlar. Yaratılışlarında yer alan varlık imkanlarından, gerektiği gibi yararlanamamaktadırlar. Kendilerinden beklenen başarılarla ulaşamamaktadırlar...

İnsan, yeryüzünde en büyük amacını meydana getiren; düşüncelerini, duygularını, davranışlarını değerlendiren hayatını devam ettirebilmek için çalışmak, bir iş yapmak ister. Kendisi için her şey olan hayatta, her şeyin sonu olan, sonu gibi gördüğü yoksulluk karşısındaki direnme gücünü artıran, devam ettiren her şeye karşı büyük bir ilgi

duyar. Bu ilgi ölçüsünde başarıya ulaşır. Kelimenin gerçek anlamıyla başarılı insanlar en çok yapmak istedikleri, daha doğrusu, en iyi yapabilecekleri işlerde çalışmak imkanını bulabilen kimselerdir. Aynı şekilde, başarısızlık gösterenlerden çoğu, aradıkları işleri bulamayanlardır. İstemeye istemeye yaptıkları işlerde aradıklarının özlemini yaşadıkları için; gittikleri okullarda, girdikleri işlerde bir baskı ağırlığı duymaktadırlar. Arzu etmedikleri için kendilerine sıkıntı veren, yapamayacaklarını anladıkları işlere başkaları tarafından zorlandıklarını düşünmektedirler. Bu baskı, zora, sürekli bir şekilde tepki göstermek zorunluğu ile karşılaşmaktadır. Kimi öğrencilerin ve okullarda çalışanların işyerlerinde intibaksızlık göstermelerinin en önemli nedenlerinden biri de budur...

Her insan, bazı evrensel insan özellikleri bakımından başkalarına benzer. Buna karşılık, yine bazı bakımlardan her insan, herkesten ayrı bir insandır. Her insanın kendisine özgü yetenekleri, eğilimleri vardır. Başka bir deyişle, her insanın en çok isteyebileceği, sevebileceği en iyi bir şekilde yapabileceği, dolayısıyla, başarılı olabileceği bir veya birkaç iş vardır. Kelimenin gerçek anlamıyla başarılı insan, kendisine en çok uyan işlerde çalışmak imkanını elde edebilen insandır. İnsanı başarıya ulaştıran yol; eğilimlerinin, yeteneklerinin bir eseri olan çalışmak arzusundan geçen yoldur. İnsan kendisini dilediği gibi bulabildiği her yerde kendisi olabilen, bütünlüğüne kavuşabilen bir varlıktır. İnsanın başarısı, bütünlüğünün bir ifadesidir. İnsan sevmediği, sevedemediği işlerde bütünlüğünü gerçekleştiremez. Daha az bir kendisi haline gelir. Sevedemediği için kendisini sıkan işinden ziyade, özlemini duyduğu işleri düşünür. Tembel dediğimiz insan, her şeyden önce aradığı işi bulamayan insandır. Bizi kendimizin yapamayan hiçbir iş, bizim olmaz.

Halis ÖZGÜ

SÖZLÜK

- **Eğilim:** Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme.
- **Özgü:** Özellikle birine veya bir şeye ait olan, has, mahsus.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- İnsan, niçin çalışmak ve bir iş yapmak ister?
- İnsanların ilgi duydukları alanlarla, kişilikleri arasında nasıl bir ilgi vardır?
- Başarılı insan kime denir?
- Bazı öğrencilerin başarısız olmalarını, yazar neye bağlıyor?
- İnsanı, diğer insanlardan ayıran temel özellikleri nelerdir?
- Yazara göre kimler tembeldir?

DERSE HAZIRLIK

- Öğretmenlik mesleğini açıklayınız.
- Size göre öğretmen nedir?

ZİLLER ÇALACAK

Zil çalacak... Sizler derslere gireceksiniz bir bir.
Zil çalacak, ziller çalacak benim için,
Duyacağım evlerden, kırlardan, denizlerden;
Ta içimden birisi gidecek uça, ese...
Ama ben, ben artık gidemeyeceğim.

Zil çalacak... Siz geminize, treninize gireceksiniz bir bir.
Zil çalacak, ziller çalacak benim için
Duyacağım iskelelerden, istasyondan bütün;
Ta içimden birisi koşacak ardınızdan...
Ama ben, ben artık gelemeyeceğim.

Sonra bir gün bir zil çalacak yine,
Hiç kimseler, kimsecikler duymayacak...
Ne sınıflar, ne iskeleler, ne istasyonlar, ne siz...
Ta içimden birisi kalacak oralarda...
Ben gideceğim.

Zeki Ömer DEFNE

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Zil çalınca, kim, derslere girecektir?
- Öğretmen, zilin sesini nerelerden duyacaktır?
- İçinden birisi uçarak ve eserek nereye gidecektir?
- Şairin “içimden birisi” dediği kimdir?
- Şiirin ikinci bölümünde çalan zil, ne zildir? Bu zil, derse giriş mi yoksa dersten çıkış mı bildiriyor? Niçin?
- Hiç kimselerin duymayacak dediği zil, nasıl bir zildir?
- Bu zili, neler ve kimler duymuyor?
- Şiirin konusu nedir? Açıklayınız.

ÖĞRENELİM

- Çok duygulu bir şiir okudunuz.
- Şiirin, çok yalın bir dili ve etkili bir anlatımı vardır.
- Duyguları coşkulu bir dille anlatılmıştır.

ÖDEV

- Emekli olan veya artık okula gelmeyen bir öğretmeninize mektup yazınız.
- Öğretmeninize sizinle ilgili söz vermenizi istersek, öğretmeninize yazacağınız mektupta hangi sözü verirdiniz?
- Öğretmenler için yazılmış şiirler toplayıp sınıfta okuyunuz.

UNUTMAYIN!

Bir şey istemek, bir şey sormak, bir haber vermek için birisine yazılan, posta yoluyla gönderilen yazılara **mektup** denir.

- **Mektupta Biçim**
- **Hitap:** Mektup yazılan kişiye olan ilgi ve yakınlığımıza bağlıdır.
- **Giriş ve Gelişme:** Mektubun amacını belirten bölümdür.
- **Sonuç:** Bu bölümde selam ve iyi dilekler yer almalıdır.

DERSE HAZIRLIK

- Çevrenizde kahramanlıkları anlatılan kişiler var mı?
- Bu kişilerle ilgili neler biliyorsunuz?
- Kahramanlıklarıyla ünlü çocuk kahramanlardan kimleri tanıyorsunuz?

GENÇ OSMAN DESTANI

Hüsrev Paşa ağır başlı, becerikli, azimli ve cesur bir vezirdir. Ne var ki çok sertti. Emirlerine karşı gelenlere merhamet nedir bilmezdi. Yeniçeri subayının ağzından ordu-sunda “daha bıyıkları çıkmamış” bir asker bulunduğunu öğrenince kanı tepesine çıktı. Buna kim cümert edebilirdi? Derhal komutanlarını çağırdı:

- “Sakalı bıyığı tarak tutmamış bir çocuk Ordu-yu Hümayun’a katılmış derler, ne biliyorsunuz?” diye gürledi.

Bu söylenti onlar da duymuş. Gençosman’ın adını da işitmiş, kahramanlıklarını, yararlıklarını onlar da duymuşlardı. İçlerinde, Mihriban savaşının en kızgın bir anında kız gibi güzel bir çocuğun kır atını kişneterek yalın kılıç düşmana nasıl saldırdığını göz-leriyle görenler de vardı. Ama gözlerinden ateş fışkıran Hüsrev Paşa’ya bunu nasıl söy-leyebilirdilerdi? Nihayet içlerinden biri:

- “Bu yiğidin adına Gençosman derlermiş, Devletim” diyebildi.

Gençosman adı Hüsrev Paşa'nın da kulağına çalınmıştı. Hem de Erzurum'da iken... Yüzünü görmemişti ama ününü biliyordu. Acaba Gençosman o Gençosman mıydı? Paşalarına:

- “Benimle alay mı edersiniz,” diye bağırdı, “Gençosman bir çocuk mudur ki?”

Paşalardan bir tanesi, Anadolu beyler beyi Zor Murtaza Paşa, Gençosman'ı tanıyor, evladı gibi de seviyordu. Hüsrev Paşa'nın hışımlı halini görünce yiğidin başına bir felaket gelecek diye ödü kopuyordu. Gözleri dolmuştu. Hüsrev Paşa kendisine birşey sormasın diye başını önüne eğmiş, Vezir'in yatılmasına dua ediyordu. Bereket versin Hüsrev Paşa o gün daha ileri gitmemiş, üstelememişti.

Hüsrev Paşa Hemedan'dan sonra on dört temmuzda düşmanı Çamahal'de yeniden yakalandı. Gene hezimete uğrattı. Hayret! Kır ata binmiş bir genç burada da cengin en kızgın anında ileri atılmış, aslanlar gibi dört bir yana kılıç savurmuştu. Kimdi bu çocuk acaba? Gençosman dedikleri bu muydu yoksa?

Cenkten sonra vezir arattırdı, tarattırdı, fakat gördüğü o yiğidi bir türlü durduramadı. Vezirin hışımını bilenler Gençosman'ı saklıyor, ele vermekten korkuyorlardı. Hüsrev Paşa yeniden divan topladı. Paşaları, beyleri sıkıştırdı. Nihayet Zor Murtaza Paşa:

- “Devletlim bu delikanlıyı bulunca ne yapacaksınız?” diye sordu.

Hüsrev Paşa bir türlü veremiyordu. Emrine karşı gelinmişti. Bu emre karşı gelenlerin cezalandırılmaları gerekirdi. Ama böyle bir civan yiğide nasıl kıyılırdı?

- “Hele biz yüzünü görelim, belki de affımıza mazhar olur,” dedi ve arkasından şu sözleri ekledi:

- “Belki de iltifat görür.”

Zor Murtaza Paşa'nın gözlerinin içi güldü, derin bir nefes alarak:

- “Öyle ise arz edeyim devletlim,” dedi, “Bu kahraman Gençosman'dır” Hüsrev Paşa'nın sorusu üzerine de:

“Ben devletlim, suç bizdedir,” dedi, “sunmaya cesaret edemedik. Hayatı bağışlarsa alıp getireyim.”

Hüsrev Paşa'da sertlikten eser kalmamıştı. Yumuşak ama gür bir sesle:

- “Tez getir,” dedi, “Bağışladım.”

Anadolu Beyler çadırından dışarı çıktı. Bütün gözler kağıya dikilmişti. Biraz sonra Zor Murtaza Paşa'nın arkasından 16-17 yaşlarında arslan yapılı bir yiğidin çadıra girdiği görüldü. Vakarlı, fakat saygılı adımlarla Hüsrev Paşa'ya yaklaştı, selamladı:

- “Adın nedir?”

- “Gençosman!”

- “Sakalina bıyığına tarak batmayanların orduya girmeyeceğini bilmez misin?”

Gençosman vakarını bozmadan:

- “Benim sakalım da var bıyığım da, devletlim” diye cevap verdi.

Hüsrev Paşa, göz göre göre yalan söyleyen delikanlıya:

- “Ala” dedi, “Al öyleyse şu tarağı da batır bakalım bıyığına, görelim bıyığın neredymiş!” ve koynundan çıkardığı demir tarağı Gençosman’a uzattı. Delikanlı tarağı aldı, öptü ve hiç düşünmeden bir hamlede üst dudağına sapladı:

- “İşte beyim devletlim.”

Bu yiğitlik sahnesi karşısında Hüsrev Paşa’nın da, öteki paşa ve beylerin de gözleri dolmuştu, Vezir.:

- “Var git oğul,” dedi. “ Ben sözlerimi geri aldım.”

Gençosman veziri yeniden selamladı arka arkaya yürüyerek çadırdan çıktı, gitti.

Bu hikaye de oruda derhal yayıldı. Gençosman’ın şöhreti bir kat daha arttı. Hüsrev Paşa ordusu Hemedan’dan Bağdat yönüne döndüğü zaman Gençosman artık serdarları arasında idi.

Türk Destanları

SÖZLÜK

- **Yeniçeri:** Orhan Gazi tarafından yeniçeri ocağı adıyla 1362’de kurulan, Osmanlı ordusunda piyade asker sınıfına mensup er.
- **Söylenti:** Ağızdan ağıza dolaşan kesinlik kazanmayan haber, rivayet.
- **Dem:** Zaman, çağ.
- **Hışım:** Öfke, kızgınlık.
- **Cenk:** Savaş, kavga.
- **Divan:** Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis.
- **Civan:** Yakışıklı genç erkek.
- **Serdar:** Başkomutan.
- **Cüret etmek:** Haddini aşacak ölçüde cesaret etmek.
- **Yalın kılıç:** Elinde kılıç olduğu halde, kılıçlı olarak.
- **Bereket versin:** Bir kimsenin bir durumdan hoşnutluğunu anlatır.
- **Hezimete uğratmak:** Bozguna veya büyük bir yenilgiye uğratmak.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Gençosman Hüsrev Paşa’nın ordusuna nasıl katılıyor?
- Hüsrev Paşa niçin Gençosman’ı görmek istiyor? Bunu nasıl ifade ediyor?
- Gençosman’ın davranışını destekliyor musunuz? Niçin?
- Hüsrev Paşa’nın ordusuna katılmak için siz de gönüllü olur muydunuz? Niçin?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazının türü **destan**dır. Kahramanlarla ilgili olağan üstü olayları konu edilen bu tür yazılara **destan** denir. Destanlarda olağan ve olağan üstü olaylar bir arada bulunur.

Gençosman destanın değişik şekilde anlatılan rivayetleri vardır. Gençosman Dördüncü Murat zamanında yaşamış tarihi bir kahramanıdır. Bağdat seferinde büyük kahramanlıklar göstermiştir. Bu savaş sırasında şehit düşmüş, orada gömülmüştür. Bu hikayede Gençosman'ın IV. Murat'ın ordusuna kumanda eden Hüsrev Paşa tarafından kabul edilmesi anlatılmaktadır.

Destanlar da hikayeler de olduğu gibi olay ön plandadır. Böyle yazıların kendi içinde giriş, gelişme, sonuç olmak üzere üç bölümden oluştuğunu biliyorsunuz. Buna göre yazının bölümlerini gösteriniz.

DERSE HAZIRLIK

- **Yahya Kemal BEYATLI**, hakkında bilgi edinmeye çalışınız.

Şairin, eserlerini göz önünde bulundurarak, hayatında yer etmiş ve kişilik gelişimine doğrudan etki etmiş üç şehirden bahsedebiliriz: Paris, Üsküp ve İstanbul. Paris her sanatçı gibi, sanatının ve hayat görüşünün şekillendiği yerdir. İstanbul şair oluşu, burada hocalarına karşı oluşmuş tepkinin dışı vurumudur. İstanbul; yaşadığı, vazgeçilmez olan ve aşık olduğu şehir. Üsküp ise şairin, memleketidir. "Kaybolan Şehir" şiiri, Üsküp için kaleme alınmış bir şiirdir.

KAYBOLAN ŞEHİR

Üsküp ki Yıldırım Bayazıd Han diyârıdır
Evlâd-ı Fâtihân'a onun yâdigârıdır.

Firûze kubbelerle bizim şehrimizdi o;
Yalnız bizimdi, çehre ve rûhiyle biz'di o.

Üsküp ki Şar-dağ'ında devâmıydı Bursa'nın
Bir lâle bahçesiydi dökülmüş temiz kanın.

Üç şanlı harbin arş'a asılmış silâhları
Parlardı yaşlı gözlere bayram sabahları.

Ben girmeden hayatı şafaklandıran çağa,
Bir sonbaharda annemi gömdük o toprağa.

İsâ Bey'in fetihle açılmış mezarlığı
Hulyâma âhiret gibi nakşetti varlığı.

Vaktiyle öz vatanda bizimken, bugün niçin
Üsküp bizim değil? Bunu duydum için için.

Kalbimde bir hayâli kalıp kaybolan şehir!
Ayrılmamın bıraktığı hicran derindedir!

Çok sürse ayrılık, aradan geçse çok sene,
Biz sende olmasak bile, sen bizdesin gene.

Yahya Kemal BEYATLI

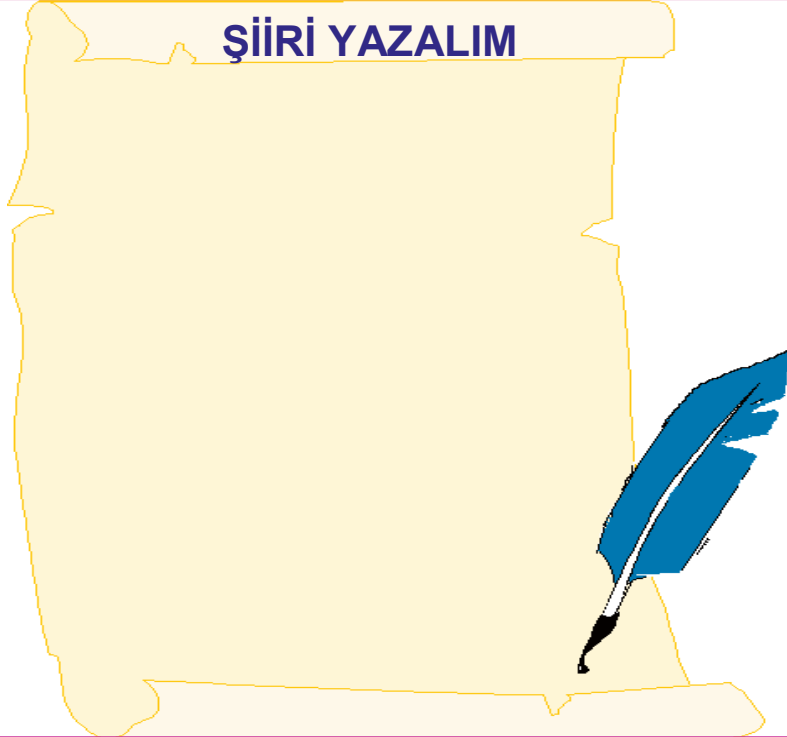
ÖĞRENELİM

Yeni yüzyılın başında, Üsküp şehrinden ailesi sebebiyle ayrılmak zorunda kalmış ve Balkan harbiyle de geri dönme ümidini tamamen kaybetmiştir. Üsküp'ün şiirdeki anlamı aslında annesidir. Şair annesini onüç yaşındayken kaybetmiş ve beraberinde yitirdiği çocukluğu, ailesi ve belki de özgüvenidir. Annesi ölmüştür, şair Üsküp'ten ayrılırken bir kez, onu gömdüğünde ikinci kez kaybetmiştir annesini.

Yahya Kemal'e göre şiirin temeli sözcüklerdir ve bunlar anasının ak sütü gibi temiz bir dile aittir. Şair, İstanbul dışında yetiştiği için İstanbul'da konuşulan Türkçe'ye hayrandır. Şaire göre dil, tarih boyunca değişip gelişen ve vatanın toprakları üzerinde yaşayan insanların kültürleriyle yoğrulup ortaya konan bir süreçtir.

KONU İLE İLGİLİ ETKİNLİK

- Yaşadığınız yer sizde neyi çağrıştırdığını kağıda yazınız.
- Yazdıklarınızdan hangisi sizde en güçlü duyguyu uyandırdı?
- Bu duygu ile ilgili aklınıza gelen sözcüklerden hareketle bir şiir yazınız.
- Şiirinize bir başlık bulunuz.

ÖDEV

- Yahya Kemal Beyatlı'nın bir şiirini okuyunuz.
 - *Şiirin konusunu söyleyiniz;*
 - *Şiir ile ilgili düşüncelerinizi kısaca arkadaşlarınıza açıklayınız.*

KORKAK KRAL

*Bir varmış bir yokmuş
Evvel zaman içinde
Birisi korkak mı korkak
Diğeri de güçlü mü güçlü iki tane komşu kral varmış.*

Bu iki kral hiç geçinemez birbiriyle sürekli kavga edermiş ancak güçlü kralın ordusu hem sayıca hem de silahça daha çokmuş. Zavallı korkak kral hep üzülür ne yapacağını bilmezmiş. Bir türlü güçlü kralı yenemiyormuş. Yaptıkları bütün savaşlarda hep yenilmiş güçlü krala. İşte yine bir gece korkak kral bunları düşünürken uykuya dalmış. Bir derenin kenarında oturmuş kuşların ötüşünü dinlemiş. Suyun akışını seyretmiş. Hiç usanmadan akıyormuş dere. Sular ise kayalara aldırıyor, sürekli akacak yer buluyormuş. Yılmıyormuş yani anlayacağınız. Tüm bunları seyrederken kral, nur yüzlü bir dede

ses vermiş; Oğul demiş, neyin var söyle. Neden böyle dalgın duruyorsun? Kral olmasına rağmen korkak adam çok saygılıymış yaşlı dedeye, buyrun oturun efendim demiş. Sonra derdini bir bir anlatmış.

Nur yüzlü ak sakallı dede, bak oğul, demiş kararlı bir şekilde. İlk önce kendine güven duy, insanların güçlü oluşuna aldırma. Yüreğindeki korkuyu sürgün et, inançla çık düşmanın karşısına. Orduna da söyle korkmasınlar, çünkü kalplerdeki korku mücadeleyi öldürür. Başaramamak korkusu insanda başarının en büyük düşmanıdır. Bunu sakın unutma, demiş. Su damlası azimle deler bir kayayı onun sertliğini düşünseydi damla asla delemezdi kaya parçasını. Sen de bir damla su misali, kararlı ol düşman karşısında. Korkak kral gözünü açtığı anda güneş doğmuştu ülkesinde. Kendisi de karar vermiş o anda bir damla su parçası olmaya. Askerlerine anlatmış rüyasını onlara da güç gelmiş inançla. Kendilerindeki gücü önemsemişler, güçlü kralın karşısına çıkmışlar. Gururla duruyormuş güçlü kral ovayı kaplayan ordusunun başında, bir kahkaha patlatmış korkak kralı görünce orada. Yine mi yenilmek istiyorsun, gününü göstereceğim sana demiş. Korkak kral askerlerini düzerken yerlerini değiştirmiş bu sefer.

Hepsi farklı bir insan olmuş sanki, o güne kadar korkarken savaşmaktan krallarının rüyasındaki nur dedenin o gizemli güçlü sözleriyle yüreklerindeki gücü fark etmişler. Hepsi birer aslan gibi dik durarak, güçlü kralın ordusunun karşısında canla başla savaşmışlar korkmadan. Neye uğradıklarını şaşırılmış bir şekilde darmadağın olmuş güçlü kralın ordusu. İçlerindeki korkuymuş asıl düşmanları onu yenince inançla güçlü kralın ordusu küçülmüş gözlerinde. Galibiyet ve başarının, hiç de zor olmadığını anlamışlar.

O gece doyasıya eğlenmişler güzelce. Korkaklığı yenmeyi kutlamışlar. Sonra da huzur içinde yataklarında güzel bir uykuya dalmışlar. Yenince insan içindeki korkuyu, başaramayacağı şey yokmuş, bunu da öğrenmişler böylece. Rüyalarında tekrar tekrar yaşamışlar yaşadıkları bu güzel galibiyeti.

Seyit Uzun

ÖDEV

- *Masal yazacak olursanız en çok nelerden yararlanırsınız?*
- *Siz de masal yazmaya çalışınız.*
- *Masalınıza uygun başlık belirleyiniz.*
- *Masalınızdaki olayları oluş sırasına göre yazınız.*
- *Masalınızda kendi yaşantınızdan ve günlük hayattan örnekler veriniz.*

DERSE HAZIRLIK

- Çocukluğunuzdan veya okul yıllarından kalan bir hatıranız varsa anlatınız.

BİLEK SAATİ

...Niyazi, dünyada saatleri sevdiği kadar bir şeyi sevmezdi. Alışverişe gittiği zaman saatçi dükkanların önünde durur, derin hasretlerle saatleri seyrederdi...

Yukarı odada Vahit'le oynarken aklına bir şey geldi. O sabah babası bilek saatini çiçekliğin içinde unutmuştu. Kapıyı kilitledi. Büyük bir heyecanla saati alarak bileğine bağladı. Fakat ne yazık ki odada Vahit'ten başka gören yoktu. Dayanamadı ve "Haydi Vahit, seninle Çınarlık'a gezmeğe gidelim, dedi, ikimiz de saatli, ne güzel olur."

Bileğinde saatiyle sokakta yürürken boyunu biraz daha büyümüş zannediyor, saatini göstermek için yemişçilerin önünde durup fındık, çekirdek, kuru üzüm alıyordu.

Bir zaman Çınarlık'ta gezdiler. Sonra çayın birkaç gün evvelki yağmurlarla büyümüş sularını seyretmek için küçük köprünün üstüne çıktılar. Suların getirdiği dal parçalarını tutmakla eğlenirken Kurşunlu Cami'de ezan okuduğunu işittiler. Vahit saatine baktı, Niyazi de baktı; galiba durmuştu. Bileğini kulağına götürdü. İşitmek kabil değil... o vakit saati kayış mahvazasından çıkardı. Fakat ne oldu, nasıl oldu? Saat parmaklarının arasından kayarak suya düştü. Niyazi kendini çaya atmak ister gibi feryad etti. Vahit koluna yapıştı: "Dur Niyazi, ağaç değil ki götürsün... Bak durup duruyor, çıkarırız dedi.

Saat suyun dibinde duruyordu. Fakat bir türlü çıkarmaya imkan bulamadılar. Vahit, Niyazi'yi teselli etti: "Ağlama Niyazi. Ben bu gece ağabeyime söylerim... O, yarın sabah erken gelir, çıkarır... Nereye kaybolacak, buradan!" Dedi. Suların cazibesine kapılmış gibi duran Niyazi'yi sürüye sürüye eve götürdü.

Allahtan o gece Muharrem Efendi, keyifli geldi. Fakat aksi olacak yemekten sonra saatin kaybolduğunu farketti. Niyazi daha akşamdan yandaki odada yatağına girmişti. Evvela karısını istintak etti. Hürriye Hanım katı bir şey söyleyemiyordu. Fakat Niyazi'nin halinden şüphelenmişti. Muharrem Efendi kamçısını eline aldığı gibi çocuğu söyleteceğinden emindi. Fakat bu gece bir türlü bunu yapmak içinden gelmedi. Karısına yavaşça: "Sen seyret, bak... Beş dakikaya kalmadan saati nasıl çıkarıyorum", dedi. Sonra yüksek sesle devam etti: "Hanım, gel getir şu kebab şişlerini bana. Aç şu mangalı... Onlar ateşte kızarsınlar... Şimdi çapkını dağlarım... Yapar mıyım yaparım... Öyle hayırsız yaşayacağına gebersin daha iyi!" İçerden boğuk bir ses geldi. Muharrem Efendi. Gördün mü

nasıl? Manasında başını salladı. Bir zaman daha tehditlerine devam ettikten sonra: “Gel buraya çapkın!” Diye yandaki odanın kapısını açtı. Fakat içeriye kuvvetli bir rüzgardan başka bir şey girmedi. Yatak odası karanlık, pencere açıktı. Rüzgar, gece kandilini söndürmüştü. Çocuk odada yoktu.

Niyazi’yi iki saat sonra tütün toplayıcıları eve getirdiler. Köprüden geçerken çayın azgın suları içinde küçük bir çocuğun bağıra bağıra çırpındığını görmüşler. Aralarından biri suya girmiş. Niyazi’yi bin güçlkle ölümden kurtarmış. Çocuğu bir aba gocuğun içine sarmışlardı. Hemen odaya ateş yaktilar; ıhlamurlar kaynattılar. Anası çamaşır değiştirirken ellerinden birinin kilit gibi kapalı olduğunu gördü... Zorlaya zorlaya yumruğunu açtilar, içinden babasının mineli küçük saati çıktı.

Çok uğraştılar, dünya kadar hekim, ilaç parası verdiler; kar etmedi... Niyazi beş gün sonra zatürreden vefat etti. Anasının kucağında ölüirken zavallı buruşuk elini uzatmış: “Babacığım... Vurma bana... Getirdim... Getirdim saatini...” Kelimeleri son sözü olmuştu.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hikayeyi bölümlere ayırın, her bölüme uygun bir başlık bulunuz.
- Yazarın, bizlere vermek istediğı ders nedir?
- Babanın davranışını doğru buluyor musunuz?
- Hikayeyi sizin bitirmenizi istersek, nasıl bitirirdiniz?

HİKAYE OKUMA BALONU OLUŞTURALIM

Hikayeyi okurken hissettiklerim

.....
.....
.....

Hikayede beğendiğim bölüm

.....
.....
.....

Ana düşünceyi belirleme

.....
.....

Hikayeyi ben yazsaydım

.....
.....

ÇOK GÜZEL ŞEY

Yaşamak güzel şey doğrusu
Üstelik hava da güzelse
Hele gücün kuvvetin yerindeyse
Elin ekmek tutmuşsa bir de
Hele tertemizse gönlün
Hele kar gibiye anlın
Yani kendinden korkmuyorsan
Kimseden korkmuyorsan dünyada
Dostuna güveniyorsan
İyi günler bekliyorsan hele
İyi günlere inanıyorsan
Üstelik hava da güzelse
Yaşamak güzel şey
Çok güzel şey doğrusu

Melih Cevdet ANDAY

DERSE HAZIRLIK

- Savaş hikayelerinden birini bulup, sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.

ESKİ BİR YARA

Halil, sınıra yakın bir kasaba hastahanesinde kapıcılık eden kimsesiz, topal bir adamın oğludur. Savaşın patlaması üzerine hastahane, kasabadan üç dört saat öteye gidince, Halil evde yalnız kalmış ve tam bir sokak çocuğu olmuştur. Babası, fırsat buldukça onu görmeğe gelmektedir. Bu gelişlerinden birinde bir sustalı çakı, bir altın halka, meşin kaplı bir defter getirmiştir. Kahraman bir çavuş, bir düşman erini öldürerek bunları ele geçirmiş, fakat sonradan bu çavuş da yaralanarak hastahaneye düşmüş ve ölürken bunları çocuğun babasına bırakmıştır.

Aradan bilmiyorum ne kadar zaman geçti. Muharebe başlarken birkaç gün içinde darmadağın olacağı sanılan düşman askerleri dayanıyordu. Şehirde kıtlık baş göstermişti. Herkes düşünceliydi. Fakat çocuklar için bu savaş hiç bitip tükenmeyen bir bayramdı. Ne mektup vardı, ne arayan soran... Asker gibi çocuklar da hep bir arada tabur halinde sokakları dolaşıyorlar, oyun oynuyorlardı. Bu çocukardan çoğunun cephede babaları, kardeşleri, akrabaları vardı. Onların kahramanlıklarına ait olaylar anlatırlar, kendilerine övünç payı ayırırlardı. Babası, kardeşi hakkında anlatılacak vak'ası olmayanlar pek azdı. Ben de bunlardandım. Topal bir hastahane hademesinin hangi kahramanlığıyla övünebilirdim?

Bu acı, beni yalancılığa sürükledi. Çekmecedeki saklı çakıyı, yüzüğü, cüzdanı cebime soktum. Yabancı mahallelerin yabancı çocuklarına karışarak dolaşmağa başladım, hastanede ölen genç köylünün vaka'sını babama mal etmişim. Fakat hikayeyi inanılacak bir şekilde sokmak için çok değiştirmişim. Babam bir gün yaralıları taşımak için cephede dolaşırken, bir düşman çavuşuna rastlıyor, onu öldürüyor. İnanmayan olursa cebimden çavuşun resimli cüzdanını, yüzüğünü, çakısını çıkarıp gösteriyordum.

....

Bir gün kasabada bir kıyamet koptu. Ordu bozulmuş geri geliyordu. Ahalinin büyük bir kısmı çekilen ordunun peşine takılarak kasabadan çıktı, biz kaldık. İki gün sonra düşman askeri kasabaya giriyordu. Seyyar hastahane dağılmış, babam kasabaya dönmüştü.

O, fakir, sakat hastahane hademesi, ben minimini bir çocuk olduğum için korkacak bir şeyimiz yoktu. Yanlız, düşman şehirde kaldıkça ne yiyeceğimizi düşünüyorduk.

Bir gün evde nohut haşlıyordum. Kapıya dört düşman askeri geldi. Birisi yabancı dilde, anlamadığım bir şeyler söyleyerek elimden tuttu, beni iki sokak ötemizdeki karakola götürdü. Orada birkaç subayla altı çocuk vardı. Bunların beşi yabancıydı. Türkçe bilen bir subay:

- Bu mu? Diye sorarak çocuklara beni gösterdi.

Onlar, "Evet" diyerek tasdik ettiler.

Subay, bu sefer bana döndü:

- Çocuk, senin baban bir şeyler yapmış... Bunlara söylemişsin... Bize de anlat bakalım... Korkma, doğrusunu söylersen bir şey yok, dedi.

Fena halde korkmuştum. Sadece:

- Yalan... Ben söylemedim, diye inkar ediyordum.

- Bunlar ne? Diye eliyle arkamdaki kapıyı gösterdi. Beni evden almağa gelen askerlerden birinin elinde sustalı çakıyı, yüzüğü, defteri gördüm.

Subaylar, aralarında yabancı dilde bir şeyler konuşarak bu eşyayı elden ele gezdiriyorlardı. Bana artık bir şey söylemediler. Birisi kolumdan tutup sokağa attı.

O akşam babamı, birkaç arkadaşıyla birlikte kurşuna dizdiler.

Reşat Nuri GÜNTEKİN

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Halil kimin oğludur? Neden yalnız yaşamaktadır?
- Çocuklar için savaş niçin bitip tükenmeyen bir bayram sevincine dönüşüyor?
- Savaş sırasında, çocukların oynadıkları oyunlar ve anlattıkları olaylar neler olabilir?
- "Bir gün kasabada bir kıyamet koptu." Cümlesi ile anlatılmak istenen olay nedir?
- Halil ve babası bu olaydan nasıl etkilendiler?
- Halil'in karakolda sorguya çekilmesinin sebebi nedir?
- Halil'in babası neden öldürülmüştür?
- Bu olaydan alınması gereken ders nedir?
- Size göre yalan nedir? Yalan üzerine yazı yazmaya çalışınız.

ÖĞRENELİM

Güzel yazı yazabilmek için:

- Duygularınızı, düşüncelerinizi açık ve anlaşılır bir biçimde yazınız;
- Çok sayıda kitap okuyunuz ve sözcük dağarcığınızı zenginleştiriniz.

KONU İLE İLGİLİ ETKİNLİK

- Hikayeden hareketle etkinlik düzenlenir.
- Yazılanlar sınıf ortamında okunur.

HİKAYEYİ BEN YAZMIŞ OLSAYDIM

Karakterlerin adları, hikayede beğendiğin ve beğenmediğin yönler nelerdir?

Değiştirmek istediğin bölüm var mı?

Hikaye hakkındaki duyguların.

En sevdiğin/sevmediğin bölüm. (nedenleriyle birlikte)

Sen olsan hikayeye nasıl bir ad verirdin? Neden?

Olayın geçtiği yeri betimler misin?

Hikayede en sevdiğin benzetmeler nelerdir?

Sana ilginç gelen olay veya kişi hakkında yazar mısın?

Hikayeden çıkardığın sonuç nedir?

Hikayeyi sen yazsaydın, sonunu nasıl bitirirdin?

Hikayenin yazarına mektup yazmak isteseydin neler yazardın?

DERSE HAZIRLIK

- Ailenizle birlikte uzun süre televizyon izlemisiniz?
- Bu durum, iletişim bozukluğuna neden oluyor mu? Nasıl?
- Bilgisayarın yararları nelerdir?
- Bilgisayarın insanlar üzerinde olumsuz etkileri var mı? Araştırınız.

YALNIZLAŞAN VE MAKİNELEŞEN İNSAN

“Sanayi Ötesi Toplumu” sınırına ulaşmış toplumlarda erişilen teknolojik olanaklarla insanlar; başkalarıyla birlikte olmadan, konuşmadan, dertleşmeden, tartışmadan günlük yaşamlarını sürdürebiliyorlar. Teknolojik gelişmenin ürünlerinden yararlanıp tek başına çalışmayı, dinlenmeyi, eğlenmeyi sağlayan bir düzen sağlayabiliyorlar. İnsanlardan soyutlanmış bir dünyada, makinelere gelen görüntüler ve seslerle birlikte sürdürüyorlar yaşamlarını. Böylece insanlardan kopup uzaklaşıyorlar. Kendilerine, in-

sanlara ve topluma yabancılaşıyorlar.

Bilginin, görgünün, kolaylığın, rahatlığın artmasına karşın duygularını; kaygının, sıkıntının, acılığını; kızgınlığın ve öfkenin yakıcılığını yitiriyorlar. Makinelerle bütünleşip makineleşiyorlar.

Evrensel ve ulusal planda insanların birbirlerini anlamaları, bildiklerini anlatmaları, bilmediklerini dinlemeleri için sağlıklı iletişim gereklidir. Bugün insanlar arası iletişim; doğa ve toplum bilimden kaynaklanan, hemen bütün dalları ilgi, araştırma çalışma ve uygulama alanı içinde yer alan çok yönlü bir konu durumuna gelmiştir.

Öte yandan insanlar arası iletişimde kullanılan makinelerin gelişmesi ve makineler arası iletişim, konuya yeni boyutlar kazandırmıştır. 19. yüzyıl ortalarında telli telefonla başlayan araçlı iletişim, bugün ayda, uzayda bulunan insanla görüntü ve ses bağlantısı kurabilen telsiz telefon düzeyine erişmiştir.

On beş, yirmi yıldır gelişmiş ülkelerde; üç, beş yıldır ülkemizin kimi kesimlerinde okuma yazma bile öğrenmemiş çocukların oyun ve eğlencelerinde bilgisayar önemli bir

yer almıştır. İlkokul çağındaki çocuk, okuma yazmayı bilgisayarla öğreniyor. Ortaokul ve lise öğrencisi; fizik, matematik sorunlarını bilgisayarla çözüyor. Üniversiteli genç, bilgilerini bilgisayara yüklüyor. Bilimde, teknikte, uygulamada bütün plan ve programlar bilgisayarla düzenleniyor. Kısaca çağımızda, bilgisayarla insan iç içe yaşıyor. Bu durum 21. yüzyılda daha yaygın ve sıkı bir bağlantıya dönüşecek, bilgisayarla insan bütünleşecek.

Bilgisayarla insan bağlantısı, güdüm bilim (siberetik) adı verilen yeni bir bilim dalının doğup gelişmesine yol açmıştır. Yaşadığımız çağa “Siberetik Çağı” diyenler var. Gelecek yüzyılda bilgisayar ve siberetik, insanın duygu ve düşüncesini değiştirecek; insanlar arası ilişkilere, olaylara, olgulara başka bir açıdan bakılacaktır.

21. yüzyıl insanlığa ve insanlara neler getireceğini kesin olarak bekliyoruz. Ancak tasarlayabiliyoruz. Çağımızda gittikçe azalmaya başlayan insan insana ilişkiler daha da azalacak. İnsanlar makinelerle daha iç içe olup düşüncelerini makinelerde gerçekleştirmeye, makinelerde gerçekleşmiş düşüncelerden daha çok etkilenmeye başlayacaklardır. İnsanoğlu kentleşme, sanayileşme ve teknolojik gelişme ve teknolojik gelişmelerin yarattığı olanaklardan yararlanarak ihtiyaçlarını gidermeye çalışacaktır.

Bu gün gelişmiş ülkeler, bir yandan teknolojik gelişmenin insanın sağlığı, özellikle ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkilerini gidermeye çalışırken öte yandan gelecek kuşaklar olumsuz etkilerden kurtaracak yollar arıyorlar.

Özcan KÖKNEL

SÖZLÜK

- **Siberetik:** Bir insanın veya otomatik bir makinenin modern tekniğin kaynakları çevresinde herhangi bir işi yönetmesini veya belli bir amaca ulaşmasını sağlayan bilim dalı.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Günümüzde insanlar arasındaki iletişim neden azalır?
- İnsanlar, kimlerle iletişim kurmaya çalışıyorlar?
- Yazıya göre teknolojik olanaklara sahip olan toplumlarda insanlar, yaşamlarını nasıl sürdürüyorlar?
- İnsanların birbirleriyle sağlıklı iletişim kurmaları neden gereklidir?
- Bilgisayar insanları nasıl etkiliyor?
- 21. yüzyılda hangi gelişmelerin olabileceği düşünülmektedir?

DERSE HAZIRLIK

- Atatürk, konuşmalarında Türk'ün karakteri için neler söylemiştir? Araştırınız.
- Siz, Türk'ün karakteri ile ilgili söylenenlerden başka neler ilave edebilirsiniz?
- Atatürk'ün "**Türk; övün, çalış, güven.**" Sözünden ne anlıyorsunuz?

TÜRK OLMAK

İşte tarladan, yelden, ormandan büyümüşüz;
Ovalarla, denizlerle, dağlarla bir.
Tutmuş ellerimiz, yürümüş ayaklarımız,
Güneyden kuzeye, doğudan batıya
Türk olmak, çalışmak demektir.

Yok hele oğul,kız, yok hele,
Yüreğimizde karanlık, alnımızda kir,
Bize yönelen ister yeryüzü olsun,
İsterse gökyüzü
Türk olmak, karşı koymak demektir.

İçine, çiçeklerin, yıldızların, ulusların
İçine gir.
Geceden gündüze, eskiden yeniye
Yürü sen, yürü sen;
Türk olmak, yaşamak demektir.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair, her kıtanın sonunda Türk'ün ulusal karakterinin ayrı bir yönünü belirtiyor. Bunların neler olduğunu söyleyiniz.
- Şiirin temasını söyleyiniz.

Yukarıdaki dizelerde **çiçeklerin içine girmek** "Güzelliği barışı sevmek", **ulusların içine girmek** "insanları, sevmek", **yıldızların içine girmek** "Bilimde, teknikte yükselmeyi hedef almak" anlamında kullanılmıştır.

DERSE HAZIRLIK

- Günlük hayatta duyduğunuz ve söylediğiniz kelimelere dikkat ediniz.
- Bunlardan yanlış olanları tespit ederek doğru yazılışlarını sıralayınız.

DİL VE VATAN

Ataların bize miras bıraktığı en güzel iki şeyden biri bu günkü Türk vatani ise, ikincisi Türkçedir.

Onu, olur olmaz kaprislerle yıkamazsın!

Seni yıkmak için önce onu yıkamanın lüzumuna inanan düşmanlarının yardımcısı olamazsın!...

Bu dili seveceksin!... Hem de her haliyle sevecek ve koruyacaksın!...

Türkçe, nasıl sevilir?..

Vaktiyle, Birinci Türk Dili Kurultayı'nda, büyük edip, Halit Ziya Uşaklıgil, bir tebliğ okumuştu. O tebliğde, aydınlarımıza Türkçeyi sevme dersi vermişti. Demişti ki:

“Ben, Türkçe'nin ezeli bir aşığıyım. Hepimiz öyle değil miyiz. Ben, Türkçeyi muhtelif devirlerinde, muhtelif libaslarla, muhtelif şekillerde gördüm ve sevgimi, o libaslar altında, kendi cevherinde sevdim.

Ben eski Babıali katiplerinden işittiğim süslü dili sevdiğim gibi, Aksaray'da karpuz sergisinde müşteri ayartmak için çığırkanlık eden Türk delikanlısının türlü zarafetlerle dolu Türkçesini de sevdim.”

Türkçeyi sevmek budur. Bir dil, kendi öz evlatları tarafından, ancak böyle sevilir.

Burada, Türk dilinin daha eski bir aşığına döneceğim: Bu Türk dili aşığı Kaşgarlı Mahmut'tur. Kaşgarlı Mahmut, bundan on dokuz asır evvel, hem de Bağdat'ta Türk dili için şunları söylüyordu.

Türk dilini öğreniniz!çünkü Türklerin uzun sürecek saltanatları olacaktır!...

Onun dediği oldu.

Fakat söylediği sözlerin hakikati bitmedi.

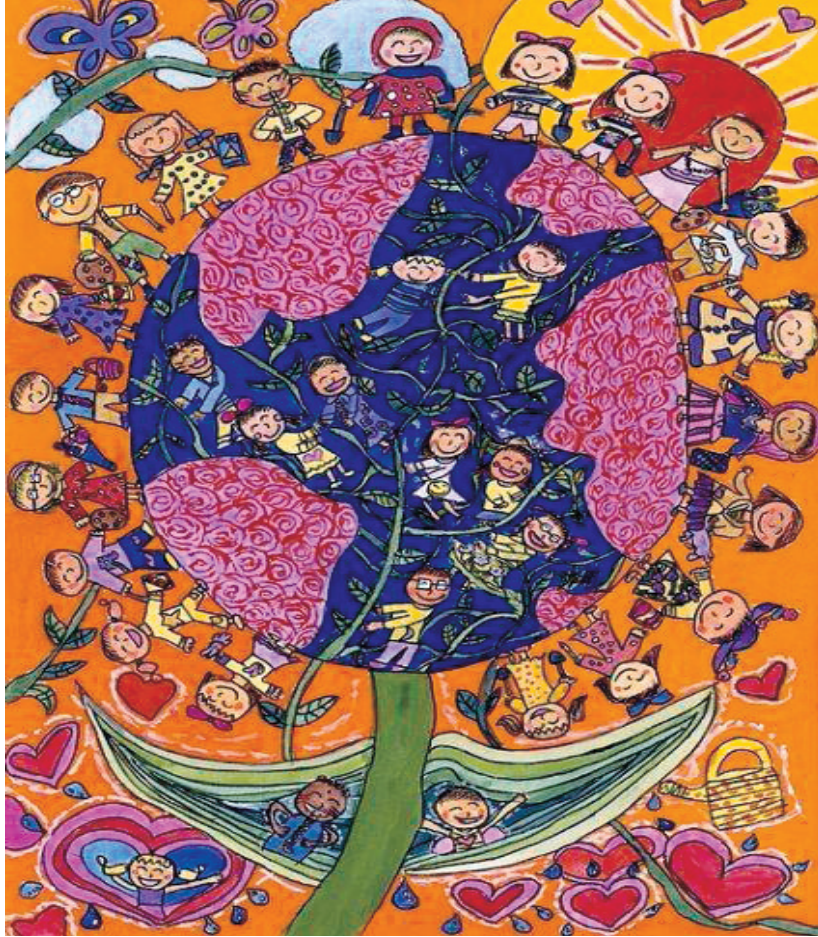
Bu söz, bu gün için de doğrudur; şöyle bir değişiklikle, bu gün de söylenebilir.

Türk dilini seviniz! Çünkü Türklerin en az geçmişleri kadar büyük geleceği olacak ve bu gelecek, o geçmişe dayanacaktır.

Nihad Sami BANARLI

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Bu yazıda kime hitap edilmektedir? Niçin?
- Atalarımızın bize bıraktığı en güzel iki miras nedir?
- Halit Ziya Uşaklıgil “Türkçeyi her haliyle sevdim.” derken, ne anlatmak istiyor?
- Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?
- Türk dilinin eski bir aşığı olan Kaşgarlı Mahmut, Türk dilinin öğrenilmesini niçin istiyor?
- Yazar son paragrafta, “Türk dilini seviniz!” derken hangi gerekçeye dayanarak böyle bir dilekte bulunuyor?

DERSE HAZIRLIK

- Gümümüzde güvercin neyin simgesidir ? Araştırınız.

BEYAZ GÜVERCİN

Süzüşüp mavi göklerden yere doğru,
Omuzuma bir beyaz güvercin kondu,
Aldım elime, usul usul okşadım,
Sevdim, gençliğimi yeniden yaşadım.
Bembeyazdı tüyleri, öyle parlaktı,
Açsam ellerimi birden uçacaktı.
Eğildim kulağına; dur, gitme dedim,
Duydum; avuçlarımda sıcaklığını,
Duydum; benden yıllarca uzaklığını,
Çırpınan kalbini dinledim bir süre,
Ve uçmak istedim onunla göklere,
Ak güvercinin iri gözleri vardı,
Güzelliğinden fıskıran bir pınardı.
Soğuk sularından içtim, serinlendim,
Çağlayan bir nehrin sesini dinledim.
Belki buydu sevmek, hayat belki buydu,
Işıl ışıldım, gözlerim dopdoluydu.
Bir nağme yükseldi, sevinçten ve hazdan,
Bir nağme yükseldi güzelden, beyazdan.
Kaderde sevgiyi sende bulmak varmış,
Seninle bir çift güzellik olmak varmış.

Ümit Yalar OĞUZCAN

SÖZLÜK

- **Hare:** Gözde dalgalanır gibi görünen parlak çizgiler.
- **Nağme:** Güzel, uyumlu ses, ezgi.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şair, omuzuna konan güvercine nasıl davranıyor? Şaire neleri anımsattı?
- Şair, güvercinden nasıl etkilendi, neler hissetti? Neler öğrendi, neler buldu?

DERSE HAZIRLIK

- Fatih Sultan Mehmet'in kişiliği hakkında bilgi edinip arkadaşlarınıza anlatınız. Atalarımızın bilgili insanlara nasıl davradıklarını anlatan öyküler bulunuz.
- Bu öyküleri arkadaşlarınıza anlatınız.
- Size göre bir kişinin vatanına bağlılığı nasıl anlaşılır?

KASTAMONULU İKİ KARDEŞ

Deli Ramazan ile deli Bayram, iki kardeşti. Büyüğü Ramazan on yedi, küçüğü Bayram on beş yaşında idi. Sultan Mehmet ülkenin her tarafından İstanbul cengi için asker toplatır, gönüllüler çağrılır. Kastamonu'nun da köylerinden olan bu iki çocuk da köylerinden kalkmış, haftalarca yol yürümüş, çarıkları parçaşanmış, üstleri başları dökülmüş, Edirne'ye gelmişlerdi.

Gönüllüler, fedailer için bir defter açılmıştı. Gelenler, adını bu deftere yazdırıyorlar, birer kat esvap, birer çift çizme, bir kılıç ve kalkan alıyorlardı. Bu iki kardeşin kendilerini deftere yazdırdıkları gün Sultan Mehmet'in kumandanlarından İshak Paşa, bu defterim bulunduğu çadırda idi. Güzel yüzlü, mert bakışlı, serbest tavırlı bu iki gürbüz kardeşi beğenmiş:

- Bunları benim koluma yazın, demişti.

Sonra, dağlı çocukların silahşörlük talimleri ile bizzat meşgul olmuştu. Ramazan da Bayram da ateş gibi çocuklar idi. Pırıl pırıl bir zekaya sahiptiler.

Bir gün Sultan Mehmet, İshak Paşanın kır'alarını teftişe gelmişti. Paşa bu iki küçük askerini padişahın huzuruna çıkardı. Padişah Deli Bayram'a:

- Sen dağlı imişsin. Göreyim seni. İstanbula girdiğimizde bakalım nasıl yağma edeceksin! demişti.

Çocuk gayet ciddi ve asil:

- Öyle bir şey olmaz padişahım! dedi.

Sultan Mehmet:

- Neden diye sordu.

Deli Bayram:

- Padişahım, sen bir ulu Türk padişahısın. Bizde padişahlık, hak ve adaşet demektir. Sen İstanbul gibi cihanda ün salmış bir şehri aldığın zaman, askerlerine yağma ettirmez, masum kanı döktürmezsin.

Bu cevap üzerine Sultan Mehmet fırlamış ve çocuğu bütün kuvvetiyle bağrına

basarak:

- Aferin Deli Bayram, sınavı kazandın! diye bağırmıştı.

Sultan Mehmet, sonra Deli Ramazan'a döndü.

Ramazan! dedi. Sen bir dağlı, gözü pek çocuksun. İmparator, teslim olmaz da İstanbul'u aldıktan sonra elime geçerse onu sana versem, onu öldürür müsün?

Deli Ramazan da ciddi ve asil:

- Öyle şey olmaz padişahım! dedi.

- Neden?

- İmparator, vazifesini bilen kahraman adam ise, İstanbul'u sana teslim etmez.

Sen, şehre kılıçla girerken kahraman düşmanın dirisini değil, ölüsünü bulursun. Ölümü arayıp da bulamadı ise, sen kıyıp öldürtemezsin. Banada gelince, ben askerim padişahım, cellat değil. Sultan Mehmet'in gözleri yaşarmış, ellerini gökyüzüne kaldırarak:

- Ey ulu Tanrı'm! demisti. Askerlerimin içindeki çocuklar bile böyle düşünüyorlarsa, sen bana peygamberimizin müjdelediği büyük günü göstereceksin!

Reşat Ekrem KOÇU

SÖZLÜK

- **Silahşor:** Silahlı olan, silah kullanan kimse, savaşçı.
- **Serbest:** Bağımsız biçimde, rahat.
- **Esvap:** Giyecek, giysi.
- **Gürbüz:** Sağlam, güçlü ve iyi gelişmiş, iri.
- **Teftiş:** Bir görevin yolunda yürütülüp yürütülmediğini anlamak için yapılan araştırma, denetleme.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz metinde kimlerin hangi özellikleri anlatılıyor?
- Kastamonolu iki iki kardeş haftalarca yol alarak Edirne'ye niçin gittiler?
- Sultan Mehmet, iki kardeşe hangi soruları sordu? Bu soruları sormasındaki asıl amacı nedir?
- Deli Ramazan ile Deli Bayram, Sultan Mehmet'in sorularına nasıl yanıt verselerdi sınavı kaybedeceklerdi?
- Hikayeye göre Türk halkının, padişahları ve askerleriyle ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.

DERSE HAZIRLIK

- Nasreddin Hocayı tanımlayınız.
- Nasreddin Hoca'nın kişiliği ile ilgili araştırma yapınız.

NASREDDİN HOCA OLMAK İSTİYORUM

Bir düşünüyorum
İnanmayın sakın
Yalan söylüyorum
Eşeğin üstünde olmuştum koskoca
Nasreddin Hoca.

Çarşı desen ordayım
Pazar desen burdayım
Düşmüşüm eşeimden
Tasalanma
Yerdeyim.

Komşu gelmiş ip arar
Öbürü gelmiş borç arar
Bir karım var o da çok
Benden başka ne arar.

Kazanlarım doğurdu
Göle döktüm yoğurdu
“Eşek evde yok” dedim
Adam benden soğudu.

Şimdi ben ne yapayım
Kürkümü mü satayım
Bak şiirin sonu geldi
En iyisi kaçayım.

Kaçayım ama nereye?

Bir düş görüyorum
İnanmayın sakın
Yalan söylüyorum
Eşeğin üstünde olmuşum koskoca
Nasreddin Hoca.

A. YEŞEREN

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hangi fıkrasında Hocayla karşılaşmak isterdiniz?
- Nasreddin Hoca olsaydınız ne yapardınız, kiminle alay ederdiniz?

ÖĞRENELİM

Nasreddin Hoca, insanlara doğru yolu gösteren, iyilikleri bildiren, doğruya sevk eden ve kötülüklerden sakındıran biridir. Bu işi yaparken tabiatı icabı kendisine has bir yol tutmuştur. Böylece hakkın anlatılması ve cemiyetteki bozuk yönlerin düzeltilmesi için, meseleyi halkın anlayacağı bir dil ve üslub ile, gayet latifeler halinde kısa ve öz olarak dile getirmiştir.

DERSE HAZIRLIK

- Masal nedir?
- Beydeba'nın masallarından birini öğrenerek arkadaşlarınıza anlatınız.

GEZGİN İLE KUYUMCU

Debşelim Beydeba'dan, bu kez de iyilik yapılmaya değer birine iyilik yapıp, karşılığında teşekkür bekleyen birisine ait öykü anlatmasını istedi.

Bunun üzerine Beydeba anlatmaya başladı:

Her yaratığın doğası kendine özgüdür. Yaratıkların en değerlisi insanoğludur. Ama insanların da iyileri, kötöleri vardır. Hatta canavarlar içinde kimi insanlardan daha hayırlısı vardır. İyilikten anlamayana iyilik yapmamak gerek. İyilik yalnız insanın yakınlarına, akrabalarına değil, yabancılara da yapılabilir. Sözün kısası iyilik layık olan herkese yapılmalıdır. İnsan dost edineceği kimseyi önce denemeli. Denemeden dost edinirse başı belaya girer. İşte örneği: bir su kuyusuna bir yılan, bir maymun, bir pars, bir de bir kuyumcu düşmüş. O sırada bir gezgin geçiyormuş oralardan. Kuyunun içine bakınca “şu kuyumcunun hali içler acısı. Onu kurtarsam, en önemli iyiliğini yapmış olurum ömrümün.” Diye düşünmüş.

Hemen kuyuya bir ip sarkıtmış, maymun hepsinden atik davranarak ipe sarılmış ve kuyudan çıkmış. Arkadan yılan sarılmış ipe. O da kurtulmuş. Sonra pars tutunmuş ipe, çıkmış kuyudan. Üç hayvan canlarını kurtaran gezgine:

- “Bizi bu kuyudan kurtarmakla hepimizi yaşama yeniden kavuşturdu. Şimdi sana önemli bir tavsiyemiz var: şu adamı sakın kurtarma. Çünkü insanoğlu çiğ süt emmiştir, nankördür. Yeryüzünün en nankör yaratığı insandır.”

Maymun gezgine:

- “Ben nevdereht adlı bir kentte yaşıyorum” dedi.

Pars:

- “Ben de bu çevredeki bir ormandayım.”

Yılan:

- “Ben de kentin duvarları içinde yaşarım.”

Sonra içi birden:

- “İnsanlık hali, başın darda kalırsa bizi yardıma çağır, iyiliğin altında kalacak değiliz. Hemen koşar elimizden geleni yaparız.” Demişler ve gezgine veda etmişler.

Gezgin en sonunda ipini sarkıtmış ve kuyumcuyu da çıkarmış kuyudan. Kuyumcu gezginin ayaklarına kapanarak:

- “Ah çok teşekkür ederim, senin bu iyiliğini ödemem gerek, yolun düşer de bizim kentten geçersen bana uğra. Ben orada kuyumculuk yaparım.” Demiş.

Bir gün gezgin söz konusu kentten geçerken maymuna rastlamış. Maymun ona meyveler vermiş, gezgini ağırlamak için ne gerekliyse yapmış. Sonra parsa rastlamış. Pars gezgine, biraz beklemesini, kendisine değerli bir şeyler getireceğini söylemiş. Sonra da sarayın duvarlarından atlayarak kralın kızını parçalamış, değerli mücevherlerini alıp getirmiş ve gezgine vermiş. Gezgin, bu mücevherlerin nereden geldiğini bilmiyormuş.

Demiş ki:

- “Bunlar hayvan olduğu halde yapılan iyiliğe karşı ne güzel karşılık veriyorlar. O kuyumcu kim bilir beni nasıl karşılayacak. Eğer kuyumcu kendisine yaptığım iyiliği unutmamışsa bu mücevherleri satar, ben de parasını alırım. Tabi ona da emeğinin karşılığını veririm.”

Gezgin araya sora kuyumcuyu bulmuş. Kuyumcu gezginin gösterdiği mücevherleri tanımış. Bunlar kralın, kızı için kendisine ısmarladığı mücevherlermiş.

- “Bana yaptığın iyilik çok büyüktür. Sen şuracıkta biraz otur. Ben öte beri alıp geyim” demiş.

Yolda aklına binbir türlü kötü düşünce geliyormuş. İnsanın eline bundan daha büyük fırsat geçmez, hemen gidip, krala haber vereyim. O kızını öldüren katile mücevherleri çalan hırsızı arıyordu. Yanında saygınlığım çok artar.

Kuyumcu saraya gitmiş ve krala haberi ulaştırmış:

- “Kızınızı öldüren katile mücevherlerini çalan hırsız aynı kimsedir. Bu adam şimdi bizim dükkanda oturmaktadır. Buyruk verin de adamı yakalasinlar efendim.”

Kral adamlarını göndererek gezgini yakalamış.

Mücevherleri de üzerinde bulunca:

- “Katil de bu, hırsız da bu, başka kanıtı gerek yok” demiş. Ve:

- “Bu alçağa adamakıllı işkence yapılınsın, kentte herkese gösterilsin, sonra da ipe çekilsin.” Diye emir vermiş.

Gezginin yapılmadık işkence bırakmamışlar. İşkenceden kıvranıp dururken:

- “Suç bende, keşke yılanın, maymunun ve parsın sözünü dinleseydim. Onlar yalnız bu adamın değil, insanoğlunun nankörlüğünü de anlatmışlar, başıma gelecekelri önceden haber vermişlerdi” diye kendi kendine söyleniyormuş.

Gezginin işkenceden neredeyse ölecek hale geldiğini ve abuk sabuk söylendiğini duyan yılan hemen saraya girmiş, kralın oğlunu sokmuş, doktorlar çare bulamamışlar. Sonra kalkmış arkadaşı olan peri kızına gitmiş. Kendisine gezginin yaptığı iyiliği anlatmış, yardım istemiş. Peri kızı hiç vakit geçirmeden kralın oğluna koşmuş.

- “Senin kurtulman için bir tek çare var, seni, haksız yere işkenceye canı yakılan gezgin kurtarabilir. O, suçsuzdur.”

Yılan gezgine gitmiş:

- “Al şu yaprakları elinde tut, kralın oğlunu iyileştirmen için sana başvuracaklar. Sen bu yaprakları kaynatır, suyunu kralın oğluna içirirsin. O iyileşecektir. Ondan sonra kral senin durumunu soracaktır. Her şeyi açıkla, başını kurtar.”

Her şey yılanın dediklerine uygun olmuş. Gezgin kralın oğlunu iyileştirmiş. Kral gezgine armağanlar vermiş, nankörlüğü yüzünden kuyumcuyu astırmış.

Hak yerini böylece bulmuş.

Beydeba

(Kelile ve Dimme)

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Debşelim kimdir? Beydeba'dan nasıl bir öykü anlatmasını istemiştir?
- “Her yarattığı doğası kendine özgüdür.” Cümlesinden ne anlıyorsunuz?
- Bu masalın kahramanları kimlerdir? Başlarına nasıl bir felaket gelmiştir?
- Kuyunun içindeki kuyumcuyu gören gezgin ne düşünmüştü?
- Nasıl davranmıştır?
- Kurtulan hayvanlar ve kuyumcu gezgine neler söylemişler?
- Kuyumcu, insanlar hakkındaki yargıyı hangi davranışı ile değiştirememiştir?

DERSE HAZIRLIK

- Türkler hangi ülkelerde yaşamaktadır?
- Türklerin insanlığa hizmetleri nelerdir?

BİZ KİMLERİZ

Biz kimleriz? Biz Altay'dan gelen erlerimiz.
Çamlıbel'de uğuldarız, coşar, gleriz.
Biz yle bir milletiz ki, ezelden beri
Hak yolunda yalın kılıç hep seferberiz.

Yürüyoruz, başımızda ay-yıldızımız,
Genç ihtiyar, kadın erkek, oğul kızımız.
Demir dağlar delmiş Bozkurtlarız ki
Orhun'da var Kl Tiğin'den kalma yazımız.

Medeniyet şimşeğinden gelir hızımız.
Sorma, kimdir kanatlanmış bu genç alaylar:
Bunlar, bütün nura doğru akın eden Türk...
Hey koca Türk, uzukları yakın eden Türk!...

Enis Behiç KORYÜREK

DüşüNELİM - CEVAPLAYALIM

- Atalarımız nereden gelmişlerdir?
- Ezelden beri niçin seferberiz?
- Hızımızı nereden alırız?

DERSE HAZIRLIK

- Özürlüler (engelliler) hakkında neler biliyorsunuz?
- Toplumun bireyleri olarak sizler, özürlülere günlük yaşam içinde nasıl yardımcı olabilirsiniz?

TOPAL

Anadan doğma sakattı. Bir bacağı, ötekinden biraz kısa olduğu için yürümeğe başlamasıyla, öteki insanlar gibi yürüyemediğini ve aksadığını hemen fark etmişti. Babası, onu göstermedik doktor bırakmamıştı. Fakat hiç çare bulamamıştı. Bacağın biri, doğuştan kısaydı. Bunun çaresini bulmağa, henüz insan bilgisi yetmiyordu. Doktorlar: Hem o kadar önemli de değil, diyorlardı.

“Ayağın biraz aksaması, büyük bir eksiklik değildir.” Ama o öyle düşünmüyordu. Öbür çocuklardan ayrı, başka bir şey olduğunu ve kendisi gibi çocuklara pek az, adeta binde bir rastlanabileceğini görüyordu. Onu kim görse, ilk önce aksayan bacağına bakıyor değil miydi? Okul yaşı geldiği zaman hüngür hüngür ağladı. Bu çocuk, ötekiler gitmeğe can atarken okulu istemiyordu. Başka sağlam çocuklarla bir araya gelmekten ödü patlıyordu. Diretti. Okula gitmek istemiyordu. Kendisine öğretmen tutsunlardı. Evde öğrenecek, sonra ilkokul imtihanını verecekti.. Ana baba, üzüntüsünden hastalanmasın diye isteğini yerine getirmek zorunda kaldılar.

O da sözünde durdu. Özel ders alıp okudu. Sonra yaşı gelince ilkokul bitirme imtihanlarına girip diplomasını aldı... Fakat daha fazla okuması lazımdı. Orta okulu da evde tamamlayamazdı kesinlikle okula gitmesi gerekiyordu. O önce yine istemedi. Fakat babası bu sefer artık ona kulak asmadı. Tekin'i böylece orta okula yazdırdılar. Yazdırırken, okul arkadaşlarının ona ne kadar eziyet edeceklerim hiç düşünmemişlerdi. Halbuki zavallı çocuk, daha okula gittiği ilk gün, arkadaşları ona adını bile sormadılar.

Her gören: Topal!.. diyordu ve Tekin böylece daha ilk günden, çok utandığı kusura yüzüne vurula vurula karşılandı. “aaa!..Topal!..” En çok korktuğu söz buydu... Ne tuhaf, daha “Günaydın! Sen kimsin?” demeden onu bu sözle karşılamışlardı: Topal!.. ve o günden sonra hep öyle gitti: “Topal aşağı, topal yukarı!. Topal şöyle dedi, topal şunu yaptı!..” Hep böyle.. Çaresiz Tekin kendi kendine bile söylemekten çekindiği bu korkunç sözle çağırılmaktan o kadar utanıyor, öyle sıkılıyordu ki daha ilk günden, okulda kimse ile arkadaş olamayacağını anladı. Hem zaten okula niçin gidiyordu?. Okuyup öğrenmek için değil mi?. Madem ki kendisini aşağılık görüyor, kendisiyle alay ediyor ve adını bile

sormayarak kendisine topal diyorlardı o halde o da kimse ile arkadaş olmayacak, kendisini tamamen derslerine verecekti...

Tekin, değil öteki derslerde jimnastik dersinde bile kısa zamanda arkadaşlarını geride bıraktı. Hem ne geride bırakış? Yıl sonu geldi karneler dağıtılırken Müdür, Tekinin sınıfını şu sözlerle alkışladı:

- Hepiniz iyi çalışmışsınız.. Fakat aranızda bir arkadaşınız var, ki onu övmeden edemeyeceğim.. Bu çocuk bir yıldız, nasıl diyeyim? Çalışkan çok başarılı biri. Bütün sınıfın gözleri, bir anda Tekine döndü. Öğretmen bir göz işareti yaparak Tekin'i ileri çağırıldı. Müdür Tekinin elini sıktıktan sonra:

- Seni kutlarım oğlum! dedi. Söyle bakayım bana, senin adın ne?. Tekin sınıf arkadaşlarını acı bir gülümsemeye süzdü ve onlara bir ders, önemli bir ahlak dersi vermek isteyerek, gür bir sesle şu cevabı verdi:

- Topal!..

O güne kadar Tekin'e "Topal" diyen arkadaşları bir suçlu gibi yere baktılar. Bu olaydan sonra arkadaşları O'nu hep Tekin diye çağırıldılar.

F. Canan CEM

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Özürlü ne demektir?
- Özürlülerin, günlük yaşamlarını gerektiği gibi sürdürebilmeleri için nelere ihtiyaçları olabilir?
- Örnekler vererek açıklayınız.

ÖĞRENELİM

Dünya özürlüler günü hakkında genel bilgi

3 Aralık Dünya Özürlüler Günü olarak kabul edilmiştir. Özürlü insanların yaşadıkları sorunlar sadece kendilerinin değil; ailelerinin, çevrenin, toplumun, kısacası tüm insanların ortak sorunudur. İnsanların özürlü olmaları çeşitli faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan bir sonuç olmakla birlikte, özürlülerin normal bir hayat sürmeleri ancak toplumsal duyarlılığın oluşturulmasıyla mümkündür. Bu anlamda, özürlü vatandaşlara acıma duyguları ile yaklaşmak yerine, kurumsal hizmetlerin geliştirilmesi esas alınmalıdır. Bu nedenle özürlülere hizmet götüren kamu, özel sektör ve gönüllü sivil toplum örgütlerinin güçlendirilmesine önem verilmelidir.

HİKAYE OKUMA BALONU OLUŞTURALIM

Hikayeyi okurken hissetiklerim
.....
.....
.....

Hikayede beğendiğim bölüm
.....
.....
.....

Ana düşünceyi belirleme
.....
.....
.....

Ben yerinde olsaydım
.....
.....
.....

Hikayeyi ben yazsaydım
.....
.....
.....

Hikayeyi ben tamamlasaydım
.....
.....
.....

OKUMA BALONU

ÇANAKKALE DESTANI

Yıl 1915
18'indeyiz Martın.
Kendine gel biraz!
Pek tekin değildi Çanakkale'nin suyu,
Geçilmez bu boğaz...
Geçilmez bu boğaz...
Bizi
Ne topun yıldırır,
Ne kurşunun.
Çünkü artık
Başladı cengimiz.
Er meydanında bulunmaz dengimiz...
Sen misin Mustafa Kemal'im ileri diyen?
İşte fırladık siperden.
Sırtına yüklenmiş kahraman
Seyit 276 kiloluk mermiyi,
Koşuyor bataryasına ateşler içinden.
Bu mermi denizlere gömecek Elizabet'i Buvet'i...
Yanıyor bugün Anafartalar yanıyor,
Denizler yanıyor,
Dağlar yanıyor.
Zafer bizimdir artık
Düşman zırhlıları batıyor...
Türk'üm,
Muzaffer olarak doğmuşuz bir kere.
Bir karış toprak uğruna Kimimiz şehit oluruz.
Kimimiz gazi.
Hiç değişmez bu yazı.
Dünyada her yer geçilir belki
Lakin geçilmez Çanakkale Boğazı..

Fahri ERSAVAŞ

ÖĞRENELİM

ÇANAKKALE ZAFERİ

Çanakkale Savaşları, 20. yüzyılın en büyük savaşlarından birisidir. Birinci Dünya Savaşı'nı galip bitirmek isteyen düşman devletler, gemileriyle Çanakkale Boğazı'nı geçip İstanbul'u almak istiyorlardı. Osmanlı ordusu, İngiliz ve Fransız donanmalarına karşı Çanakkale Boğazı'nda aylar süren bir dizi deniz ve kara savaşı yapmıştır. Çanakkale Savaşlarının denizle ilgili bölümü, 18 Mart 1915 tarihinde, düşman gemilerinin geri çekilmeleriyle sonuçlanmıştır. Bu nedenle, her **18 Mart gününde Çanakkale Savaşları** anılmaktadır. Çanakkale Boğazını geçmek isteyen İngiliz ve Fransız gemileri, Şubat 1915'de kesin hücumu başlattı. Osmanlı ordusunun karşı ateşi ile tekrar geri çekildiler. 18 Mart 1915'de İngiliz ve Fransızlar 16 harp gemisi ile büyük bir hücum daha başlattı. Üç gemisi sulara gömülen düşman donanması, tekrar geri çekilmek zorunda kaldı.

Çanakkale Boğazını gemilerle geçemeyeceklerini anlayan düşmanlar, topraklara karadan girmeyi denediler. İngiliz, Fransız, Avustralya, Yeni Zelanda ve diğer bazı sömürge ülkelere ait askerler 25 Nisan 1915 günü karadan çıkarma yapmaya başladılar. Kara savaşları, 9 Ocak 1916 tarihinde son düşman birlikleri de geri çekilene kadar devam etmiştir. 25 Nisan 1915 ve 9 Ocak 1916 tarihleri arasında, yaklaşık sekiz ay boyunca şiddetli kara savaşları olmuştur.

DERSE HAZIRLIK

- Sizce para kazanmak kolay mı ?
- Her hangi bir işte çalıştınız mı?
- Kazandığınız ilk para ile neler yaptınız?

SALINCAK

Salıncak... Salıncak duygularımız, salıncak kıvançlarımız, salıncak umutlarımız. Salıncağa binmek istemeyen bir çocuk düşünebilir mi? Bir bindin mi, bakarsın ki dünya avuçlarındadır. Sen her şeyin üstündesin. O döner, sen dönersin. O oynar, sen oynarsın. O durur sen durursun. Durunca, eğer cebinde para varsa her şeyi yeni baştan yaşarsın. Gene yüzünde bir sıcaklık var, gene gözlerinde bir alev yanar. İçin boldur, için cömerttir. Duygulanırsın, farkına varmadan bir türkü dudaklarından titrer, içine bahar siner, içine renk girer. Bu bugün de böyledir, salıncaklar değişmiştir elbette, onlar motorla işletiyor bugün, çok daha iyileri de var, şu roketliet, şu uçan dairelileri... Ama salıncak, ne de olsa gene salıncaktır. Olacak yerde uçarsın, uçarsın. Bir kuş gibi, bir tüy gibi.

Bu hikayenin doğduğu zamanlarda da böyleydi bu, uçardın, uçardın. Ama belli günlerde, bayramlarda. Bunun için de bayramlar büyük bir özlemle beklenirdi. Bayramlar birçok güzelliklerle eski sokağın meydanına salıncakları da getirirdi. Eski sokak sevinirdi buna, biz de sevinirdik. Bayram geceleri hep salıncağı düşünür, düşlerimizde hep onu görürdük. Düşler parasızdır. Düşler her ülkede aynı olabilir, düşleri her çocuk

aynı biçimde görebilir. Ama salıncağa binmek için para gerek, para...

Eski sokağımızda bir de Erhan vardı. Anası yoktu onun, babası başka bir kentte çalışıyordu. Erhan için hayatında her şey babasıydı. Ama savaş bunu da ondan ayırmıştı. Şimdi Erhan büsbütün yalnız kalmıştı. Yalnızlık kötü şeydir. Biz onu yanımıza almak istedik.

- Hayır, dedi Erhan, ben kendi evimde kalacağım. Babamı burada bekleyeceğim.

Ama Erhan'ın babası dönmedi. Kumanova savaşlarında ölmüştü. Savaş öksüzlükle birlikte büyük bir yoksulluk da getirmişti. Erhan şimdi nerde küçük bir iş bulursa orda çalışırdı. Kaygılıydı, çok kaygılıydı. Dersi, gülmeyi, eğlenmeyi unutmuştu. Serbest vakitlerini, okullar kapalı olduğu için, babasından arta kalan üç beş kitabı döne döne okumakla geçiriyor:

- Bir gün gele, bu ev gene sıcak olacak! Diye kendi kendisini avutuyordu.

Bayram gecesini, gözüne hiç uyku girmedi. Yarı geceye kadar annesine, yarı geceden sonra da babasına düşündü.

İkisi de:

- Sabır selamet yavrum! diyordular ona.

Erhan da sabırdan başka ne vardı sanki? Annesinin ölümüne gönlü bir türlü razı olmamışsa da pek şikayetçi değildi, hastalıktan ölmüştü çünkü, ama babasının ölümü için kemiriyordu, savaşa karşı içinde çok büyük bir tiksiniş uyandırıyor.

- Orhan be diyordu, bu savaş çok kötü şey.

Bayramın sıcak cömert eli, Erhan'ın kağıtlı yamalı pencerelerine turuncu ellerini uzattı, gözleri nemliydi. Bol suyla yıkadı gözlerini, geçen bayramdan kalan eski elbiselerini giydi, aynanın karşısına geçti: saçları babasının saçları, gözleri annesinin gözleri, gülüşü kırılmamış olsaydı, bu hem annesinin hem de babasınıninkine çok benzeyecekti.

Sokağa fırladı. Cebinde tek bir metelik yoktu. Ama o, ekmekten çok, bugün salıncaklara düşünüyordu. İstemeksizin ayakları onu salıncakların bulunduğu meydanlığa götürdü.

Meydanlıkta üç salıncak vardı. Gelin gibi süslüydüler. Bu yıl motorlu salıncağı nedense getirmemişlerdi. Paytonlu, arabalı, atlı salıncak hepsinden güzeldi.

- Salıncak değil, rüzgar bu rüzgar, diye bağıyordu palabıyık salıncakçı. Haydi çocuklar, haydi buraya, buraya...

O böyle bağıırken, salıncak birdenbire durdu. Salıncağı yukarıki katta iten işçinin yüreği tutmuş, bayılmıştı. Çocuklar, yeni elbise giymiş eski sokağın tüm çocukları bağııp çağırarak öteki salıncaklara koşuştular. İşçiyi hastaneye kaldırdılar. Salıncakçı telaşa düştü:

- İşçi arıyorum, işçi arıyorum! Diye bağırırmaya başladı.

Kalabalığın uzağında duran, salıncaklarda büyük bir dünyayı gören Erhan, adamcağızın yanına sokuldu:

- İşte amca, ben, dedi.

- Zayıfsın sen bu iş için, diye karşı geldi palabıyık salıncakçı.

Erhan gömleğinin yenini kaldırdı, kaslarını gösterdi.

- Peki, dedi salıncakçı, akşama kadar çalışacaksın, bir onluk, üstelik öğle yemeği benden.

- Bir kere de salıncakta sallanmak, dedi Erhan.

Salıncakçı razı oldu. Erhan salıncağın yukarı katına çıktı. Salıncağı itmeye, döndürmeye başladı. Salıncak dönüyor, o da dönüyordu. O kan ter içinde kalırken, salıncaktaki eski sokağın çocukları gülmekten kırılıyorlar, eğleniyorlar, eğleniyorlardı. Erhan da sevinçliydi hani. İşini bitirince, salıncağa binip, nasıl yele göğüs gereceğini, nasıl kuş gibi, tüy gibi uçacağını düşünüyordu. Böyle durmaksızın dönmekten azıcık akli alınmış, yavaşlamıştı. Aşağıdan palabıyık salıncakçının kırıltılı sesi çınladı:

- Ulan, ne oluyorsun be, haydi daha hızlı.

Erhan kendine geldi, bütün gücünü topladı.

- Ha şöyle, ha şöyle! Diye salıncakçının sertliği yumuşadı.

Erhan o gün çalıştığı kadar, hayatında çalışmamıştı. Üstelik içinde sıcaklık duyarak çalışmıştı. Ortalık kararmaya başlamıştı. Eski sokağın çocukları meydanlığı salıncakları da terk ediyorlardı birer birer. Ben de aralarındaydım. Ama Erhan bizi görmüyor, salıncağı itiyor, itiyordu.

- Dur! Haydi aşağıya in! Diye bağırdı salıncakçı.

Erhan aşağı indi. Salıncakçı ona parayı uzattı.

- Ya salıncağa? Salıncağa binmeyecek miyim? Dedi Erhan.

- İstersen bin, ama salıncağı kim sallıyacak? Dedi salıncakçı. Erhan ta yüreğinden yaralanmıştı. Gözlerine yaş geldi, içten yürekten hayatı için ağlıyordu. Avucunu açtı, terli avucuna yapışan onluğu yere attı, dişlerini sıktı, karanlıklar içinde kayboluverdi.

Annesine, babasına o derece muhtaçtı ki...

Palabıyık salıncakçı yerinde taş gibi kalmıştı...

Necati ZEKERİYA

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hikayede anlatılmak istenen konu nedir?
- Sizce hikayenin temel olayı nedir?
- Sizce Erhan'ın iç dünyası nasıldır? İnceleyiniz.
- İstediklerini alamaması Erhan'da nasıl acılara yol açmıştır?

TARTIŞALIM

- Bayramlara sevinemeyen çocuklara nasıl yardımcı olabiliriz?
- Yazar yoksulluğu nasıl açıklamıştır?
- Hikayeyi siz yazmış olsaydınız nasıl bitirirdiniz?

Tartışma sırasında aşağıdaki noktalara dikkat ediniz:

- Konuşurken başkalarının söylediklerini tekrarlamaktan kaçınınız.
- Konuşmalarınızda, ilgi çekici örneklere yer veriniz.
- Konuşmalarınızda gereksiz hareketlerden kaçınınız.
- Konuşmalarınızda ana fikrini vurgulayarak konuşunuz.
- Konuşmaları dikkatle dinleyiniz.

KONU İLE İLGİLİ ETKİNLİK

- Olay yazısı yazma.
- Yaratıcı yazma yöntemi kullanılır.

YAŞAYAN ZAMAN

Öğrenciler, yaşadıkları çevrede meydana gelen ilgi çekici ve önemli olayların listesini hazırlarlar.

Listede yer alan olaylar arasından bazıları seçilerek zaman çizelgesine yerleştirilir.

Her olay ait olduğu döneme yazılarak resimlenir ve kağıtlar birleştirilerek sınıf duvarına asılır.

Her öğrenci, seçtiği dönemde yaşayan gerçek veya hayali bir şahsın yerine geçerek hikayesini anlatır. O dönemi yansıtan kıyafetleri giyerek olayı canlandırmaya çalışır.

DERSE HAZIRLIK

- Çevrenizde anlatılan halk hikayelerinden birisini öğrenerek defterinize yazınız.

PERİ KIZI İLE ÇOBAN HİKAYESİ

(Oğuz Han zamanında, dağ başlarında yalnız başına yaşayan güzel bir peri kızı varmış. Her gören ona aşık olurmuş, fakat o hiçbir erkeğe yüz vermezmiş. Oğuz Han bu kızı çağırıp, birisiyle evlenmesini istemiş. Kız, vaktiyle bir çobanı sevdiğini, fakat çobanın bir söze incinerek kendisini bırakıp gittiğini, artık yer yüzünde sevebileceği kimse bulunmadığını söylemiş. Oğuz Han dileğinde ısrar edince kız, kendisini sevenleri sihirli bir oyunla deneyeceğini, buna kim cevap verirse, onunla evleneceğini bildirmiş. Haber her tarafa yayılmış, kızı sevenler toplanmış; fakat hiç birisi sihirli oyuna cevap verememiş. Son dakikada bir çoban gelmiş, imtihanı kazanmış. Meğer bu çoban vaktiyle kızı seven, sonra onu bırakıp giden çobanmış. Çoban af dilemiş, kız affetmiş, o gün evlenmişler, kırk gün kırk gece düğün yapılmış.)

Aşağıdaki parçada, Çoban'ın "sihirli oyun" ile imtihan edilişi anlatılmaktadır.

Dururlar kızla çoban,
Karşılıklı o zaman.

Silkinince ansızın,
Değişir şekli kızın:
Kuş olur; uçup konar
Hakanın otağına.

Çoban bakar, ah eder;
O da bu sihri meğer
Biliyormuş eskiden.

Bir kafes olur hemen,
Bu güzel kuşu alır
O anda kucağına.
- Bu birinci imtihan
Bunu kazandın çoban,

Kuş silkinir ansızın,
Değişir şekli kızın:
İnci olur bu sefer,
Saçılır birer birer
Hakanın ayağına.

Kafes de her yerinden
Dağılıp düşer hemen;
Bir sedef olur, alır
İnciyi kucağına.
- Bu ikinci imtihan
Adın ne senin çoban?

İnci yanar ansızın
Değişir şekli kızın:
Her inci bu sefer de
Bir başka çiçek olur.

Canlanır hemen, yerde
Boş kalan sedefler de
Bir başka çiçek olur.

Bir yanda, öyle renk renk
Açılırken çiçekler;
Bir yanda titreşerek
Dolaşır kelebekler.
- Bu sonuncu imtihan,
Tanıdım seni çoban,
Anladım şimdi kimsin

Sen, beni ta eskiden
Sevip sonra terkeden,
Vefasız sevdiğimsin.

Orhan Seyfi ORHON

SÖZLÜK

- **Otağ:** Büyük ve süslü çadır.
- **Sedef:** Midye ve istiridye gibi deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan sedefçilikte kullanılan, pırıltılı, beyaz, sert bir madde.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Kız niçin sihirli bir oyun oynamak istemiştir?
- Kızın ilk sihirine karşı çoban nasıl davranır? Niçin?
- Sınavın sonuçları nasıl bitmiştir?
- İnsan dışındaki varlıklara insan kişiliği verme sanatına “kişileştirme” denir. Şair, hangi kıtalarda kişileştirme yapıyor?
- Şiirin konusu halk masallarından alınmıştır. Yukarıda anlatılan olaya benzer bir masal hatırlıyor musunuz?
- Bulduğunuz bir halk hikayesini arkadaşlarınıza anlatınız.

DERSE HAZIRLIK

- İstiklal Marşı'nı dinlerken neler hissediyorsunuz?

İSTİKLÂL MARŞI DOĞUYOR

Meclis'te Akif'le oturuyoruz. Çantamdan bir kağıt parçası çıkardım. Ciddi ve düşünceli bir tavr ile sıranın üstüne kapandım. Güya birşey yazmaya hazırlanmıştım. Üstad ile konuşuyoruz:

- Ne düşünüyorsun Basri?
- Mani olma, işim var!
- Peki, bir şey mi yazacaksın?
- Evet
- Ben mani olacaksam kalkayım.
- Hayır, hiç olmazsa ilhamından ruhuma birşey sıçrar!
- Anlamadım
- Siir yazacağım da.
- Ne şiiri?
- Ne şiiri olacak? İstiklal şiiri! Artık onu yazmak bize düştü!
- Gelen şiirler ne olmuş?
- Beğenilmemiş.
- Ya!
- Üstad, bu marşı biz yazacağız!

- Yazalım, amma şartları uygun değil.
- Hayır, şartlar filan yok. Siz yazarsanız müsabakanın şekli değişecek.
- Olmaz, ilan edildi.
- Canım, vekalet buna bir şekil bulacak.

Sizin marşınız yine resmen Meclis'te kabul edilecek. Güneş varken yıldızı kim arar?

- Peki, bir de ikramiyye vardı?
- Tabii alacaksınız!
- Vallahi almam!
- Yahu latife ediyorum. Onu da bir hayır müessesesine veririz. Siz bunları düşünmeyin.
- Vekalet kabul edecek mi ya?
- Hamdullah Suphi Bey'le konuştum. Anlaştık. Hatta sizin adınıza söz bile verdim!
- Söz mü verdiniz, söz mü verdiniz?
- Evet!
- Peki ne yapacağız?
- Yazacağız!

Tekrar tekrar "Söz verdin mi?" diye sorduktan ve benden aynı kat'i cevapları aldıktan sonra elimdeki kağıda sarıldı. Kalemimi eline aldı. Benim daldığım hayale şimdi gerçekten o dalmıştı.

Meclis müzakere ile meşgul. Akif marş yazmakla. Aradan iki gün geçti. Sabahleyin erkenden Üstad bizim evde. Marşı yazmış bitirmiş.

Nizameddin Nazif, o günlerin Ankara'sında Hakimiyet-i Milliye gazetesinin müdürlüğünü yapmaktadır. Akif, Nizameddin Nazif'i ziyaret gelir. Biraz dalgındır. Aradan yarım saat kadar zaman geçmiştir. Birden neşeli bir sesle Nizameddin Nazif'e:

- Dinle bakalım delikanlı! Der.
- Buyur üstad...'
- Sana birşey okuyacağım, bakalım nasıl bulacaksın?

Nizameddin Nazif'in "estağfurullah" demesine vakit bırakmadan gayet hafif bir sesle okumaya başlar:

***Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak,
O benimdir, o benim milletimindir ancak!***

- ...
- Nasıl buldun?
- Fevkalade
- Beğenirler mi dersin?
- Hakimiyet-i Milliye'nin bunu neşredecek sayısı kapışılır kanaatindeyim.
- Bunu İstiklal Marşı komisyonuna vereceğim; Hakimiyet-i Milliye'ye değil. En son müddet yarın.
- Öyle ise üstad, beş yüz lirayı kazanacağınıza yemin edebilirim.

Akif gözlerini odanın bir köşesine daldırarak heyecandan boğulan bir sesle: “Beş yüz lira mı?” der. “Onu almayacağıma seni temin ederim.”

Beş yüz liralık ikramiye konusunda Mehmet Akif gerçekten çok hassastı, en büyük korkusu parayı almak zorunda bırakılmasıydı. Eşref Edip, onun İstiklal Marşı'nı yazdığı günlerde maddi bakımdan bir hayali sıkıntı içinde olduğunu söyler. Hatta paltosu olmadığı için ceketle gezermiş. Çok soğuk günlerde ise Meclis'e giderken yakın dostu Baytar Şefik Bey'in paltosunu giyermiş. Şefik Bey, bir gün, “Akif Bey, şu mükafaatı reddetmeyip de bir muşamba, yahut palto alsaydınız daha iyi olmaz mıydı?” diyecek olmuş. Akif ise böyle söylediği için Şefik'e hayli kırılmıştı.”

Hasan Basri ÇANTAY

SÖZLÜK

- **Üstat:** Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.
- **İlham:** Esinlenmek.
- **Müsabaka:** Yarış, yarışma, karşılaşma.
- **Müzaakere:** Anlaşma.
- **Darphane:** Para basılan yer.
- **Kanaat:** Elindekiden hoşnut olma durumu, yeter bulma, yetinme, doyum.
- **Mükafat:** Ödül, değerlendirici, sevindirici davranış.
- **Müessese:** Kuruluş, kurum.
- **Neşretmek:** Yaymak, dağıtmak, saçmak.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hasan Basri Çantay, bu yazıda hangi önemli olayı anlatmaktadır?
- Hasan Basri, yazmayacağı halde, niçin şiir yazar gibi yapıyor?
- Bu davranışının sebebi nedir?
- Akif, İstiklal Marşı'nı niçin yazmak istemiyor?
- Onu bu kararından nasıl döndürüyorlar?
- Mehmet Akif Ersoy'un para ödülünün reddettiği günlerde ekonomik durumu nasılmış?
- Bu durum şairimizin kişiliği hakkında neler söyleyebilirsiniz? Açıklayınız.

İSTİKLÂL MARŞI

*Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.*

*Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!*

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfakını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
"Medeniyet!" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın!
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana vaadettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir? Belki yarın? Belki yarından da yakın!

Bastığın yerleri "toprak" diyerek geçme, tanı!
Düşün, altındaki binlerce kefansız yatanı!
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şühedâ!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hüdâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ.

Rûhumun senden, ilâhi, şudur ancak emeli;
Değmesin mabedimin göğsüne na-mahrem eli!
Bu ezanlar ki şahadetleri dinin temeli,
Ebedi yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder varsa taşım;
Her cerihamdan, ilâhi, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır rûh-i mücerret gibi yerden nâşım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım!

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl;
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl!
Ebediyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl.
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

DERSE HAZIRLIK

- Kitap okumayı seviyor musunuz?
- Okuduğunuz kitabın yazarı kim olduğuna dikkat eder misiniz?
- Kitap tanıtımı ve imza günlerine katılır mısınız?

İMZA GÜNÜ

Sevdiği yazarın kasabaya geleceğini duyunca kulaklarına inanamadı. Son iki yıldır sanat şenlikleri düzenleniyordu kasabalarında. Bu yıl bazı yazarlarda çağırılmıştı. Okurlarıyla söyleşi yapacaklar, kitaplarını imzalayacaklardı.

İmza günü ne demektir? Nasıl, nerede yapılırdı? Bunlar kafasına takılmakla birlikte en çok da sevdiği yazarı merak etmeye başladı.

Bir iki geçe düşünde bile gördü onu. Uyanıp gördüğü düşü yorumlamaya başladı. O da kendileri gibi bir insan mıydı? Yer, içer, güler; akşam olunca da yatıp uyur muydu? Kafasını kurcalayan bu tür soruların gereksizliğini düşündü. Saçmalıyordu herhâlde? Kendi kendine güldü. Adı kitaplara yazılmış, ünlenmiş de olsalar onlar da kendileri gibi insanlar değiller miydi? Kaldı ki böyle ünlü kişilerden birkaçını görmüştü de. Hemen her gün televizyon ekranlarına çıkan bir politikacı gelip kasabalarının meydanında konuşmuştu. Tanınmış artistlerden birkaçı film yapmak için günlerce burada kalmıştı. Onların hiçbiri öyle normal insanlardan farklı değildi. Herkez gibi bir ağzı, iki gözleri vardı. Öyleyse yazar da onlardan farklı bir insan olmamalıydı.

Düşündüklerine inanmak istiyordu ki vazgeçti. Hayır, dedi. Bir yazar yine de farklı olmalı onlardan...

Kafası karıştı. Yazar, onca hayal gücüyle, dili kullanmaktaki ustalığıyla herkesle bir olabilir miydi? Evet, öyle iki ağzı, dört gözü yoktu ama düşündükleriyle, konuşmalarıyla herkesten yine de farklı olmalıydı? Bir yazarın nasıl olabileceğini epeyce düşünüp karar vermişti ki rahatladı. Bundan sonra da ona nasıl yaklaşılabileceğinin, onunla neler konuşabileceğinin hayallerini kurmaya başladı. Türlü surlar sordu ona. Onun ağzından kendi sorularına yanıtlar buldu.

Bunlar da bitince o yazardan okuduğu kitapları bir bir hatırlmaya çalıştı: Bir kitabında hep düş kurmaya meraklı bir çocuk vardı. O kendisine benziyordu. Ya da kendisi ona. Okuyup bitirdiğinde bu yazarın kendisini bir yerlerde görüp tanımış olabileceği kuşkusuna düşmüştü. Kendisi gibi hep uzakları düşünüyordu çocuk. Uzaya, yıldızlara meraklıydı. Bazen denizlerin tabanında dolaşıyor, bazen sonsuzluklara ışınlanıyordu. Biyonik adamlar gibi her tehlikenin karşısında ölümsüzlüğün sırrına bile eriyordu. Bir

başka kitabında bitkilerle, kuşlarla, hayvanlarla konuşan yaşlı bir adam vardı ki o da köydeki dedesine benziyordu. Durmadan çalışıyordu. En çok da toprağı seviyordu. Hiç ummadığın konulara çocuklar kadar merak gösteriyordu. Bazen de en önemli konulara ilgisiz kalıyordu. Çocuklara masallar, efsaneler anlatmayı dünyanın en zevkli uğraşı kabul eden yaşlı nineyi anlattığı kitabına ne denirdi? O da babası, annesi işe gittiğinde küçük kardeşine bakmak için gelen kadının aynısıydı. Arada şiir gibi kafiyeli konuşuyor, pek çok şeye tekrelemelerle yanıt veriyordu. Köydeki dedesi gibi toprağı değil ama en çok çocukları seviyordu. Sesi de güzeldi. Anlattığı masallarla, söylediği tekerleme ve türkülerle acılardan sevinçler üretmesini biliyordu. O yazarın komik bir çocuğu anlatan kitabına ne denirdi? Onda da ayrı bir dünya gizliydi. Okuduktan sonra anlamıştı; dünyadaki herşeyin komik, gülünecek bir yanı mutlaka vardı. Önemli olan ona bakmak ve görmesini bilmektir. Bir başka kitabında da doğanın güzelliklerini anlatıyordu. Yeşilin, kuşların, balıkların tükenmesinden kaygılanıyordu. Onu okuduğunda da uzun süre ağaçlara, kuşlara sevdalanmıştı. Denizleri kirletenleri gördükçe koşup uyarıyordu. Kuşları daha çok sevmiş, bulunduğu yere ağaç dikmeye bile başlamıştı.

İmza günü geldiğinde erken kalktı. Kütüphanesinde o yazara ait olan tüm kitapları çıkarttı. Telaşından bir şey anlamayan annesine: “Bu kitapların yazarıyla tanışacağım bugün.” dedi gülererek. “Kasabamızın şenlikleri nedeniyle buraya geliyor. Okurlarıyla söyleşecek, kitaplarını imzalayacak. Ben de bu kitapların tümünü imzalatacağım ona.” Annesi gülümseyerek baktı oğluna. Eliyle saçlarını okşadı. Gizli bir gurur duydu.

Kitapları paket yapıp imza yerine gitti. Henüz yazar gelmemişti. Adını masaya koymuşlardı. Tüm kitaplarını da hemen yanına sergilemişlerdi. Okurları ise şimdiden sıraya girmişti. Kuyruğa girdi. Çok sürmedi ki sevdiği yazar gelip masasına oturdu. Ona hayran hayran bakarken daha önce onunla ilgili aklına gelen türlü düşüncelerine güldü. Herkes gibi bir insandı o da. Onlardan farklı bir yanı yoktu.

Sıra kendine gelince heyecanlandı. “Ben...” diye kekeledi. “Bütün kitaplarınızı okudum. O yüzden de bende bulunan tüm kitaplarınızı alıp getirdim. Bunları bana imzalar mısınız?” Yazarın “Hayır, olmaz. Yenilerini almanız gerekir.” diyeceğini sandı bir an. O böyle bir şey demedi. Başını kaldırıp sıcacık gülümsedi.

- Severek imzalarım hem de, dedi. Sen en iyi okurlarımdan birisi olmalısın. Benim için mutluluk bu.

Uzanıp yanağını okşadı. Okulunu, yaşını sordu. Ardından da:

- Bu kadar kitap okuduğuna göre. İlerde yazar mı olacaksın yoksa? Dedi.

Günlerde kafasında kurduğu sorulardan hiçbiri değildi bu. Birden yanıt vermedi. Şaşırıldı. Daha önceden bu tür soru yöneltilenlere hep doktor, mühendis, pilot olacağını söylememiş miydi? Yalan söylemeyi de hiç sevmeyeceğine göre doğruyu söylemeliydi.

- Yoo, dedi ona. Yazar olmayacağım.

- Anlaşıldı, dedi yazar. Bu mesleğin fazla para getirmediğini sen de biliyorsun?

Yanıt vermedi. Yazarlığım az para getiren bir meslek olduğunu da ilk kez duyuyordum. Uzattığı kitapları bir bir imzaladı yazar. Sonra yorulmuş gibi parmaklarını dinlendirdi. Bu arada kitaplarıyla ilgili bazı sorular sordu. Aldığı yanıtlardan sonra yüzündeki gülücük daha bir çoğaldı.

- Bak, dedi çocuğa. İyi bir okur olduğun için seni sevdim. Son yazdığım kitabım yok sende. Sanıyorum bunu bilmiyorsun. Şimdi sana onu imzalayacağım. Kütüphanende bulunsun.

Sergilenen kitaplarının arasından uzanıp aldı onu. Çocuk elini cebine attı. Harçlığından biriktirdiği büyük kağıt parayı buldu. Avucuna alıp sıktı onu. Yazarın son kitabım dediği yapıtı oldukça kalındı. Pek de güzel kağıda basılmıştı. İlk sayfasını açtı yazar. Matbaada basılmış kendi adından sonra 'den diye bir ek koydu. Uzunca sayılacak bir süre düşündükten sonra pek de okunaklı sayılmayan yazısıyla bir şeyler yazdı. Tarih atıp imzalandı.

Çocuk, cebinde sıkıp durduğu parayı çıkartıp uzattı ona.

- Nedir bu? Dedi yazar.

Anlamadan yüzüne baktı onun. "Harçlığımdan." diye kekeleydi. "Buradan alabilirsiniz." Yazar gülerek baktı ona. "Bu benim en iyi okuruma hediyem." dedi. "Okurken beni hatırlayacaksın. Sonra da kütüphanenin güzel bir köşesinde saklayacaksın. Tamam mı?"

Fazla bir şey diyemedi. Teşekkür etmekle yetindi.

Kendisi sıradan çıkınca diğer çocuklar doldurdu yerini. Eve dönerken adımlarını hızlandırdı. Sevdiği yazarın imzaladığı bu kitapları annesine, babasına göstermek için sabırsızlanıyordu. Bir süre öyle yürüdü. Sonra dayanamadı. Yazarın kendisine hediye ettiği kitabı açıp neler yazdığını okumaya çalıştı. Yazısı reçete yazısı gibiydi. Yine de içi sevinçle doldu. O güne kadar yaşadığı mutluluklardan çok farklıydı bu...

Mehmet GÜLER

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hikayedeki çocuk, yazarların niçin diğer insanlardan farklı olduklarını düşünüyor?
- Hikayedeki çocuk için sevdiği yazarla karşılaşmak ne gibi anlamlar ifade ediyor?
- Sizce yazar hikayedeki çocuğa imzaladığı kitaba neler yazmış olabilir? Tahminlerinizi söyleyiniz.
- Sizde sevdiğiniz yazar ile karşılaştığınızda neler hissedersiniz?

BİRLİKTE

Her insan başka insanlarla mutludur,
Her ulus başka uluslarla.
Mutluluk birlikte yenilen bir meyve.
Birbirinden irak görünse de,
Güneşimiz ve ayımız birdir,
Üzüncümüz, sevincimiz bir,
Kişi var olamaz tekte.

Her kadın başka kadınlarla güzeldir,
Her ağaç başka ağaçlarla.
Yokuş çık,
Bayır in,
Neresinde olursan ol yaşamın,
Her mevsim başka mevsimlerle güzeldir.

Yalnızsın, bakarsın ki acıdan,
Burukla burukla uyuşmuş için.
Sevmeyi, sevmeyi boşlar olmuşsun.
Sonra umulmadık bir sancıdan,
Bir güneş doğmuş yüreğinde,
Geliyor ışıktan ordularla...

Her ezgi, başka ezgilerle güzeldir,
Her şiir başka şiirlerle.
Sen öyle söylersin,
Ben böyle.
Bir bütünü oluşturmuyor muyuz,
Başka başka ses versek de?

Mehmet SALİHOĞLU

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- **“Mutluluk birlikte yenilen bir meyve.”** ve **“Kişi var olamaz tekte.”** dizeleri sizde neler çağırıştırıyor?
- Birlikte yaşamının insana sağladığı yararlar sizce nelerdir?
- Dünyada sizden başka kimsenin kalmadığını düşününüz.
- Neler hissederdiniz?

HARİTADA BİR NOKTA

Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam gözüm hemen bir “ada” arar; şehir, vilayet, havalı isimlerden hemen mavi sahile kayar... Robinson Cruse’yu okumuşumdur her halde; unuttum gitti. Onun zoruyla mavi boyaların üstünde bu garip ada ismini okuyunca hülyaya daldığımı sanmıyorum. Romanlar yüzünden adaları sevdiğimi pek ummuyorum ama belki de o yüzdendir. Haritada ada görmeyeyim. İçimdeki dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir: hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen az konuşan hareketleri ağır, elleri çabuk abalar giymiş bir balıkçı, yırtık bir muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtaları kararmış, namuslu kulübeler, kırlangıç ve dülger balığı haşlaması, kereviz kokusu, buğusu tüten kara bir tencere, ufukları dar, sisli bir deniz...

İşte çocukluğumun ve gençliğimin haritalarındaki adalar, beni, sonunda bir gün özlediğim gibi bir adaya tesadüfen bırakıverdiler. Gittiğim motorla yine geri döndüm. Kayığı temizleyenler sekiz kişi idi. Yedisi bizim adadandı. Sekizincisini, zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştim. Ne kadar dostça, ne kadar içten bir sevgi ile çalışıyordu.

Balığın bol çıkmaya başladığı duyulduğu zaman dışarıdan da insanlar gelirdi. Dışarıdan ırıba katılanlar almazlardı, gemi tayfası ile reis, gönüllerinden ne koparsa o kadar balık verirdi kendilerine.

O adam da bir dülger alabilmek, bu balığı hak etmek için elinden geleni yapıyordu.

Nihayet iş bitti. İki büyük dülger balığını reis kış altına attı. Tayfalardan birine:

- Bunu bize götür sonra dedi, ötekileri de pay yap.

Üçer tane alanlar oldu. Dışarıdan gelen bir tane versinler diye bekledi. Yüzünde tatlı bir gülümseme ve çalışmaktan doğabilmiş hafif bir kırmızılık vardı. Bu kırmızılık pay dağıtan adamın elinde bir tek balık kalıncaya kadar adamın yanağında durdu. Sonra birdenbire uçtu. Yüzündeki gülümseme önce tehlikeli bir hâlde dondu. Sandım ki böyle, bütün ömrünce böyle donuk bir tebessümle kalıverecek adam. Etrafına bakındı. Kendine bakan birini gördü. Gülümseme, yüzünde birdenbire bir meyve gibi çürüyüverdi. Gözleri hayretle büyüdü. Son balığı kayıktaki adam, rıhtıma fırlatmıştı. Adamın yüz ifadeleri nerede ise yine eski temiz, memnun hâlini, taze meyve hâlini alıverecekti. İki adım attı. Elini balığa doğru uzatmak üzere eğildi. Ama ötekilerden, baş parmağına irisinden bir dülger

balığı takmış birisi, kocaman çizmeli ayağını dülger balığının sırtına bastı:

- Ne o? dedi; hemşerim. Dur bakalım. Dağdan gelip bağdakini kovmayalım.

Adam elini çekti. Bir şey söylemedi. Söyleyemedi. Söyleyecek hâlde değildi. Rıhtım kahvesine doğru yürüdü.

Dışarıdan kahvenin önündeki seyircilerden bir seslendi:

- Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış, nerelerden gelmiş işte.

Kayıktakilerden hiçbiri kalkıp da "Ayıptır yahu, ver adama." demedi.

Bir ikisi, en umduklarım konuşacak gibi oldular. Bekliyordum. Şimdi, umduklarımdan birisi payına düşen balıktan birini, en küçüğünü adama doğru fırlatacak diye bekledim. Reis kahvenin önünde kahvesini öttürüyor, kayığın asıl tayfasına keyifle bakıyordu.

Hadiseye karışan adam:

- Ayıptır yahu dedi, ayıp.

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşenden en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarımından biri:

- Sen karışma bakalım babalık! Fazla söylenmeye başladın. Ayıp ne demek?

- Babanızın malı mı deniz, sizin?

- Onun babasının malı mı?

- Değil ama gelmiş kayığınıza çalışmış bir kere.

- Kim gel çalış demiş ona? Gelmeseydi...

Balık verilmemiş adam, kahvenin bir iskemlesine çökmüştü. Kahveci başına dikilmişti. Kahveciye:

- Kalkacağız, kalkacağız, dedi.

Ayağa kalktı. Kendisi için lâf işitmiş adama:

- Zararı yok, hemşerim dedi, zararı yok. Vermesinler. İstemez.

Gözüken vapura doğru yürüdü. Küçük adımlarla bir Şarlo gibi seğirterek uzaklaştı.

Söz vermişim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırs-tan başka ne idi? Burada namuslu insanlar arasında sakın ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet neme gerekti? Yapamadım Koştum tütüncüye, Kalem, kağıt aldım. Oturdum. Adanın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttukten sonra tuttum öptüm. Yazsam deli olacaktım."

Sait Faik Abasıyanık

DERSE HAZIRLIK

- Destan nedir? Açıklayınız.
- Destanda anlatılan konular genelde nelerdir?

ERGENEKON DESTANI

Türk illerinde Göktürk oku ötmeyen, Göktürk kolu yetmeyen bir yer yoktu; yani ülkeye Göktürkler hakimdi. Bu durum ise öteki kavimlere acı geliyordu, üstelik Göktürkleri de kıskanıyorlardı. Bir araya gelip birleştiler ve Türklerden öç almaya karar verdiler, onların üzerine yürüdüler.

Bunun üzerine Göktürkler de çadırlarını ve sürülerini bir yere topladılar. Çevresine de hendek kazıp beklediler. Düşman gelince de savaşa başladılar. Savaş, on gün sürdü. Sonunda Göktürkler üstün geldi. Bu yenilgi üzerine Göktürlere düşman olan kavimler büsbütün hiddetlendiler, av yerinde toplandılar ve bir arada konuştular. Dediler ki: “Göktürlere hile yapmazsak işimiz sonunda pek yaman olacak.”

Bu konuşmadan sonra tan ağarınca sanki baskına uğramışlar gibi işe yaramayan mallarını bırakıp kaçtılar. Bunu gören Göktürkler, “Düşmanlarımızda savaşıcak hâl kalmadı, kaçıyorlar.” diye düşünerek kaçanların arkasına düştüler. Düşmanlar, Göktürkleri görünce hemen geri döndüler, Göktürkleri gafil avladılar, vurmaya başladılar. Düşmanlar galip geldi. Göktürkler yenildi. Düşman, Göktürkleri vura öldüre çadırlarına kadar geldi. Çadırlarını ve mallarını öyle bir yağmaladılar ki bir ev bile kalmadı. Büyüklerin hepsini kılıçtan geçirdiler, küçükleri kul edindiler ve her birini alıp kendi evlerine götürdüler.

O zamanlar Göktürklerin başında İl han hakan olarak bulunuyordu. İl Han'ın da bir çok oğlu vardı. Çocukların hepsi bu savaşta öldü. Yalnız Kayan adındaki en küçük oğlu sağ kaldı. Kayan (Kayı Han) o yıl evlenmişti. İl Han'ın Tukuz (Dokuz Oğuz) adında bir de yeğeni vardı. Kayan ile Tukuz (Kayı Han ile Dokuz Oğuz) Oğuz her ikisinde düşmana esir olmuşlardı. Fakat on gün geçmeden kadınlarını da kurtarıp beraberlerine alarak atlanıp bir gece düşmandan kaçtılar ve esirlikten kurtuldular. Göktürk yurduna geldiler. Burada düşmandan kaçıp gelen birçok deve, at, öküz ve koyun buldular. Oturup düşündüler: “Dört bir yanımız düşman dolu bizi yaşatmazlar.” dediler. “En iyisi dağların içinde insan yolu düşmez, sapa bir yer bulup orada yerleşelim.” diye karar verip sürülerini de alarak dağa doğru varıp göçtüler.

Gide gide geldikleri yoldan başka geçilecek başka bir yolu olmayan bir ülkeye vardılar. Bu yol öyle bir sarp ve sapa yoldu ki bir deve, bir at bin güçlkle yürüdü, yanlış

bir yere ayağını bassa paramparça olurdu.

Göktürklerin vardıkları ülkede akarsular, büngüldekler, türlü bitkiler, meyve ağaçları ve avlar vardı. Böyle bir yeri görünce Tanrı'ya şükrettiler. Kışın hayvanlarının etini yediler, yazın sütünü içtiler, derisini giydiler. Ve bu ülkenin adına Ergenekon dediler.

Kaya'nın ve Tukuz'un burada zamanı geçti, birçok çocukları oldu, Kayı'nın çocuğu daha çok, Dokuz'un çocuğu ise daha az oldu. Kayı'dan olma çocuklara Kayat dediler, bir kısmına Tukuzlar dendi. Bir kısmına da Türülken dendi. Yıllar yılı bu iki yiğidin çocukları Ergenekon'da kaldılar. Çoğaldılar, çoğaldılar, çoğaldılar.

Aradan 400 yıl geçti. 400 yıl sonra Ergenekon'da hem kendiler hem de sürüleri o kadar arttı ki ülkeye sığmaz oldular. Bu yüzden toplanıp konuştular, çare bulmak istediler. Dediler ki: "Atalarımızdan duyardık, Ergenekon'un dışında geniş yerler, güzel yurtlar olurmuş. Eskiden oraları bizim öz yurdumuzmuş. Dağların arasından bir çıkılacak yol arayıp bulalım, çıkıp buradan göçelim. Ergenekon'un dışında kim bizimle dost olursa dost olalım, düşman olursa vuruşalım."

Böyle konuşup karar verilince Ergenekon'dan çıkmak için bir yol aramaya başladılar, bulamadılar.

O zaman demirci dedi ki: "Bu dağda bir demir madeni var. Yalın kata benzer. Madenin demirini eritse bir yol olurdu."

Hep birlikte gidip demir madenini gördüler. Demircinin sözlerini de beğendiler. Dağın geniş yerine bir kat odun, bir kat da kömür dizdiler. Sonra da dağın üstünü, arka yanını, öte yanını ve beri yanını bir sıra odun ve bir sıra kömürle doldurduktan sonra yetmiş deriden, yetmiş körük yapıp yetmiş yerde kurdular; odunlarla kömürleri ateşleyip körüklediler.

Tanrı'nın gücü ve inayeti ile ateş kızdı. Kızdıkça demir dağın demiri erimeye başladı, eriyip akıverdi. Dağ delindi ve yüklü bir deve geçebilecek kadar yol oldu. O kutsal yılın, kutsal günün, kutsal saatinde Göktürkler, Ergenekon'dan çıktılar. O günü, o ayı, o saati iyi bellediler. Bu kutsal gün, o günden sonra Göktürkler için bayram oldu. Her yıl, o gün gelince büyük törenler yapıldı. Bu törenlerde, bir parça demir alınıp ateşe kızdırılıyordu, sonra da kızdırılan demiri önce Göktürk hakanı kısaçla tutup örse koyuyor, çekikle dövüyordu. Ondan sonra da diğer Türk beyleri aynı hareketi yaparak bayramı başlatıyorlardı.

Ergenekon'dan çıkıktları sırada Göktürklerin hakanı Kayan soyundan gelme Börteçine idi. Börteçine bütün illere elçilerini gönderdi ve Ergenekon'dan çıkıp geldiklerini bildirdi.

Bunu kimi iyi karşıladı, kimi baş eğip boyun eğdi. Börteçine'yi kendi hakanları bildi. Kimi de iyi görmedi, karşı çıktı onlarla savaşırdı. Göktürkler hepsini yendiler.

Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Okuduğunuz hikaye Türk milletinin hangi özelliklerini anlatmaktadır?
- Okuduğunuz hikayeden Göktürklerin sosyal hayatı ile ilgili hangi bilgilere ulaşıyorsunuz?
- Destanda anlatılan olaylardan hareketle Göktürkleri verdiği mücadelenin nasıl sonuçlandığını ifade ediniz.
- Ergenekon'dan çıkış niçin bir bayram olarak kabul edilmiştir?
- Okuduğunuz destandan çıkardığınız dersler nelerdir?

DÜŞÜNELİM - TARTIŞALIM

- Okuduğunuz hikaye ağırlıklı olarak düşüncelerden mi, olaylardan mı oluşmaktadır?
- Okuduğunuz hikaye kişilerin yaşadıklarını mı yoksa bir milletin yaşadıklarını mı anlatıyor?
- Okuduğunuz hikayede olağan üstü unsurlara yer verilmişmidir?
- Hikayeden örneklerle açıklayınız.

ÖĞRENELİM

Bütün dünya edebiyatlarında olduğu gibi Türk Edebiyatının da ilk örnekleri **destan**lardır. Türk edebiyat geleneği içinde “destan” terimi birden fazla nazım şekli ve türü için kullanılmış ve kullanılmaktadır.

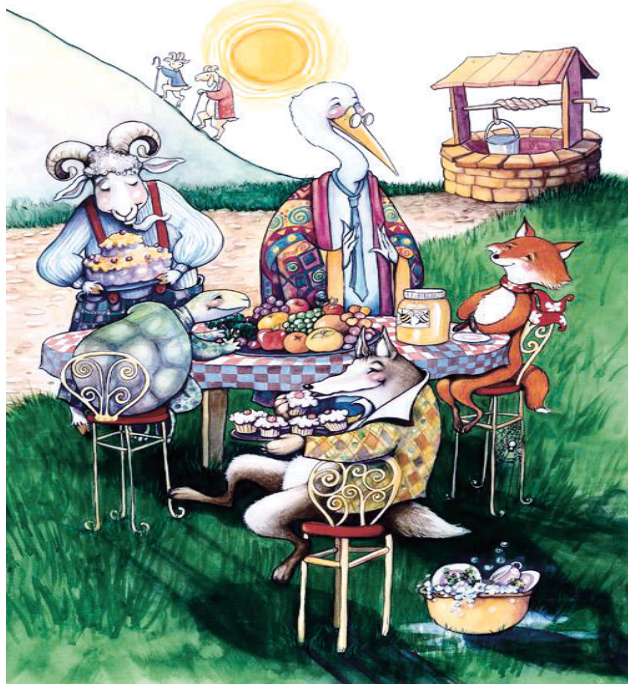
Sosyal, tarihi, acıklı veya gülünç olayları tahkiye tekniği ile çeşitli üslûplarla aktaran nazım türüne ve bu yazıda ele alınan kâinatın, insanlığın, milletlerin yaradılışını, gelişimini, hayatta kalma mücadelelerini ve çeşitli olay ve nesnelere ilgili sebep açıklayan ve Batı Edebiyatında “**epope**” terimiyle anılan eserlerin tamamı da Türk edebiyatı geleneği içinde “**destan**” adı ile anılmaktadır.

Destanlar bütün bir milletin ortak mücadelesini ortak değerler, kurallar, anlamlar bütünlüğü içinde yorumladığı ve yaşatıldığı toplumun geçmişini ve geleceğini temsil ettiği için dünya edebiyatının en Türkçü eserleri olarak kabul edilirler. Destanlar her zaman tarihi gerçekleri doğru biçimde nakletmezler.

Destanlarda tarihi olay ve kahramanlar milletin ortak bilinçaltının, vicdanının istek, beklenti, doğruları ve değerleri ile idealleştirilir. Eski hatıralarla birleştirilerek tarihi gerçekmiş gibi anlatılırlar. Her milletin milli kimlik ve nitelikleri, ortak dünya görüşü, hatıra ve beklentileri yanında kusurları ve yanlışları da destanlarına yansır.

DERSE HAZIRLIK

- Fabl nedir?
- La Fontaine kimdir? Araştırınız.
- La Fontaine'in "Karga ile Tilki" adlı fablını bulun ve sınıfta okuyunuz.

MODERN KARGA

Nereden yürütmüşse Karga,
Ağzında büyük bir parça
Beyaz peynir, dala konar,
Yirmbirinci yüzyıl, bir bahar.
Hayvanları bile bilgiç,
Bir hikaye ki çok ilginç...

Neyse, büyük bir iştahla
Yiyecek peyniri hazla...
Gelir o an kurnaz Tilki,
Malum nakarat der;
"Bil ki aziz arkadaşım Karga,

Ŗu Ŗairane baharda
Seni iŖitmek ne güzel!
Ŗyle mahurdan bir gazel
Syleyiver de duyayım,
bu hoŖ sesle uyuyayım.”

Karga bıyık altı güler,
İçinden “geçti devir” der.
Peyniri alır gagadan,
Emniyete ayağı ile,
AŖađıda mitlenen,
DŖecek peyniri bekleyen
Kurnaz Tilki’ye seslenir:
“Çağa atom devri denir,
Avucunu yala, kuzum,
Ben, La Fontaine’i okudum.”

Milliyet Gazetesi Fıkra KŖesinden

DŖNELİM - CEVAPLAYALIM

- Tilki hangi amaçla Karga’nın gazel okumasını istiyor?
- Karga’nın bıyık altından glmesinin sebebi nedir?
- “Geçti devir”, derken hangi devri kastediyor?
- “Ben La Fontaine’i okudum.” Diyen Karga, kurnaz Tilki’ye nasıl bir ders verdi?
- Bu fablda Karga ile Tilki hangi tip insanları sembolize ediyorlar?
- Yazının konusu nedir? Konu ile baŖlık arasında bir bağlantı var mı?
- “Modern Karga”yı da fabl sayabilir miyiz? Niçin?

DERSE HAZIRLIK

- Sizce yalnızlık nedir?
- Hiç yalnız, arkadaşsız kaldığınız oldu mu?
- Yalnız olan arkadaşlarınıza nasıl davranırsınız?

KORKULU BİR GÜN

Annemin bir dağ köyünde öğretmen, babamın da Toprak Ürünleri Dairesi'ne memur olarak atandığı kasabaya yeni gelmiştik. Burası Tuz Gölü'nün güneyinde, kıraç tarlaları, kerpiç evleri olan, kiremitli damları bulunmayan, kuru deresi üzerindeki küçücük değirmeniyle, göçmen kuşların uzun yolculuklarında dinlediği bir uğrak yeri.

Anadolu'nun sakin bir köşesiydi. Bize, dereye yakın bir ev vermişlerdi. Oraya kısa sürede yerleşmiştik. Babam işine başlamış. Okullar da çoktan açılmıştı. Her gün, sabahın erken saatlerinde annem, traktör, kömür yüklü kamyonların üzerinde öğretmenlik yaptığı köye, babam da motosikletiyle, buğday alım yerine gidiyordu. Biz de kardeşimle okul çıkışlarında oyun oynarken, uyuyarak, yol kenarında onları bekleyerek geçiriyorduk zamanımızı.

Bazı akşamlar babam eve erken dönüyor, birlikte annemin öğretmenlik yaptığı köye, onu almaya gidiyorduk. Bu arasıra tekrarlanan motosiklet gezileri yeni kasabadaki kuru yaşamımızın tek renkli yanıydı. Bir öğle üzeriydi. Kardeşim yeni arkadaşının yanına gitmişti. Ben ise hala, bir tek arkadaş edinmediğim için, koca bahçede yapayalnızdım. Zamanımı nasıl değerlendirsem diye düşünüp duruyordum. Tel duvarın önündeki süpürge otlarının yanına uzandım. Bir elimi başımın altına yastık yaptım. Öteki elimdeki çakımla da yeri kazmaya başladım. Hava çok sıcaktı. Gökte bir kıymık bulut, uçan bir tek canlı yoktu. Güneşin olanca gücüyle kavurduğu toprağın yüzü belik belikti. Yalnızca derenin orada, suya degecek kadar yakın uçan bir çift kırlangıç, güneşe aldırmaksızın, topladıkları yemleri sazla örtülü duvarın altındaki yuvalarına taşıyorlardı.

Dalmıştım. Eski günlerimi... Geldiğimiz yerdeki arkadaşlarımı... Oynadığımız oyunları düşünüyordum. Birden, yanıma kadar sokulmuş küçük bir kertenkelenin elimi yaladığını hissetmemle, korku ve panik içinde bağırarak yerimden kalkmam bir oldu. Sonra yatmaktan vazgeçip bahçede dolaşmaya başladım.

Bir ara yol kenarında, yanlarında küçük bir köpekle güle oynaya giden dört çocuk ilişti gözüme. O an içimde bir kıpırdanma duydum. Babamın bahçenin dışına çıkmamı yasakladığını unutarak izledim onları. Kısa bir süre yol boyunca yürüdüler. Daha sonra

köprüyü geçip derenin oradaki değirmenin önünde durdular. Ayaklarıyla yeri temizledikten sonra soyunmaya başladılar. İçledinden ilk soyunan, köpeği tuttuğu gibi dereye attı. Neye uğradığını şaşırın köpek, yüzerek suyun öte yakasına geçti. Havlamaya başladı. Sonra hepsi teker teker suya girdiler. Köpeği suya atan da köprünün üzerinden takla atarak atladı dereye, hepsini ıslattı. Ben iyice yanlarına yaklaştım, büyük bir coşku içinde onları izliyordum. Uzunca bir süre fark etmediler beni. Daha sonra biri gördü. Bağırarak:

“Heyy! Elbiselerin yanında ne yapıyorsun?” dedi.

“Hiç!” dedim.

“Nasıl hiç, çalacak mısın yoksa?”

“Hayır!” dedim.

“Hadi öyleyse, çek git buradan!” dedi.

Güçlkle “Kötü bir amacım yok, yalnızca arkadaş olmaya geldim.” dedim.

“Ne arkadaşı?” dedi.

“Basbayağı arkadaş...” dedim.

“İstemez. Bizim arkadaşla ihtiyacımız yok! Sen git, başka yerde ara kendine arkadaş.” dedi.

Çok üzülmüştüm. Hiç de istediğim gibi gelişmemişti olaylar. Geriye döndüm. Hızlı hızlı yürümeye başladım. Bu kez başka biri bağırdı arkamdan:

“Hey çocuk! Bir dakika...”

Döndüm.

“Kime konuk geldiniz siz?”

“Kimseye konuk gelmedik. Babam buraya atandı.” Lojmanı göstererek “İşte burada oturuyoruz.” dedim.

İlk konuştuğum çocuk alay ederek:

“Vayy memur çocuğuymuş!” dedi.

Sustum. Daha sonra söylediği sözleri dinlemeden, eve doğru yürümeye başladım. Kime konuk geldiğimizi soranla, uzun esmer çocuk çıkıp koşarak yanıma geldiler. Kısa boylu olan, “Sen aldırma ona” dedikten sonra, elini uzatarak: “Benim adım Hikmet. Bu da Peker” dedi. Ben de “Laçın” dedim. El sıkıştık. Diğer iki çocuk sudan çıkmadılar bile. Kısa bir söyleşiden sonra Hikmet’le Peker “Madem ki artık arkadaş olduk, sen de soyun, birlikte yüzelim.” dediler. Soyundum. Ben yüzme bilmediğim için birlikte derenin en sığ yerine gittik. Fakat adlarını bilmediğim o iki çocuk arkamdan dolanıp beni ellerimden ayaklarımdan tutarak, bir salıncak gibi salladıktan sonra derenin en çamurlu yerine, “Haydi altı okka!” deyip attılar.

Neye uğradığımı şaşırılmış, yüzüm gözüm yosunlara bulanmış, her yanımda çamur içinde ayağa kalktım... Çocuklara doğru yürümeye başladım. Kararlıydım. Kavga ede-

cektim. Ama birden, gördüklerim karşısında dehşete kapıldım ve bağıarak çıktım dere-
den.

Vücudumun her yanına solucan gibi bir sürü hayvan yapışmıştı. Kollarımda, bac-
caklarımda, göğsümde durmadan kımıldanıp duruyordu.

Hikmet, öfkeyle bağırdı çocuklara:

“Neden sülüklü yere attınız?”

“Şaka yapmak istedik.” dediler.

“Evet, eşek şakası!” dedi Hikmet.

Peker de, “O ne bilsin bizim şakamızı.” dedi...

Çocuklar sustular. Ben sülük sözünü duyunca daha da telaşlandım. Hemen sü-
lüklerden bir tanesini tutup elimle çıkarmaya çalıştım. Çok kaygandı. Sanki çiviyle çakıl-
mış bedenime. Bir türlü de bırakmıyordu beni.

“Öleceğim... Öleceğim!... Bütün kanımı emecekler!” diye bağırmaya başladım.
Artık iyice paniğe kapılmış, bir şey yapamamanın çaresizliği içinde, bilinçsizce bir oraya
bir buraya koşup duruyordum. Öteki iki çocuk da benim halime katıla katıla gülüyorlardı.
Hikmet yanıma geldi:

“Dur telaşlanma, dur bir dakika!” dedi.

Ben yine bağıyor, koşuyor, elimle sülüklere vurarak onları düşürmeye çalışıyor-
dum. Hikmet bu kez yakaladı beni ve kuvvetlice bir tokat yapıştırdı yüzüme. Çocuklara
da, “Tutun şunu bel!” dedi.

Çocuklar koşarak geldiler. Zaten yediğim tokatla da yere düştüğüm için, öylesine
şaşırmıştım ki çevreme üşüşen bu çocuklara şaşkın şaşkın bakmaktan başka yapaca-
ğım bir şey yoktu. Bu ara, Peker’in koşarak geldiğini gördüm. Elinde bir torba vardı. İpini
hemen çözdü ve Hikmet’e uzattı. O da torbadan çıkardığı kum gibi şeyleri, sülüklerin
üzerine dökmeye başladı. Kısa bir süre sonra sülükler yapıştıkları yerleri bıraktılar. Pe-
ker de onları bir değenekle toplayıp sağa sola attı.

Daha sonraları öğrenmişim. Sülüklerin üzerine dökülen şey tuzmuş. Meğer boz-
kırdı yüzmeye giderken tuzsuz yola çıkılmazmış. Suda fazla kalınmaz, ikide bir çıkıp
bakılırmış, bir yerine yapışıp yapışmadığına. Vücudumdaki bütün sülükler ayıklanmıştı.
Kurtulmuştum artık onlardan. Sevineyim mi, ağlayayım mı bilemiyordum. Büyük bir
çoşku içinde kaldım. Hikmet’le Peker’i kucakladım. Öteki iki çocuk da yanıma gelip özür
dilediler. “Kusura bakma, bu kadar korkacağınızı sanmamıştık, şaka olsun istemiştik.” De-
diler.

Tekrar kucaklaştık birbirimizle, ertesi gün buluşmak üzere dağıldık.

Koşarak eve geldim. Çok mutluydum. Yalnızlığımdan kurtulmuştum. Kötü bir
olayla da olsa, artık benim de iki candan arkadaşım vardı.

Yalvaç URAL

SÖZLÜK

- **Kıraç:** Verimsiz toprak.
- **Kıymık:** Çok küçük ve sivri tahta ya da kemik parçası.
- **Lojman:** Bir çalışma yerinde görevlilere parasız ya da az bir kira karşılığında verilen konut.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hikayenin konusu nedir?
- Temel olay nedir?
- Siz böyle tatsız bir şaka ile karşılaştığınızda ne yapardınız?
- Önce kaba, ama sonra iyi yürekli bu çocukları nasıl buldunuz?
- Onlarla arkadaş olmayı ister miydiniz?
- Çocuğun, arkadaş buldu diye sevinmesini nasıl buluyorsunuz?

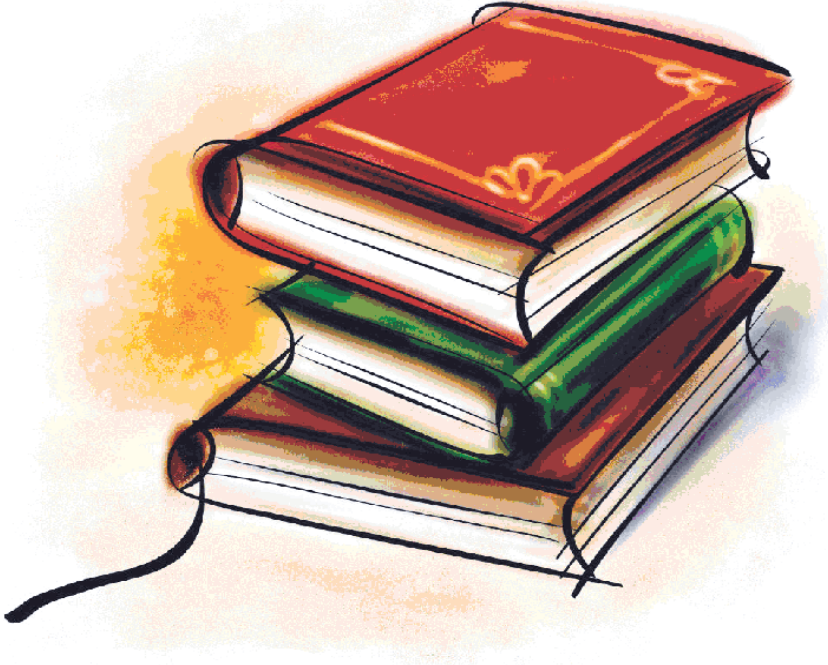
ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazı kaç paragraftan oluşmuştur?

Paragraflar, bir düşünceyi, duyguyu, bilgi veya dileği ya da olayın bir bölümünü açıklayan cümleler bütünüdür. Sözcükler cümleleri, cümleler paragrafları, paragraflar da yazıları oluşturur. Her paragrafta bir düşünce savunulur. Paragrafın bir bütün oluşturabilmesi için cümlelerin de yapı ve anlam yönüyle bütünlük oluşturması gerekir. Her paragrafta anlatılanları kısaca söyleyerek ya da yazarak özet çıkarmış oluruz.

- Yukarıdaki açıklamalara dikkat ederek yazıyı özetleyiniz.
- Çıkardığınız özet arkadaşlarınıza okuyunuz.

OKUMAK İÇİN

Okumak, hayatı anlamak,
Her şeyi bilmek, zevk almak,
Bu tatla heyecanlanmak,
Titretir küçük kalbimizi.

Çok şeyler borçluyuz,
Bu coşkuyu tatmak için
Sanki yarıştayız.
Azimliyiz, hırslıyız.

Ana, baba, öğretmen,
Hepimiz el ele, kalp kalbe,
Başarımız için topluca
Uğraş veriyoruz, hayat boyunca.

Ülkü ALGIN

KONU İLE İLGİLİ ETKİNLİK

- Okumak, kitap, bilgi kavramlarının çağrıştırdıklarını tahtaya veya kağıda yazınız.
- Yazdıklarınızdan hangisi sizde en güçlü duyguyu uyandırdı?
- Bu duygu ile ilgili aklınıza gelen sözcüklerden hareketle bir şiir yazınız.
- Şiirinize bir başlık bulunuz.

BİLGİ veya KİTAP ile ilgili ŞİİRİ YAZALIM

ÖDEV

- Severek okuduğunuz bir şiir kitabını, arkadaşlarınıza tanıtınız.
 - *Kitabın adını, yazarını, konusunu söyleyiniz;*
 - *Kitapla ilgili düşüncelerinizi kısaca arkadaşlarınıza açıklayınız.*

DERSE HAZIRLIK

- Türkçemiz, hangi dil grubuna girer? Öğreniniz.
- Günümüzde yabancı sözcüklerin dilimizde çok kullanıldığından, dilimizin kirlendiğini ve bozulduğunu fark ediyor musunuz?
- Sizce nedenleri nelerdir? Dilimizi nasıl koruyabiliriz?

DİLİMİZ

... Uzak benliği olan dilimiz, fatihlerin ordularıyla, medeni alış verişlerin yoluyla eski, yeni dünyaları kaç boy dolaşmış, kendi varlığından nice izler bırakmış. O, pek yakın bir geçmişte Afrika'nın Cezayir'inde, Sudan'ında; Avrupa'nın Nemçe sınırlarında konuşuluyordu.

Bu gün bile onun coğrafyası her dilin çizemeyeceği çizgilerin çok ötelere aşmaktadır. O, hala Balkanlardan Hint sınırlarına, Çin içlerine, buzlu steplerin derinliklerine kadar her yerde konuşuluyor. Onun her lehçesi bir diyarı tutmuş, bir iklimi benimsemiş, orada kendinden olmayan dillere göğüs geriyor. Birçok yerde okulsuz, bakımsız kalsa da halkın bağrında bir ruh zırhına bürünmüş olarak diri duruyor.

Türkçe: buyrukların dili; yurt-yapı kuranların dili; ülkeler gibi denizleri de şanla aşmışların dili, toprağı işleyenlerin dili, beyinleri uyandıranların dili, sevgilerin dili, sızılarının dili...

Türkçe: analarımızın dilir; ana dili; diller güzeli. Yerine göre kılıştan keskin, çelikten sert, kayadan sarp, boradan hızlı; bürümcekten ince, kelebekten ucucu, çiçekten renkli, kokudan tatlı, altından parlak, sudan duru Türkçe...

.....

Bizi birbirimizle anlaştıran; dünya milletleri içinde bize de şanlı ve belli bir varlık veren Türkçe...

Ey, bizden daha genç olanlar! Bu dille sizler, ne mutlu, bizlerden çok ve güzel konuşacaksınız!

Ruşen Eşref ÜNAYDIN

SÖZLÜK

- **Lehçe:** Konuşma tarzı.
- **Sarp:** Dik, çıkması ve geçilmesi güç yalman.
- **Bora:** Genellikle arkasından yağmur getiren sert ve geçici yel.
- **Bürümcek:** Ham ipekten dokunmuş ince kumaş.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazar, dilimizi nasıl özetlemiştir?
- Türkçe kimin ve nasıl kişilerin dili olmuştur?
- Türk dili gelecek nesillere neler sağlayacaktır?
- Dil niçin başlı başına bir kuvvettir?

ÖĞRENELİM

Türk dili, dünyanın en eski, zengin ve kıvrak dillerinden biridir. Bugün Balkanlardan Çin'e kadar olan geniş bölgede Türkçe konuşanların sayısı yüz milyonun üstündedir. Türkçe yapı bakımından sonradan eklemeli diller grubuna girer. Kök değişmez. Genellikle tek hecelidir ve fiil köklüdür. Bu değişmez köke bir takım ekler getirerek yeni biçimler ve anlamlar elde edilir. Dünya dilleri arasında ise Ural-Altay dilleri grubunun Altay koluna girer.

BİR YAZI YAZALIM

“Dil ve dilin önemi.” Konusu üzerine yazı yazmaya çalışınız.

Yazı yazarken dikkat etmeniz gereken noktalar:

- Yazı yazarken kısa cümleler kullanınız.
- Böylece daha akıcı bir anlatımla yazmış olursunuz.
- Yazacaklarınızı olayların oluş sırasına göre zihninizde planlayınız.
- Duygu ve düşüncelerinizi sade, anlaşılır bir şekilde yazmaya çalışınız.
- İmla kurallarını iyi öğreniniz ve yerinde kullanınız.

DERSE HAZIRLIK

- Göç etmenin sebepleri neler olabilir?
- Doğup büyüdüğünüz topraklardan hiç ayrıldınız mı?

ÖMRÜMÜZ KAÇ GÖÇLE GEÇTİ BE OĞUL

Bizi “Hoş geldiniz” le karşılayan Rasim Amca oldu.

“Buyurun, içeri girelim.” Dedi oğlu Cezair.

“Hava güneşli, sıcak. Şu ağacın serin gölgesi altında otursak da olur. Susadıkça anılarımızda silik silik kalan eski evlerimizdeki kuyulardan farksız kuyunuzdan soğuk su içerek tatlı tatlı sohbet ederiz.” Diyerek telaşa gerek olmadığını bildirmek istedim.

“Olmaz. Siz misafirimsizsiniz. İçeri buyurun.” Diye söze karıştı Rasim Amca. Konukseverlik geleneklerine ters düşen bir davranışta bulunup gönüllerini kırmamak niyetiyle fazla üstelemelerini beklemeden konuk odasına girdik. Beyaz patiska yastıklı şiltelere bağdaş kurduk. Rasim amca iyi iştmediği için ne konuştuğumuzu, ne sorduğumuzu izleyebilsin diye sesli sesli konuşuyorduk.

“Merdiveni seksene dayadın mı, Rasim Amca?” diye sordum yaşını öğrenmek niyetiyle.

“Vallahi, ne yalan söyleyeyim, yaşımın kaç olduğunu hesaplamaya hiç gerek duymadı.” Dedi gülümseyerek, “Dokuz yüz on ikide kaçıp köyü terkettiğimizde yedi yaşında olduğumu biliyorum. Hey gidi dünya hey! Ne felaket günlerdi o günler. Şimdiki gibi hatırlıyorum, top seslerini işitince hemen oyunlarımıza ara verir, bir köşeye sinerdik. Korku büyür dururdu gözlerimizde. Durum iyiden iyiye kötüleşince büyüklerimiz, beraberimizde götürebileceğimiz kadarıyla evimizdeki pılı pırtılı topladılar. Arabalara yüklediler. Deh dedik, düştük yollara. Kadınli erkekli, gençli ihtiyarlı, çoluklu çocuksuz bir kabile halinde Güreller’e indik önce. Baktık, onlar da yola kalkışmışlar. Gürellerlilerle birlikte Üsküp’e gittik. Çocuktum. Silah seslerinden uzaklaşınca tüm diğer çocuklar gibi korkuyu silip attım içimden bir çırpıda. Velhasıl, yolculuk ilginç geliyordu biz çocuklara. Büyüklerin çektikleri eziyet umrumuzda bile değildi. Çocuk dünyamıza sığınıp kendimizce mutluluğa ulaşmanın yolunu buluyorduk. İki üç geceyi Üsküp’te geçirdik. Şimdi hatırlamıyorum ya, ne olduysa oldu, kalktık, yine düştük yollara. Bu sefer başka köyde serdik çulu. İşte, bugün hayal meyal hatırlayabildiğim o dokuz yüz on iki yılının kışını orada geçirdik. Yeniden Dliga’ya döndüğümüzde bir yaş daha büyüttüm. Oyunlarımızı onarken bile

kulak kesilerek bir anlam çıkarmaya çalıştığımız yaşlılarımızın konuştuklarından muhacirliğin zorluklarını çocukluğuma rağmen anlayabiliyordum.”

“Yaşına göre delikanlı sayılırsın maşallah!” Diye şakaya döktüm sözü.

Hepimiz güldük. Rasim Amca da güldü. Ama çok geçmeden gülüşün yerine gözlerini bir hüzdür kapladı.

“Çok yaşadım, iyi kötü çok şeyler gördüm geçirdim. Ama bir şeye içim yanıyor. Ömrümüz kaç göçle geçti be oğul... hadi ben unumu eledim, eleğimi astım sayılır. Ancak bu gençlerin de ömrü böyle giderse öldükten sonra gözlerim açık kalır.”

Suat ENGÜLLÜ

SÖZLÜK

- **Velhasıl:** Kısacası.
- **Muhacir:** Göçmen.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Rasim Amca'nın doğum yerinden ayrılmasının sebebi nedir?
- Rasim Amca, göç günlerini nasıl hatırlıyor?
- Son yıllarda, hangi tür göçle karşı karşıya kalmaktayız?

ÖĞRENELİM

Okuduğunuz yazı, **röportaj** türünde yazılmıştır. **Röportaj**, günlük olay ve meselelerden seçilmiş bir konu üzerinde ilgili kişilerin görüş ve düşüncelerinin, yazarın duygu ve düşünceleriyle birleştirilerek ortaya koyduğu bir yazı türüdür. Röportajın okuyucunun ilgisini çekebilmesi için, seçilen konunun güncel ve toplumun geniş bir kesimini ilgilendirmesi gerekir. Röportajın amacı önceden belirlenmeli ve rastgele kişilerle değil, konunun ilgilileriyle görüşülmelidir.

ÖDEV

- *Sizde, sınıfınızı ve okulunuzu ilgilendirecek bir röportaj hazırlamaya çalışın.*
- *Güncel bir konuyla ilgili görüş ve düşünceleri yazmaya çalışın.*
- *Röportajdan önce tanıtacağınız yer veya kişi ile ilgili yeterli bilgi toplamaya çalışın.*
- *Röportajı yaparken not tutun.*
- *Sorgulayarak yazıyı yazmaya çalışın.*

DERSE HAZIRLIK

- Kardeşlik nedir?
- Kardeşliği-dostluğu kurmak ve korumak zor mudur?

KARDEŞLİK

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Su içiyor gibiyiz.

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Türkü söylüyor gibiyiz.

Birbirimize
Kardeşim derken
Neden
Doyuyor gibiyiz.

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

DÜŞÜNELİM - TARTIŞALIM

Kardeşlik üzerine söylenmiş bir şiir, görünüşte çok yakın, ama derin anlamlı bir şiirdir. Kardeşlik su içmek gibi, türkü söylemek gibi, doyar gibi benzetmelerle ustaca söylenmiştir.

- Siz bu benzetmeler üzerine ne diyeceksiniz?
- Kardeşlik kadar güzel ne var?
- Zor mu kardeş olmak, zor mu insanı kardeşçe sevmek?

DERSE HAZIRLIK

- Hangi tür mesleğe sahip olmak istersiniz?
- Her işte çalışır mısınız?
- Zorda kaldığınızda her mesleği yapar mısınız?

AYŞECİK'LE ANASI

Yün örgüsünden başlığı gözümü alırdı, bunun için her geçişimde dönüp bakardım. Tuhafıma giderdi. Yapabileceği başka bir iş yok mu kadınca? Çoğu kez müşterisi olmazdı. Arada bir delikanlıları, orta yaşlı adamları görünce kınardım. O kadına hiçbir zaman ayakkabı boyatmayacağımı düşünürdüm.

Bu kez öyle olmadı. Herkez benim gibi düşünürse kadıncağız aç kalır, işsiz kalır. Geçip gidemedim. Akşamın alaca karanlığında bir gölgeye karışmış, hasırdan örülmüş küçük taburesine oturmuştu. Oturmak değil, ilişmekti, sığınmaktı. Gözlerini göremedim, sesini işittim:

- *Ayşecik! Ayşecik, kızım!*

Yaklaştım. Her zamanki gibi başlığı başında.

Ayağımı uzatıp ilgisini çektim, "Önce hangisini?" diye düşünmeden. Sağ ayağımdı, sonradan düşünüp algıladım. Çevreme bakındım. Çocuğu göremedim. Ayşecik nerede acaba? Kızını unuttu o. Kadının sesini düşündüm. İnceikti. Sonra ben de kadına yönelttim ilgimi.

Boya sandığının küçücük çekmecelerinden birini açtı, kırık bir çay kaşığı sapı çıkardı. Sağ ayağıma baktı; ben de baktım. Ayakkabım çamura batmış.

Önce çamurları kazıyıp bu işte kullanılmaktan rengini yitirmiş bir parça bezle sildi, ayakkabının tozunu aldı. Sonra boya kutusuna el attı. İşlerine çok önem veren, önemli kişilerin yüzlerindeki çatık kaşlar, ısırılmış alt dudaklar çizgileri buldum. Beğendim. Ve bıraktım onu, işini sürdürsün.

Sonra gelip geçenleri izlemeyi iş edindim. Çoğu dönüp bana, ayakkabılarını ustaca, yeterinden daha çok emek vererek fırçalayıp parlatan kadına bakıyorlardı.

- *Nerdesin kızım ? Ben sana buralardan uzaklaşma demedim mi ?*

Ayşecik geldi. Beşinde, altısında gösteriyor. Çelimsiz, zayıf; ama iri gözleri var; kara, uzun kirpikleri... Rengi atmış, cıva ışığında kendini ele vermeyen yeşil paltosu sırtında. Ayağında lastik çizmeler. Annesinin ayaklarına baktım, asker postalı.

- *Okula gidiyor musun?*

Deminden beri izlediğim çocuk yüzü bitiverdi. Utangaç, suçlu bir çift yetişkin insan gözüyle baş başa kaldım. Annesi yetiştii.

- *Gitmiyor amcası.*

- *Benim kızım olur musun?*

Omuzlarını silkti.

- *Olmam.*

Gülümsedi kadın.

- *Peki, neden benim kızım olmuyorsun bakalım?*

Boynunu iyice kırdı, küçüldü bütünüle. Dergi kapağını bağırina bastırdı. Sesi inceydi. Duruşu, bozuluvercek, yere yuvarlanıverecek gibiydi.

- *Evde babam var, beni bekler.*

Kadını artık görmüyordum, ama varlığını sesiyle belli etti o;

- Babasını çok sever amcası. Hele iş kazasından sonra iyice bağlandı ona.

Kadının sırtındaki erkek ceketi ilişti o an gözüme. Morları ağarmış, bir demir yolu işçisinin eskimiş ceketi, yazlık. Kötüledim.

- *Ne kazasıydı?*

- Bacaklarını tren kesti. İşe gireli iki buçuk ay olmuştu...

Kız, boyun kırışını silkinmeden geldi, annasının dizi dibine cöktü.

- *Bitti mi, bu son mu? Diye mırıldandı. Artık evimize gidelim.*

Kadın, gülümser gibi oldu:

- *Tamam beyefendi.*

Çok düzgün konuşuyor. Parayı uzattım:

- *Buyrun.*

Aldı, baktı, kaşlarını yıktı.

- *Bozuk yok muydu ?*

- *Yok. Üstü kalsın. Çocuğa dergi alırsınız.*

Yüzüme bu kez başka türlü baktı, sinirlendiğini belli etti:

- *Yüz elli kuruş boya! Şu beş lirayı bozduruver Ayşecik!*

Kadına bir şey demeden, kızın ardına düştüm. Para bozdu. Ayşecik hepsini bana uzattı. Aldım, durakladım, sonra paranın tamamını geri verdim. Koşarak uzaklaştım. Köşeyi dönerken geri baktım. Ayşecik'le anası konuşuyorlardı; çocuk da koşmuştu benim gibi. Kadın ayağa kalktı, ben utançlara kapıldım, kendimi ayıplamaya değin götürdüm işi. Karanlık yan bir sokağı daldım. Peşimden gelirlerse bulamasınlar diye.

Burhan GÜNEL

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazarın tuhafına giden, onu rahatsız eden konu neymiş ?
- Yazar, başlangıçta nasıl düşünüyormuş, sonra düşüncesini niçin değiştirmiş?
- Kadın, işini nasıl yapıyormuş?
- Yazar, kadının iş yapma becerisini nasıl değerlendirmiş?
- Kadını ayakkabı boyarken gören çevredeki kişiler, nasıl davranıyorlarmış?
- Ayşecik'in görünümü nasılmış?
- Kadın niçin çalışıyormuş?
- Yazar, kendini niçin ayıplamış, ayıpladığı davranışı niçin yapmış?
- Hikayeden çıkarılabilecek sonuç nedir?
- Temel olay nedir?

DÜŞÜNELİM - TARTIŞALIM

- Okuduğunuz hikaye ağırlıklı olarak düşüncelerden mi, olaylardan mı oluşmaktadır?
- Okuduğunuz hikaye kişilerin, yaşam zorluklarından örnek vererek anlatılmıştır. Bu konu ile ilgili sınıfta tartışınız.
- Hikayeye benzer bir *hikaye yazmaya* çalışsanız, hangi konuyu işlerdiniz?

YAZILI ANLATIM

BİR HİKAYE YAZALIM

Yazacağınız hikaye ile ilgili bir başlık belirleyiniz. Başlığa uygun ve olayın akışına göre yazılı anlatmaya başlayınız. Olayın geçtiği yeri ve zamanı belirtiniz. Olayda yer alan kişilerin adlarını ve kişilerin bazı özelliklerini belirtiniz. Yazdığınız hikaye kısa olsun. Cümleler kısa, doğru ve birbirine bağlantılı olmasına dikkat ediniz.

ÖĞRENELİM

Güzel yazı yazabilmek için:

- Yazma amacınızı belirleyiniz;
- Yazınıza uygun başlık belirleyiniz;
- Duygularınızı, düşüncelerinizi açık ve anlaşılır bir biçimde yazınız;
- Yazınızda giriş-sonuç cümlelerini özenle seçiniz.

DERSE HAZIRLIK

- Gazete okuyor musunuz?
- Günlük-haftalık gazete nedir?
- Günlük gazetelerin basıldığı yerlerden, evlerdeki okuyuculara kadar nasıl ulaştığını araştırınız.

ELLİ KURUŞ

İster lapa lapa kar, ister şarıl şarıl yağmur yağsın, isterse de bütün gecenin ayazından karlar dona kesmiş olsun, sabahın beş buçuğunda karanlıkları ürperten sesiyle sokağa girerdi:

- Gazete, havadiis!

Sabahın dördünde yazı makinemin başına geçtiğim için, bu ses, bu kara, yağmura, ayaza kafa tutan bu canlı, bu pırıl pırıl ses beni yazı makinemin başında bulurdu. Gazete paralarını akşamdan masamın kıyısına koyduğum için, bekletmez, koşardım sokak kapısına. Gazetelerimi önceden hazırlamış olurdu. Uzatır, paraları alır, saymaya filan lüzum görmeden cebine atar, donmuş burnu buhar kazanı gibi tüterek uzaklaşırken, canlı, yaşam dolu sesiyle sokağı gene neşelendirirdi:

- Gazete, havadiis!

Haminesi Tahtakale'de, tuzcuda çalışıyormuş. Annesinin eczahaneden kazandığıyla kıt kanaat geçiniyorlarmış. Annesiyle, haminnesinin kazançlarına bir şeyler katabilmek, hiç olmazsa üç yaş küçüğüyle kendisinin okul giderlerini çıkarabilmek için gazete satıcılığına başlamış.

- Okumak istiyorum ağabey. İlköğretimi, daha sonra da liseyi bitireceğim. Liseyi, belki de yatılı sınavını kazanıp parasız okurum. Ama mutlaka okuyacağım.

Sabahın erken saatinde kalkıp koşuyormuş gazete bayiiine. Bayi ana baba günü. Kendi gibi o kadar çok okullu çocuk varmış. Bayi, gazeteleri nazla veriyormuş. Daha kötüsü de gazeteleri alırken bayiiye kaparo veriyormuş.

Karne zamanı birkaç gün gelmedi. Meraklanmışım. Sınavlar sırasında olduğu için belki de sınava hazırlanıyor demişim. Doğru düşünmüştüm. Geldi pırıl pırıl sesiyle. Öksürüyordu.

- Kusura bakmayın ağabeyciğim, dedi. Dersleri hazırlıyordum. Gece yarısına kadar çalışıp, sabahleyin de erkenden uyanmak fena yordu. İki gün aksattım. Dilber Hanım öksürük için bir ilaç yazdırdı ama, nerde?"

- Niçin?

- Beş yüz otuz kuruş be ağabeyciğim!

Aklıma bir şey geldi.

- Ben sana bu parayı versem?"

İçlere çökük gözleri, fırlak elmacıkkemikleri, solgun derisinin donukluğuyla yüzüme öyle bir baktı ki:

- Niçin?

- Öksürük ilacını al diye...

- Anladım ama, siz benim neyimsiniz? Karşılığında benden ne isteyeceksiniz?

Kötüye yormuş olmasından korkmuştum. Ona, gerekli beş yüz otuz kuruşu bir şartla vereceğimi söyledim:

- Şartım şu: Bunu, bana verdiğin gazetelerle ağır ağır ödersin. Oldu mu?

Az önce öfkeden değişen hırçın yüzü yumuşamış, durulmuş, çocuksu halini almıştı:

- Şimdi oldu, dedi. Demek siz...

- Ben ne babanızın arkadaşı, ne de bayiyim. Benimki yardım. Bakıyorum okuma hırsı var içinde. Okuyup adam olma hırsı. Hoşuma gitti. Nedeni bu...

Gözlerini yüzüme çevirdi:

- Doktor olacağım ağabey! dedi. Bizim mahalledeki kör, topal, sızılıları tedavi edeceğim, hem de parasız!

Parayı verdim. Aldı. Yıldırım gibi uzaklaştı. Sokağın başından sesi geldi:

- Gazete, havadiiis!"

Günler geçiyor, her sabah saat gibi geliyor, gazetelerimi verdikten sonra ekliyordu:

- Üç lira kaldı borcum ağabey!

Sonraları, borcu iki liraya indi; daha sonra da elli kuruşa... En son gün gelir, iki gazetemi verirse borcunu ödemiş oluyordu ki, gelmedi.

Günler günleri, günler haftaları, haftalar da ayları kovaladı. Onu unutmuştum.

Bir başka çocuk getiriyordu gazetemi. Bu, ondan da cılız, üfürsen uçacak gibiydi. Onun da bir başka hikayesi vardı çocuk omuzlarında taşıdığı.

Karların savrulduğu bir kış sabahıydı. Yazı makinemin başına geçmişim. Şimdiye kadar hiç işitmediğim cılız bir çocuk sesi duydum:

- Gazete, havadiiis!

Aşağı indim. Her günkü sancıdan almıştım oysa gazetemi. Kapıyı açtım: Kısa pantolonlu, minnacık bir çocuk. Savrulan karlarla ıslanmış gazeteleriyle titreyip duruyordu.

- Ağabeyim, kusura bakmasın, dedi!

- Ne bu?
- Elli kuruş borcu kalmış size de...
- Kendisi nerede?

Ağlamadı, hıçkırmadı. Taş gibi:

- Öldü, dedi. Dün Edirnekapı'ya gömdük...

Elli kuruşu uzattı. Sonra çekip giderken:

- Gazete, havadiiiiis!

Orhan KEMAL

SÖZLÜK

- **Ayaz:** Duru, sakın havada çıkan kuru soğuk.
- **Hammine:** Ailede yaşlı ve saygı duyulan kadınlara verilen ad (hanım ninne).
- **Kaparo:** Bir sözleşmenin yapıldığı sırada, taraflardan birinin önceden diğerine verdiği para.
- **Dona kesmek:** Donmak.
- **Kötüye yormak:** Yanlış, istenmeyen bir anlam vermek.

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Yazar, günlük gazeteleri kimden, nasıl almaktaymış?
- Yazarı, çocuğun hangi özellikleri etkilemiş?
- Çocuğu, gazete satıcılığına hangi koşullar yöneltmiş?
- Çocuğun gelecekle ilgili düşünceleri nelermiş?
- Yazar nasıl bir öneride bulunmuş?
- Çocuğun borcunu unutmaması, onun hangi özelliğini gösterir?

BEN ÇOCUĞUM DİYE

Kuşlar uçar başımın üstünde
Kanat ırpır sevgi rengarenk
Dşe dalıverir yemyeşil ayırlar
Selvi kavaklar türkü yakar
Ben ocuğum diye.

Masmavi göklerde papatyalar açar
Yarışa durur atlar orman yeşiliyle
Masallar yıkanır şelalelerde
Gün gkkşağını sarar boynuna
Ben ocuğum diye.

AĞlasam gök ağlar
Gün kararır oyun ağlar
Glş isyan eder, lale boyun eğer
AĞlasam dünya tersine döner
Ben ocuğum diye.

Zeynel BEKSAÇ

DüşüNELİM - CEVAPLAYALIM

- şair, kendi çocukluğunu sizin ocukluğunuzla bir araya getirmiş.
- şiirde ocuk olmanın mutluluğu dizelerle nasıl verilmiştir?
- Her kıtada başka tablolar çizilmiştir. Bunlar şairin imgesidir (hayalidir).
- Siz ocukluğunuzla ilgili nasıl bir tablo çizersiniz? Açıklayınız.
- şair, neden çocukların ağlamasını istemez?
“AĞlasam gök ağlar
Gün ağlar oyun ağlar”
- AĞlayan bir çocuğa nasıl yardımcı olursunuz?

SON MEKTUP

17 Nisan 1915

Valideciğim,

Öğüt dolu mektubunun Divrin Ovası gibi güzel, yeşillik bir ovacığın ortasından geçen derenin kenarındaki armut ağacının gölgesinde otururken aldım. Okudum, okudukça büyük büyük dersler aldım. Tekrar okudum. Şöyle güzel ve kutsal bir görevin içinde bulunduğumdan sevindim.

Gözlerimi biraz sağa çevirdim: güzel bir yamacın eteklerindeki muhteşem çam ağaçları, kendilerine özgü bir seslenme ile benim sevincime katılıyordu. Bakışlarımı sola çevirdim: cıgıl cıgıl akan dere bana validemden gelen mektuptan dolayı gülüyor, oynuyor, köpürüyordu. Başımı kaldırdım, gölgesinde istirahat ettiğim ağacın yapraklarına baktım: hepsi benim sevincime katıldığını, yaptıkları rakslarla anlatmak istiyordu. Diğer bir dalına baktım: güzel bir bülbül, tatlı ses ile beni kutluyor ve duygularıma katıldığını ince gagalarını açarak göstermek istiyordu.

Fakat valideciğim sen üzülme. Ben seni, evet seni mutlaka buralara getireceğim. Ve şu tabii manzarayı göstereceğim. O güzel çayırın koyu yeşil bir tarafında çamaşır yıkayan askerlerim, saf saf dizilmişler. Gayet güzel sesli biri, ezan okuyordu.

Ey Allah'ım, bu ovada onun sesi ne kadar güzeldi! Bülbül bile sustu, ekinler bile hareketten kesildi, dere bile sesini çıkaramıyordu. Ezan bitti. O dereden ben de bir abdest aldım. Cemaat ile namazı kıldık. O güzel yeşil çayırların üzerine diz çöktüm.

Bütün dünyanın gürültü, patırtı ve ihtişamını unuttum. Ellerimi kaldırdım, gözümü yukarı diktim, ağzımı açtım ve dedim:

Ey türklerin ulu Tanrısı! Ey şu öten kuşun, şu gezen ve meleyen koynunun, şu secde eden yeşil etkin ve otların, şu haybetli dağların yaratıcısı! Sen bütün bunları Türklere verdin. Yine Türklere bırak. Çünkü böyle güzel yerler, sana inanan ve seni tanıyan Türklere aittir. Dua ettim ve kalktım. Artık benim kadar mutlu, benim kadar sevinçli bir kimse düşünülemezdi.

Dünyanın en güzel yerleri burası imiş. Yalnız bu memleketlerde düğün olmuyor. İnşallah düşman asker çıkarır da bizi de götürürler. bir düğün yaparız, olmaz mı ?

Kadir'e mektup yazdım.

Valideciğim, evdeki senet vesaireyi kimselere kesinlikle vermeyin. Çamaşır istemiyorum. Paralarım duruyor. Allah razı olsun.

Oğlun

Hasan Edhem

Bir Çanakkale şehidinin son mektubu

DERSE HAZIRLIK

- Nasreddin Hocayı açıklamanızı istersek, nasıl açıklarsınız?
- Nasreddin Hoca'nın söylemek istediğini anlayabiliyor muyuz?

HOCA İLE OĞLU

Su kalmadığını görünce evde
Hoca oğlunu çağırır.
Bir şaplak indirir ense köküne
Sonra testiği uzatır:

- "Al şunu" der,
- "Doğru karşıki çeşme'ye,
- Güzel doldur getir
- Sakın kırayım deme!"

Olayın tanığı konu komşu
Biraz öfkeyle sorarlar:

- "Hocam nasıl şey bu yaptığın
- Dövülür mü çocuk
- Testiği kırmadan?"

Hoca ise şöyle açıklar durumu:

- "Döveceksek
- Daha kırmadan dövmeli,
- Kırdıktan sonra neye yarar?"

Kemal ÖZER

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Size göre Hoca haklı mı? Haklı dersiniz, neden?
- Hayır diyorsanız bir yol bulalım.
- Sorumluluk şamarın yerini tutabilir mi?
- Sorumlu çocuk testiği kırmaz.
- Sorumlu çocuk her görevi sorumlulukla yapar mı?
- Nasıl sorumlu olalım? Bunu bize kim öğretmeli?
- Hocanın da isteği bu değil mi?

DERSE HAZIRLIK

- Çevrenizde doğaya zarar veren fabrikalar var mı?
- Bunların zararları nasıl engellenebilir?

BİR KAVAK VE İNSANLAR

...İlk bahar gelip de mayıs güneşi ılık nefesini tabiata hohlayınca bademler birden beyazlara büründü. Kırlar kokularını süründü. Deniz aniden duruldu. O sakin mevsimi yeniden buldu.

Bu arada ihtiyar kavak da tomurcuklanıp yaprak açmıştı.

Bir sabah yapraklarındaki çiğ damlalarını silkeleyip kurunan kavak, az ötesinde birtakım insanların eğilip kalkıp yerleri ölçtüklerini gördü.

Adamlar öğle vakti gelip onun altında oturdular. Elindeki planlardan mimar olduğu anlaşılan bir tanesi, üç katlı ensesinden mal sahibi olduğu anlaşılan bir başkasına:

- “makine dairesi şurada olacak, laboratuvarlar beri yanda kurulacak, lojmanlar ise batı cephesine rastlayacak” diye izahat veriyordu.

Kavak gerisini dinlemedi. Bu duyduğu sözlerden yaprakları diken diken olmuştu. Demek burada fabrika kuracaklardı. Demek bu cennet kıyıları, bu canım bayırları makine uğultusuna, kurum kokusuna boğacaklardı. Dünyada başka yer mi kalmamıştı, ya rabbi?

Hayır, hayır, bunu yapamazlardı. Bu kadar zevksiz, bu kadar vicdansız olamazlardı.

Fakat yaptılar işte. Onlar öyle renklerden, kokulardan, denizden, tabiattan zevk alacak soydan değillerdi. Maliyet fiyatı diyor da gözleri başka bir şey görmüyordu.

Maliyet fiyatı ise bu sahilde çok düşük olacaktı.

İlkin sahile bir iskele kurdular. Malzeme, deniz yoluyla daha ucuz nakledilecekti. Sonra bir mendirek inşa edip denizle sahilin alakasını kestiler.

Dalgalar artık kıyıları tatlı tatlı okşamaz olmuşlardı. Mendireğin içinde kalan miskin, ölü sulara ise deniz demeğe bin şahit isterdiç

Sade deniz mi ya, çiçekler de durumdan şikayetçiydiler. Papatyalar kurumdan simsiyah oluyorlardı. Gelinciklerin kırmızısı ise isli çatana bayraklarına dönmüştü.

Kuşların civıltısı, şantiyeden yükselen çekiç seslerin arasında güme gittiğinden onlar da birleşip koro halinde ötmeyi denediler. Fakat bu gürültü medeniyet konseri ile baş ede-

meyeceklerini anlayınca akıbet onlar da küsüp ötmemeğe karar verdiler. Hem zaten pazarları gıcır gıcır çifteleri ile ava çıkan şantiye mühendisleri hayatı onlara zehir etmeğe başlamıştı.

Kuşlar küsüp, deniz susup, çiçekler de solunca, kavak öksüze döndü. “bir yıldırım gelse de, beni de yok etse bari” diye kötü kötü düşündüğü oluyordu. Fakat yıldırıma hacet kalmadı. Bir sabah, daha uykuda iken belinde keskin bir testere sızısı ile uyandı. Ve neye uğradığını anlamadan yan üstü böğürtlenlerin üzerine devriliverdi.

Ötede bir ses, fabrikatörün sesi:

- “Günah da ne demekmiş!” Diye bağıırıyordu. “Bize ağaç değil, yer lazım yer...zaten neye benziyordu? Tek başına, sipsivri bir ağaçtı.”

Sonra mühendislere dönüp:

- “Bundan çok güzel telefon direği olur.” Dedi.

Ve ihtiyar kavak soyuldu, yontuldu toprağa girecek kısmı ziftlendi. Bu işler bitince, üzerine bir parmak kalınlığında boya sürülüp tepesine de külah gibi çinko bir başlık geçirildikten sonra ana şebekeyi fabrika santralına bağlayan yola, öbür direklerin arasına dikildi.

Haldun TANER

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Duyduğu hangi sözler, ihtiyar kavağın tüylerinin diken diken olmasına sebep oluyor?
- Sahilde inceleme yapan kişiler, fabrika yeri olarak niçin orayı tercih ediyorlar?
- O günden sonra, sahilde ne gibi değişiklikler meydana geliyor?
- Bu değişiklikler, denizi, çiçekleri, kuşları nasıl etkiliyor?
- İhtiyar kavağın hayata küsmesinin sebebi nedir?
- Sonunda başına nasıl bir olay geliyor?

OTUZ BEŞ YAŞ ŞİİRİ

Yaş otuz beş! Yolun yarısı eder.
Dante gibi ortasındayız ömrün.
Delikanlı çağımızdaki cevher,
Yalvarmak, yakarmak nafile bugün,
Gözünün yaşına bakmadan gider.

Şakaklarına kar mı yağdı ne var!
Benim mi Allahım bu çizgili yüz?
Ya gözler altındaki mor halkalar?
Neden böyle düşman görünürsünüz;
Yıllar yılı dost bildiğim aynalar?

Zamanla nasıl değişiyor insan!
Hangi resmime baksam ben değilim.
Nerde o günler, o şevk, o heyecan?
Bu güler yüzlü adam ben değilim;
Yalandır kaygısız olduğum yalan.

Hayal meyal şeylerden ilk aşkımız;
Hatırası bile yabancı gelir.
Hayata beraber başladığımız
Dostlarla da yollar ayrıldı bir bir;
Gittikçe artıyor yalnızlığımız.

Gökyüzünün başka rengi de varmış!
Geç farkettim taşın sert olduğunu.
Su insanı boğar, ateş yakarmış!
Her doğan günün bir dert olduğunu,
İnsan bu yaşa gelince anlarmış.

Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!
Her yıl biraz daha benimsediğim.
Ne dönüp duruyor havada kuşlar?
Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?
Bu kaçınıcı bahçe gördüğüm tarumar?

Neylersin ölüm herkesin başında.
Uyudun uyanmadın olacak.
Kimbilir nerde, nasıl, kaç yaşında?
Bir namazlık saltanatın olacak.
Taht misali o musalla taşında.

Cahit Sıtkı TARANCI

DERSE HAZIRLIK

- Çözemediğiniz bir sorunla, bir engelle karşılaştığınızda nasıl davranırsınız?
- Çözebilmek için hangi yollara baş vurursunuz?

MOR DAĞLARDA KORKUSUZ KÖYÜ

Mor dağlarda, evleri saptan samandan, yolları tozdan dumandan küçücük bir köy varmış. İnsanları çalışkan, iyi yürekli ama, toprakları azmış; yetiştirdikleri yetmiyor, güçlülükle geçinebiliyorlarmış. Ürün bol da olsa bir türlü yüzleri gülmüyormuş. Üstesinden gelemedikleri büyük bir dert varmış başlarında. Tam erdirip kaldırdıklarında, bir dev alıverirmiş ekinlerini, ölmeyecek kadar bir şey bırakıyormuş onlara da.

Her yıl, her yıl böyle oluyormuş bu.

Çok düşünmüşler. Çok uğraşmışlar. Çok kurbanlar vermişler, ama bir türlü değiştirememişler durumu. Hüner de, güç de devdeymiş çünkü.

Yaşlılar:

“Katlanmaktan, devle iyi geçinmekten başka çare yok.” Diyorlarmış. “Bu bizim yazgımız. Bizden öncelikle ellerinden bir şey gelmemiş bizim de gelmiyor. Dua edelim de Tanrı daha beterinden korusun bizi.”

Kimi gençler kızıyormuş bu sözleri. “Deve ırgatlık neden yazgımız olsun. Bunca kişiyiz el elden, akıl akıldan üstündür. Kurtulmanın yollarını aramalıyız.” Diyorlarmış. “Biz bulamazsak bile bizden sonrakiler...”

Duzsuz ninenin “Korkusuz” diye çağırılan oğlu da böyle düşünenlerdenmiş. Koca koca adamların yılgınlığına şaşıyormuş. Vuruyor dağa bayıra “Ah şu deve bir rastlasam, rastlasam da ne bir yaratık olduğunu görsem... Komşular böyle işi nasıl sindirmiş anlasam...” Diyor, olmadık şeyler kuruyormuş.

Boyuna Duzsuz ninenin kulağını büküyormuş komşular:

“Göz kulak ol şu oğluna bre nine, başına iş açacak bu çocuk. Kuru bir dal gibi kalacaksın ortalarda. Atalarımızın başa çıkamadığı o düşmanla o mu başa çıkacak? Belayı üstüne sıçratmamaya baksın, yoksa...”

Nine de üzgünmüş. Yüreğinin yağları eriyormuş komşuları dinledikçe. Dilinin döndüğü öğütler veriyormuş oğluna, ama boşunaymış sızlanıp dövünmeleri. Bildiğinden şaşmıyormuş oğlu. “Varma üstüme güzel anam, benim adım Korkusuz.” Diyormuş. “İnsanlar, ikilere bükülürken elimi kolumu bağlayıp oturmam.”

Çökmüş ocağın başına nohut kavuruyormuş bir gün. Nohudu ceplerine doldurup dağa gidecekmış gene. Dalgınmış. “Dağı taşı korkudan inlettiğine göre yaman bir yaratık olmalı bu dev. Nerede barınır, nasıl yaşar öğrenmeli. Herkesin dudaklarını uçuklattı-

ğına bakılırsa, güç yetmez ona... “Kurnazlık gerek.” Diye düşünüyormuş.

Tam bu sırada, ellerinde iplerle kızlar dikilmiş kapıya:

“Aman Korkusuz, bırak nohut kavurmayı da ormana götür bizi.” Demişler. “Yakacak çırpı kalmadı evlerimizde. Kime vardıkça, göze almadı bizimle gelmeyi. Dönüşte nahut da kavurur, yağlı çörekler de ederiz sana. Hadi Korkusuz...”

Korkusuz’un gözleri ışınmış:

“Geliyorum.” Demiş. “Çok iyi yerler biliyorum...” Bıçağı koynuna sokup kalkmış.

Güle oynaya dağa taşta varmışlar. Bir alanda yüklerini hazırlamaya koyulmuşlar. Elleri acıdıkça durup dinlenmişler, ürpererek mor dağların yarıntılarına bakmışlar. Ya bir yerlerden gürleyip gelirse o canavar!... Ya yolda bir daha karşılarına çıkarsa!... Bir dal çatırdasa, bir taş yuvarlansa yürekleri ağzına geliyormuş. Zor yatıştırıyormuş onları Korkusuz. Gün kavuşurken yüklerini sırtlayıp yola düşmüşler. Ağaçların gölgeleri uzadıkça korkuları büyümüş, sızlanmaları artmış. Karanlığa kalmadan köye varamayacaklarını anlamışlar. Kestirmeden gitmeye kalkışıp yollarını yitirmişler.

“Ah Korkusuz, yaktın bizi Korkusuz!”

“Hani avucunun içi gibi biliyordun buraları? Ne ettik de ardına takıldık...”

“Etmeyin, eylemeyin diyenleri dinlemek varmış... Ah, ah! Ne edeceğiz şimdi bu dağ başlarında?...”

Denilenleri duymazdan geliyormuş Korkusuz. Derken, ırakta bir ışık görünmüş, homurtuya benzeyen bir sesle donup kalmışlar yerlerinde.

“Ah, gözü kör olmayasınca, ah!...”

“Korkunun ecele yararı yok.” demiş Korkusuz. “Sakın dişinizi biraz. Hava soğudu. Işığa doğru gitmekten başka çaremiz yok. Isınacak, geceyi geçirecek bir yer buluruz belki. Yüreklerinizi sağlam tutarsanız...”

Soğuk terler dökerek yürümüşler. Az sonra, aydınlık bir ev çıkmış karşılarına. Yüklerini indirip çekine kapıyı çalmışlar.

Kazma dişli, minare kırığı gibi iri yarı biri açmış kapıyı.

“Vay süt kuzuları, vay körpecikler, vay kendi ayaklarıyla gelenler! Demiş. “Gecenin bu vaktinde işiniz ne buralarda? Canımın sıkıldığını düşünüp analarınız, babalarınız mı gönderdi sizleri? Buyurun, buyurun, şenlendirin evimi...”

Kızlar, donup kalmışlar.

Meğer yıllardır köyün kadını, iliğini kurtaran devin eviymiş geldikleri yer. Dudaklarını ısırarak içeriye girmişler. Devin ağzı kulaklarındaymış. Tatlısıyla tuzlusuyla sofralar kurmuş önlerine. Karınlarını doyurunca, yatacakları yeri göstermiş, kaba döşekler sermiş atlarına.

Kızlar şaşkınmış. Bir o güne değin anlatılanları, bir de gördüklerini düşündükçe, büsbütün karıştıyormuş akılları. Kendilerine bu kadar iyi davranan, seçkin konuklar gibi ağırlayan bu acayip yaratık kötü olabilir miymiş hiç? “Yok yok, bu babacan koca adam dokunmaz bize. Boşuna korkudan canımızı terletmişiz.” Diyorlarmış. Bir süre sonra içleri rahat, uykuya dalmışlar. Ayaklarının ucuna basarak içeriye giren dev, mışıltilarını duy-

dukça sabırsızlanıyormuş. Uyumayan olup olmadığını anlamak için seslenmiş:

“Kızlaaar! Kim uyur, kim uyanık?”

Bir şeyler sezinleyen Korkusuz tetikteymiş:

“Yatmadan önce anam yağda yumurta pişirirdi bana, öyle uyurdum.” demiş.

Dev, beş yumurta pişirip getirmiş, yiyip uyumasını beklemiş.

Biraz sonra yine seslenmiş:

“Kim uyur, kim uyanık?”

“Herkez uyur, Korkusuz uyanık.”

“Neden uyumuyorsun Korkusuz?”

“Yatmadan önce pınardan su getirirdi anam bana, yanıklığım geçer öyle uyurdum.”

Kızları ürkütmek istemediğinden sesini çıkarmamış dev. Testiyi alıp pınara gitmiş. O gidedursun, Korkusuz hemen kızları uyandırmış:

“Bakın!” demiş. “Belanın gözüne düştük. Yağ küpünü, eşığın önüne dökelim. Az sonra dev, bir testi suyla pınardan dönecek. Ötesini bana bırakın...”

Denilenleri hemen yapmışlar.

“Korkusuz uyuyunca tamam.” Diye düşünen dev, bir türkü mırıldanarak eşikten ayağını atarken kayıp düşmüş. Kızlar, neye uğradığını anlayamayan koca yaratığın üstüne atmışlar. Korkusuz da devin ellerini, ayaklarını sıkıca bağlamış. Devi, birlikte etkisiz hale getirmişler. Danalar gibi böğüren devin giderek sesi soluğu kesilmiş.

Ertesi gün, kuş bıcırtıları tutmuş dört bir yanı. Kızlar:

“Biz deve değil, korkumuza yeniliyormuşuz meğer.” demişler. Sarılıp sarılıp öpmüşler Korkusuz’u.

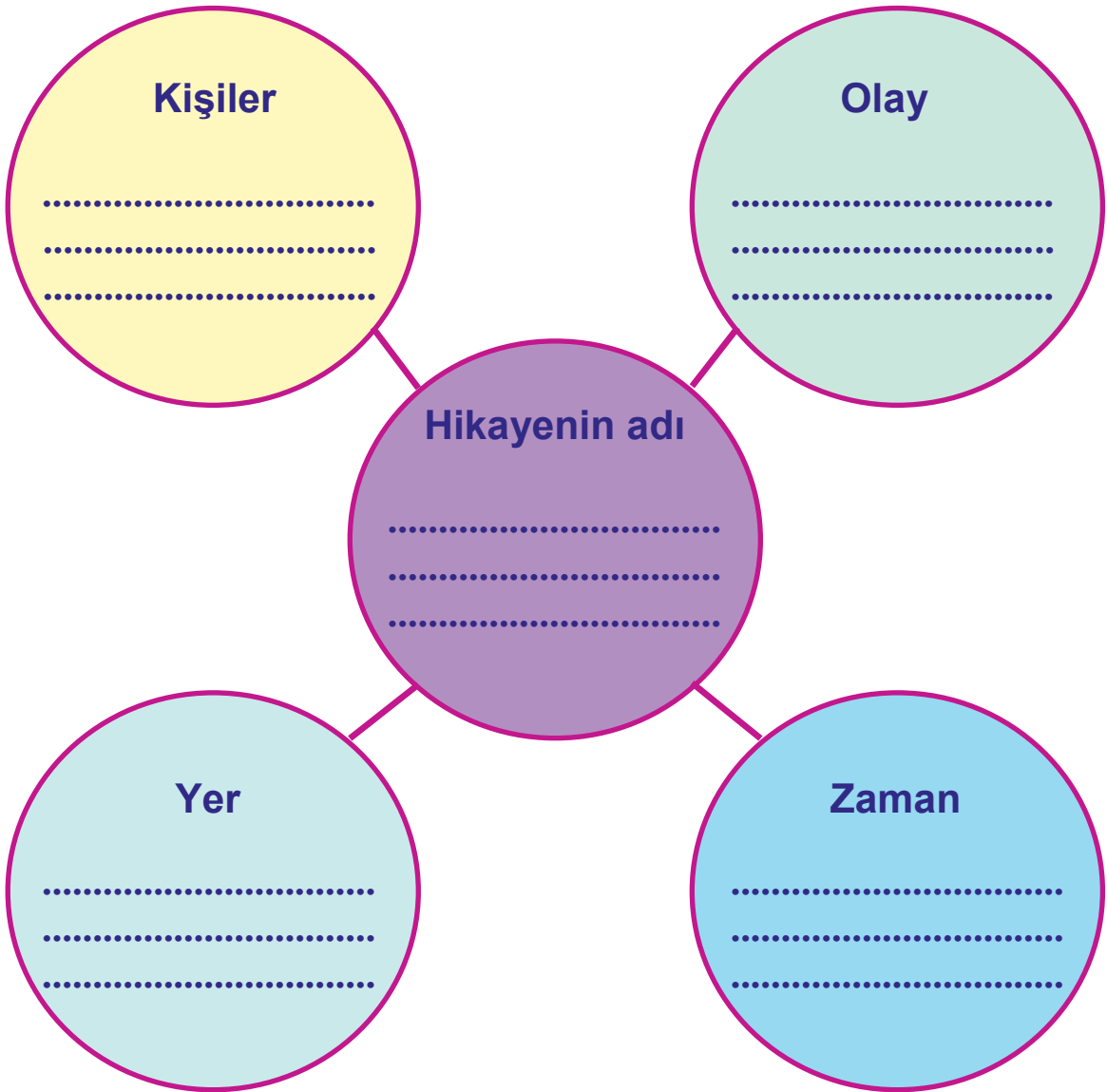
Mor dağların yamacında bir Korkusuz Köyü varmış şimdi. Güler yüzlü, çalışkan insanlar yaşarmış orda. Ak saçlı nineler, kışın ocak başında mısır patlatırken bu masalı anlatırmış torunlarında. “Ataların, dedelerin yapamadıklarını çocuklar yapabilir. Yenilme-yecek dev yoktur.” derlermiş...

Mehmet BAŞARAN

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Kızlar, ormandan köye dönerken neden yakınmaya başlamışlar?
- Tepkilerini nasıl göstermişler?
- Korkusuz, yanındakilere neden uzaktaki ışığa doğru gitmeyi söylemiş?
- Devın evine ulaşan kızlar niçin şaşırılmışlar?
- Kızların, içlerinin rahat uyumalarının nedeni neymiş?
- Korkusuz, devi nasıl oyalamış ve evden nasıl uzaklaştırmış?
- Korkusuz ve kızlar, devi nasıl yenmişler?
- Devın yenilişinden kızlar nasıl bir sonuç çıkarmışlar?
- Metnin ana düşüncesi nedir?

HİKAYE'ye BAĞLI KALARAK HİKAYE HARİTASI OLUŞTURALIM

DERSE HAZIRLIK

- Honore de Balzac, kimdir?
- Onunla ilgili bilgi toplayarak, arkadaşlarınıza tanıtınız.

BABA YÜREĞİ

(Goriot (goryo) baba, 1789 fransız ihtilali sırasında zengin bir iş adamdır. Karısı ölünce bütün serveti çok sevdiği iki kızına harcamış onların iyi bir evlilik yapmaları için elinden gelen her fedakarlığı yapmıştır. Kızları evlendikten sonar, kendi hayatlarını yaşamaya başlamışlar, babalarını aramamışlardır. O da yoksul bir pansiyona yerleşmiş, elindeki son parasını da yine, gizli gizli kızlarına yardım ederek bitirmiştir. Kaldığı pansiyonda kimliği merak edilmekte, dedikodusu yapılmakta, hatta alay konusu olmaktadır. Bu arada taşralı bir öğrenci olan Eugene, Goriot Baba'nın kızlarıyla tanışır.)

Öğrenci, Goriot Baba'nın kapısına hızla vurdu:

- Madam Delphine'i (delfin) gördüm, komşum, dedi.
- Nerede?
- İtalyanlar tiyatrosunda.
- Çok eğleniyor muydu? İçeri girin canım.

Eugene, kızının tualetine hayran olduktan sonar babasının yaşadığı pis yeri görünce şaşkınlığını açığa vurmaktan kendini alamadı. Pencereler perdesizdi, duvar kağıtları nemden kalkmış ve kıvrılmıştı. Yatakta ince bir yorganla eski giysi parçalarından yapılmış bir ayak örtüsünden başka bir şey yoktu. Taban nemli ve tozlu ydu. Pencerenin karşısında eski biçim bir konsol, üstünde bir leğen, leğenin içinde su tasıyla traş takımları, bir raf ve eski bir dolap... bir köşede ayakkabılar, baş ucunda kapaksız, mermersiz bir gece dolabı. Hiç ateş yanmayan ocağın yanında erik ağacından dört köşe bir

masa, üstünde adamcağızın şapkası duran kötü bir yazı masası, otları çıkmış bir koltukla iki sandalye... odanın bütün döşemesi buydu.

Adamcağız kolunu yataktan çıkarıp Eugene'nin elini sıktı:

- Teşekkür ederim, teşekkür ederim. Benim için neler söyledi bakayım?

Eugene, kızının sözlerini güzelleştirerek aktardı. Goriot baba, onu tanrı'nın sözlerini dinliyormuş gibi dinledi:

- Sevgili çocuk! Evet, evet beni çok sever, ikisi de beni aynı derecede severler. Ah, damatlarım da iyi adamlar olsalardı çok mutlu olurum. Evlerinde otursaydım, oh yalnız seslerini duymakla, yakınımda bilmekle kalmaz, evin içinde gezdiklerini görünce yüreğim sevinçle taşardı.

- Çok mu süslüydüler?

Eguene dedi ki:

- Evet, fakat Mösyö Goriot, bu kadar iyi kızlarınız var da bu kötü yerde nasıl oturabiliyorsunuz?

- Adam sen de! Daha iyi bir yerde oturup da ne olacak? Benim hayatım iki kızımdır. Onlar eğleniyorlarsa, mutlularsa, giyimleri iyiyse, halılara basarak yürüyorlarsa benim giydiğim elbisenin, yattığım yerin ne önemi olur! Onlar üşümüyorlarsa ben de üşümem, onlar gülerse benim içim sıkılmaz. Onların kederi, benim kederimdir. Kederliler bir bakışları kanımı doldurur. Kısacası ben üç kez yaşıyorum. Size şaşıracağınız bir şey söyleyeyim mi? Ben, tanrı'yı baba olduğum zaman anladım. Her şeyi kendisi var ettiği için tanrı her yerde hazırdır. Ben de kızlarımla böyleyim Mösyö. Ancak ben kızlarımla tanrı'nın dünyayı sevdiğinden daha çok severim. Çünkü dünya tanrı kadar güzel değildir, kızlarımsa benden güzeldir.

Bir yücelik gelmişti goriot baba'nın yüzüne. Eugene, onun babalık tutkusunun ateşleriyle böyle parıl parıl yanışını hiç gfmrmemişti. Duyguların etkş gücü görülmeye değer. Bir yaratık ne denli kaba olursa olsun, güçlü ve gerçek bir sevgiyi yüreğinde duyar duymaz, yüzünü değiştiren, davranışını canlandıran, sesini renklendiren özel bir ışın yayar. En budala yaratık bile düşüncesiyle en yüce anlatım gücüne ulaşır. Işıklı bir dünyada hareket ediyor gibidir.

Bu sözleri söylerken adamcağızın sesinde ve tavrında ancak büyük aktörlerde görülen etkileyici bir güç vardır. Güzel duygularımız da irademizin şiirleri değil midir?

Honore de BALZAC

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Goriot baba kimdir? Nerede ve hangi zamanda yaşamıştır?
- Eugene, Goriot baba'yı niçin ziyaret etmiştir?
- Ona verdiği havadisler kime aittir.
- Goriot baba, kızları ve damatları için neler düşünüyor?
- Onlardan bekledikleri nedir?
- Kızlarına karşı olan sevgisini en iyi ifade eden cümleler hangileridir?
- Bu parçadan çıkarılacak ders ne olabilir?

DERSE HAZIRLIK

- Ana sevgisi, sevgilerin en kutsalıdır.
- Bu konu ile ilgili istediğiniz “tür” de çalışma yapınız.

BÜYÜK ADAMIN ANASI

Büyük adamların bir özelliği de analarına karşı derin bir sevgi ile bağlı olmalarıdır. Atatürk her türlü güçlükleri yenerek kendini yetiştiren anasına sevgi ile bağlıydı. Onu, çocukluğundan; bu devlet ve milletin en büyük olduğu güne kadar daima saymıştır. Her eve gidişinde anasının elini öpmek, adeti idi. Subay, komutan, ama o anasının yanında daima eski “Mustafa” idi.

Mütareke’de anası İstanbul’da iken işgal kuvvetleri, evini basmışlar, ona çok çile çektirmişlerdi. Bu ana, sevgili yavrusunun padişahın askeri mahkemesinde idama mahkum edildiğini gazetelerde okuduğu gün ömründen belki yıllar kaybetmişti. İlk fırsatta kendisini Ankara’ya, Çankaya’daki evine getirdi. Buluşukları zaman Atatürk yine anasının elini öptü. Fakat anasının, oğlunu bağrına basacağı yerde eline sarıldı.

Atatürk: Ne yapıyorsun anne? Diyerek elini çekmek istedi.

Anası Zübeyde Hanım pek ciddileşerek:

- Ben senin ananım, dedi, elimi öpmekle vazifeni yapıyorsun. Fakat devleti ve milleti sen kurtardın. Ben de bu millettenim. Elini öpmeliyim, dedi.

Zübeyde Hanım, dinlenmek üzere gittiği İzmir’de ölmüştür.

Mustafa Kemal anasının mezarında şöyle demişti:

- Zavallı anamı İzmir topraklarına bıraktık. O, zulüm ve istipdat devri kötülüklerinin kurbanı olmuştur. Okuldan yeni çıkmıştım. Hayata ilk adımlarımı atıyordum. Beni hapse koydular. Bunu haber alan anam beni görmeye geldi. İstanbul’da, kendisi ile ancak üç beş gün sonra görüşebildim. Çünkü beni başka yere sürdüler. Bindiğim vapura anamı sokmadılar. Gözyaşları ile Sirkeci rıhtımında kalmıştı.

Mütareke zamanı Anadolu’da iken, benimle beraber İstanbul’dan gelen adamımı anama yollamıştım. O, geleni yalnız görünce idam edildiğimi sanarak inmeye uğramıştı. Anam üç yılın bütün günlerini, gecelerini ağlayarak geçirdi. Gözlerini hemen hemen kaybetti. Savaştan sonra anama kavuştuğum zaman artık yaşamayacak halde idi. Anamın ölümünden şüphesiz çok acılıyım. Beni avutan bir şey varsa, o da anamın vatani, haraplık ve felakete götüren idarenin yıkılıp gitmesidir. Anamın mezarı önünde ve Allah’ın huzurunda yemin ediyorum: Milletin bu kadar kan dökerek eline aldığı egemenliği korumak uğrunda, eğer gerekirse anamın yanına gitmekte bir an tereddüt etmeyeceğim.

Falih Rıfkı ATAY

YENİ GÜNLER

Gün gelse güneşin gözleri olsa
Yerde, boşlukta her şeyi görsün,
Taştan, topraktan yağmur yağdırsın,
Yalımı yerinde silsin, söndürsün.

Gün gelse gözlerin ateşi olsun
Yerde, boşlukta her şeyi görsün,
Aydan, yıldızdan yalımlar döksün
Barışı yıkıyı yaksın kül etsin.

Gün gelse doğanın zilleri olsun
Yerde, boşlukta her şeyi görsün,
Doğadan, denizden habe getirsin,
İnsanlık artık mutludur desin.

Gün gelse insanın dileği olsun
Yerde, boşlukta her şeyi yensin,
Sınırsız dünyayı engelsiz geçsin,
Doğsun, büyüsün gamsız yaşasın.

Şükrü RAMO

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Şairin bu şiirde dile getirdiği duygular nelerdir?
- İsteddiği günler nasıl olmalı?

DERSE HAZIRLIK

- Hayvanları sever misiniz?
- Hayvan sevgisi, size göre önemli midir? Neden?

HOŞBULDUK SELİM DEDE

Açıklarda yapayalnız kalan her denizcinin yüreğinde çocuk, kardeş, arkadaş sevgisi, insan yokluğundan, hep canlı varlıklara bağlanır. Yaradılıştan insan sevgisiyle doğmuş, çocuklarını yitirmiş olan Hoşbulduk Selim Kaptan'da bu duygu, öteki denizcilerden çok daha fazlaydı. Selim Kaptan, insandaki bu eğilimin hayvanlarda da az çok bulunduğunu biliyordu. İşte bu yüzden, Kocakaya adasındaki bir martıyı kendisine deniz yoldaşı edinmişti:

Martının garipsi sesi içini karıştırıyor, ölmüş olan çocuklarının özlemini uyandırıyor. Hoşbulduk Kaptan, onu "Na! na! na!" diye (martı sesini taklid ederek) çağırınca mutlaka gök ya da deniz maviliklerinde ak bir nokta olarak belirir, ağara ağara gelir; omuzuna konar, gözlerini bu yaşlı balıkçıya çevirerek onunla göz göze kalırdı. Kuş, sanki uzak geçmişlerin, uzak bilinmeyenlerin derinliğinden bakardı da, "Aramızda hısımlık yok mu sanıyorsun? Sen de benim gibi garip bir deniz kuşusun!" dermiş gibi olurdu.

Ne var ki; "Alış veriş miskalla, dostluk kantarla" detip, tam tersine, ticareti kantarla yapan, dostluğu da dirhemle satan bir dünyada Selim Dede, dostluğu da ticareti de kantarla yapa yapa, sermayeyi kediye yükledi. Karısına, "Sen merak etme, ben hem bi-

zim, hem evimize aldığımız öksüz çocuklarla kedi- köpeğin nafakasını balıktan çıkarırım” demişti. Ama aradan çok geçmeden karısı ne olduğu anlaşılmayan bir hastalığa tutuldu. Bodrum’da o zamanlar doktor da, eczane de olmadığından, zavallı kadın çırpına çırpına öldü gitti. O da üç çocuğunun yanına gömüldü.

Hoşbulduk Selim Dede, hem balık tutmayı, hem yemek pişirmeyi tek başına beceremiyordu. Çocukları dağıtmak da ona ağır geliyordu. Birçoğu denizci, dalgıç yetişmişti. Onlar ayrılıp başlarının çarelerine baktılar. Ötekilerinin karnını doyurmak için, evini Danacıların Hanife’ye sattı. Elinde kayığından başka bir çulu kalmamıştı. Çulu, Tepecik Camisi’nin avlusunda duran köhne bir teknenin kulübemsi dumbuçosuna taşıdı. Burada yaşamaya başladı ve çok geçmeden de hastalandı.

Selim Dede, gözlerini açınca aklına Kocakaya adasındaki martı geldi. Aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu. Oysa martı, hemen her gün, Selim Dede’nin “Na! Naa!” diye kendisini çağırmasına alışmıştı. Martının kendisini özlemiş ve üzülmüş olacağını düşünerek, dumbuçosundan çıkıp sandala atladı; acı bir istekle küreklere sarıldı. Çok yoruldu ama, Kocakaya adasına vardı. Adayı firdolayı dolaştı. Başını yukarıya kaldırıp “Na! Na! Na!!” diye bağıra bağıra sesi kısıldı. Ne var ki martı gelmiyor da gelmiyordu.

Selim Dede, son bir çabayla, tüm gücünü toplayıp yine ünledi; Adanın taa yukarısında martının “Na! Naa!” diye karşılık veren sesini duyar gibi oldu. Ses öylesine ince ve öylesine uzaktı ki, bu gerçekten martının ötüşü müydü, özlenen bir çağırışın düşü müydü, bilemedi. Hobulduk Kaptan yine bağırdı. Can kulağıyla dinledi. Yalnız dalgaların inleyişi vardı. Selim Dede’yi, “İşittim mi, yoksa bana mı öyle geldi?” diye düşündüren, bı çağırıştı... Martının ötüşü çınlayınca, oralarda dönüp dura bir yırtıcı kuş hemen ona doğru yollandı.

...Kartal, kara bir pençe ve gaga burgacı halinde martının üstüne çullandı. Çırpınan kar beyaz tüyler kanlara, et parçalarına belendi.

İşte bu sırada çalılar çatırdadı, aralanan dallar arasında Selim Dede göründü. Eline koca bir taş alıp davrandı. Ne var ki, iş işten geçmişti...

Martı, gözleri sönerken, Selim Dede’ye “Sen de benim gibi yoksul, garip bir deniz kuşusun”... dermiş gibi oldu.

Yaşlı hasta kaptan, yuvayı bulup, yumurtaları ak kıllı bağına bastı... Ertesi gün yumurtalardan turuncu bacaklı, ak pamuk yumakları çıktı. Dede’nin avuçları, içleri sıcak çarpan tüylü yüreklerle doldu.

...Hoşbulduk Selim Dede, beş altı gün uğraştı; yavruları ağızında çiğnediği balıkla besledi, koynunda barındırdı, ısıttı. Bu uğurda susuz kaldı, uykusuz kaldı; ama onları bir türlü uçuramadı. Oysa yavruların kanatlarının uç tüyleri, rüzgar ararcasına uzamıştı...

Selim Dede, uçurumun tepesinde, yavruları uçmaya alıştırmak için, kollarını kanat gibi kullanıyor, hoplayıp zıplayıp çırpınıyordu. Özleyişine denk kanatları olsaydı,

yavrular çoktan kanat alevi halinde göklere harlardı.

Altıncı ya da yedinci günün akşamıydı. Selim Dede, sabahtan beri çabalayıp yırtınmıştı; ama yavrular bir türlü kanatlarına güvenememişlerdi. Gün batarken Hoşbulduk Kaptan uçuşunun kıyasınca dizili duran dört yavruya baktı. Onların gölgeleri gün batımının kızıl yansımasıyla yanıyordu. Renkler bentlerini yıkmış büyük sular gibi gürlüyorlardı. Doğa akış durumundaydı. Dağlar, denizler sanki giden ışığa doğru bağlarını tartıyorlardı. Her yer karanlıkla kapanmadan önce martı yavrularını uçurmak için, son bir çabayla ayağa kalktı. Dünyada her şeyi yitirdikten sonra, elinde kala kala şuncağızlar kalmıştı. Onlar da uçmayı öğrenmeden mi öleceklerdi.

İçini derin derin çekti. Taa can evinden kopup gelen bir özleyişle, “Na! na! naaa!...” diye bağırdı. İki yavruyu bir avucunda, iki yavruyu da öteki avucunda, yüksekte tutatarak ileri fırladı... Yavruların dördü birden havalandılar. Sanki yavruları kapıp uçuran kanatları değil, Selim Dede’nin atılış hızıydı. Yaili Kaptanın gövdesi, taa aiağıda uçuşunun dibindeki sert kayalara çarpmış, kemikleri tuzla buz olmuştu.

Hoşbulduk Selim Dede’nin Kocakaya adasına bağlı sandalı kayalara çarparak güm! gümmm!... öttü; sonra da parçalanıp dağıldı... Martı yavrularının uçmaya başladıkları günden sonra Hoşbulduk Selim Dede’yi gören tutan olmadı.

Arasına Kocakaya adası yakınlarından geçen balıkçılar, oradaki birkaç martının “Na! naa... naaa!...” diye öttüklerini duyunca; “Rahmetli Hoşbulduk Selim Kaptan da aklını fazla kaçırdığı zamanlar buraya gelir, şu martı yavruları gibi “Na! naa..naaa!...” diye öterdi.” dediler.

Halikarnas Balıkçısı

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Engin denizlerde yapayalnız kalan denizcilerin yüreklerindeki çocuk, kardeş, arkadaş sevgisi niçin canlı varlıklara bağlanır?
- Hikayede sözü edilen canlı varlıklar neler olabilir?
- Hoşbulduk Selim Dede hangi nedenle Kocakaya adasındaki bir martıyı kendisine deniz yoldaşı olarak seçiyor?
- Hoşbulduk Selim Dede’nin hangi davranışı, ailesinin yoksul düşmesine sebep oluyor?
- Selim Dede, hasta olmasına rağmen neden Kocakaya’ya gidiyor?
- Selim Dede, martının yuvasına ulaştığında nasıl bir durumla karşılaşılıyor?
- Ana martının ölümü, Selim Dede’yi nasıl etkiliyor?

KAPLUMBAĞALAR

Daha dün olmuş gibi anımsarım. Sokağımıza bir haber gelmişti:

“Kaplumbağalar çok para ediyor. Kaplumbağa toplayıp satanlar, kışlık gereksinimlerini rahatça sağlayabilirler.”

Kiraz kokusuyla dolu bir sabah, dedem, elindeki çuval ile yanıma gelmişti.

- Haydi, sen de benimle gel yavrum, demişti.

Şaşırın nineme ne yapacağımızı anlatmıştı. Ama, ninem, benim daha küçük olduğumu söyleyip birlikte gitmemize karşı çıkmak istemişti.

Karışma kadın, demişti dedem, erkektir o, hayatın ne olduğunu öğrenmesi gerek. Sonunda da dediği olmuştu.

Kentin dışındaki Bülbül Deresi denen yere vardığımızda tepede durup dinlenmiştik. Kent ayaklarımızın altında, sabah kırıntıları, içindeydi.

- Kaplumbağaları tutup ne yapacağız dede?
- Satacağız!
- Sonra?
- Kazandığımız paralarla kışa hazırlık yapacağız.
- Giyecek bir şeyler de alacak mıyız?
- Tehööö!

Dedemin bu “tehööö” leri yankılanıp çalılar arasında kuşların havalanmalarına yol açmıştı. Güneş artık iyice yükselmişti. Güneş ışınları yüzümüzü yakıyor, esen yel de içimizi serinletiyordu.

- Oralarda yılan filan da var mı, dede?
- Bilmem, belki de vardır.
- Varmış diyorlar.
- Varsa kendimizi koruruz.
- Biraz da kiraz yer, karnımızı doyururuz.
- Bizim bahçemiz yok ki, evlat. Onların hepsi elin malı. Elimizi sürmeye hakkımız var mı ki?

Böyle konuşa konuşa tepeye çıkıp, sağa saptık. Bir patikaya geldik, yolun kıyısında kocaman, kalın gövdeli, bir kestane ağacı vardı. Tam ilerleyeceğimiz sırada, çalılıktan bir hışırtı duyuldu. Dedem, bir süre kulak verip dinledi. Sonra da,

- Ha, otur da, bekleyelim bakalım, dedi.

Çok geçmeden, çalılığın içinden, bir kaplumbağa çıktı. Başını uzatmış ağızındaki kirazı çiğniyordu.

- Burası bu meretlerle doluymuş, evlat, dedi dedem.

Eğilip, kaplumbağayı eline almak istedi. Hayvan, başını hemen bağasının içine çekip, uzaklaşmaya çalıştı.

- Kaçıyor!

- Kaçamaz, merak etme.

Dedem tam kaplumbağayı alıp çuvala koyacağı sırada, bir ses, onu utançtan yerin dibine batırmıştı.

- İlahi dervişim. Bre canım Osman, iş oraya kadar mı geldi artık?

- Vah, vah, vahh...

Rıdvan hoca, kiraz dolu sandıkları yüklediği eşeğiyle, orda durmuş bakıyordu. Güneşte parlayan yüzünde ve çakır gözlerinde, küçümseyen bir bakış vardı. Dedem, utancından kızarıp, bozarmış, kessen kanı akamaz duruma gelmişti. Zavalıcık, adama, dönüp zorla gülümsemeye çalıştı. Ayaklarını bitişirmiş, kaplumbağayı göstermeye çalışıyordu.

- He'gör işte hocam, demişti.

Dudaklarını yalayarak, çocuğu eğlendirelim dedik de... Tutturmuş kaplumbağa oyununu öğret diye de başka bir şey demez...

Hoca, gözleriyle bizi şöyle bir süzdü. Eşeğini sürdü, yokuş aşağı uzaklaştı.

Adam görünmez olunca, rahatlamıştık. Dedem çuvalı katlayıp koltuğunun altına sıkıştırdı.

- Sanırım Adile, bugün kaçamak pişirecekti, öyle değil mi? Dedi.

- Evet dede!

- Öyleyse, gel biz eve dönelim

Kiraz yemeden, kaplumbağa toplamadan evimize dönmemizden sevinç duyuyordum.

Bir karış daha büyümüş gibiydim.

Hasan MERCAN

DERSE HAZIRLIK

- Masallar neden önemlidir?
- Çocuk gelişiminde masalın önemini araştırınız!

PAYLAŞMAK

Bir gün kurtla tilki dost olmuşlar. Ve birlikte ovaya çıkmaya karar vermişler. Ormana girmişler, aramışlar taramışlar, fakat hiçbir şey avlayamamışlar. Bakmışlar ki ormanda işleri yolunda gitmiyor:

- Haydi, demiş tilki, “avlanmaya ovaya gidelim; eğer ovada da avlayacak bir şeyler bulamazsak, gece olunca köylerden birine girer tavuk yakalarız.

Tilkinin bu önerisini olumlu bulmuş kurt ve birlikte ovaya inmişler.

Ovada, ekmek torbasını yolun kenarına bırakmış olan bir köylünün tarlasını sürdüğünü görmüşler. Tilki yavaşça yaklaşmış ekmek torbasının yanına ve torbayı kaptığı gibi kaçmış. Kurtla tilki soluk soluğa bir böğürtlenin arkasına gizlenmişler ve torbanın içindeki ekmeği çıkarmışlar; kurt ekmeği eline almış ve onu hemen tek başına yemek istemiş; bunu gören tilki kurdun elinden ekmeği çekip almış ve:

- Olur, ama ekmeği ben paylaşacağım, diyerek homurdanmış. Ve ekmeği alıp bölmüş; tilkiye küçük bir parça vermiş; kendisi ise ekmeğin hemen hemen tamamına yakın bölümünü almış.

Tilki kızmış kurdun yaptığı haksızlığa;

- Ekmeğin büyük parçası bana düşer; çünkü ekmeği ben öaldım; bu yüzden

ekmeği benim paylaştırmam gerek, diyerek hırlamış kurda. Ve ekmeği aldığı gibi ucundan küçük bir parça koparmış; kopardığı o küçük parçayı kurda uzatmış; kendisine ise, ekmeğin hemen hemen tamamına yakın parçasını alakoymuş.

Kurt, tilkinin bu davranışına çok kızmmış ve dişlerini gıcırdatmaya başlamış. Tilki bakmış ki kurt kavga için dişlerini gıcırdatıyor, o da kavga için hazırlanmaya başlamış. Az sonra da kurt ile tilki amansız bir kavgaya tutuşmuşlar.

Kurt ile tilki alt alta üst üste kavga ederlerken, oradan geçmekte olan bir deve görmüş onları ve hemen yanlarına gelmiş:

- Niçin kavga ediyorsunuz? Diye sormuş iki ortağa.

Kurt, tilkiden yakınmaya başlamış hemen. Tilki bu, kurttan aşağı kalır mı, o da kurdu Őikayet etmeye başlamış deveye. Kurt ile tilki bakmışlar ki iş iyice karışıyor, devenin kendilerine yargıçlık yapmasını istemişler. Deve:

- Peki, olur; diye kabul etmiş kurt ile tilkinin bu yargıçlık önerisini; "fakat", diye sürdürmüş, "bana da pay vereceksinizekmekten tamam mı?"

Devenin bu önerisini kurt ile tilki kabul etmişler.

Deve nerisinin kabul edildiğini görünce:

- Haydi, demiş tilkiye, "ekmeği  parçaya bl!" Tilki devenin bu sözü üzerine ekmeği  parçaya bölmüş; parçalardan en büyüğünü kendisine alıkoymuş.

- Olmaz, demiş deve, "en büyük parçayı kendine ayırdın." Ardından, "haydi," demiş kurda, "şimdi de sen paylaştır bakalım!"

Kurt ekmeği almış ve e bölmüş, fakat o da en büyük parçayı kendisine, diğer küçük parçaları ötekilere vermiş. Deve bu duruma da kızmmış:

- İkiniz de doğru paylaştırmadınız ekmeği; verin bana ben paylaştıracağım! diye bağırmış; ve ekmeği aldığı gibi ağzına atıvermiş; ardından başını Şöyle bir kaldırmış havaya ve yavaş yavaş, geviş getire getire yemeğe başlamış.

Kurt ile tilki devenin kendilerini kandırdığını anlamışlar anlamışlar ama, deve ikisinden de daha güçlüymüş; devenin gücünü ikisi de iyi bildiklerinden onunla kavgaya tutuşmayı akıllarından bile geirmemişler.

Deve o ekmele bir güzel doyurmuş karnını; kurt ile tilki ise, yenik ve a çekip gitmişler oradan ve aralarındaki arkadaşlığa da son vermişler.

Arap Halk Masalı

DüşüNELİM - CEVAPLAYALIM

- Tilki, obanın torbasından çaldığı ekmeten kurt'a ne vermek istemiş?
- Kurt, tilkinin tavrını nasıl karşılamış?
- Araya deve girince ekme kaça bölünmüş?
- Sonunda ekmeğe ne olmuş?
- Masalın bize vermiş olduğu ders nedir?

ÖDEV

- Büyüklerinizden dinlediğiniz bir masalı arkadaşlarınıza anlatınız.
- Değişik masal örnekleri bulunuz.
- Okuduğunuz masal'dan verilmek istenen dersi tahtaya yazınız ve onun hakkında sınıfta tartışınız.

SÖZLÜ ANLATIM

BİR MASAL ANLATALIM

Okuduğunuz masalı anlatınız. Önce masalın başlığını söyleyiniz. Olayları oluş sırasına göre anlatmaya çalışınız. Olayın geçtiği yeri belirtiniz. Olayda yer alan kişilerin arasından baş kahramanı seçiniz ve bazı özelliklerini kendi sözlerinizle anlatınız. Masalı anlatırken kısa ve düzgün cümleler kurunuz. Güzel ve anlamlı sözler kullanınız. Sözcükleri seçerek anlatınız.

KONU İLE İLGİLİ ETKİNLİK

- Masaldan hareketle etkinlik düzenlenir.

ÖDEV

- Masal yazacak olursanız en çok nelerden yararlanırsınız?
- Siz de masal yazmaya çalışınız.
- Masalınıza uygun başlık belirleyiniz.
- Masalınızdaki olayları oluş sırasına göre yazınız.
- Masalınızda kendi yaşantınızdan ve günlük hayattan örnekler veriniz.

YAZILI ANLATIM VE YAZI TÜRLERİ

Yazılı ve sözlü anlatımlarda duygu, düşünce ya da haberlerin en iyi biçimde aktarılması gerekir. Bu da ancak iyi kurulmuş cümlelerle yapılabilir.

İyi bir cümlenin özellikleri:

Anlatılmak isteneni açık seçik ifade etmelidir.

Öğeleri arasında uyum olmalıdır.

Gereksiz sözcük kullanılmamalıdır.

Anlamca birbiriyile çelişen sözcük bulunmamalıdır.

Abartılı anlam taşımamalıdır.

Dili yalın, anlatımı akıcı olmalıdır.

Yazım kurallarına ve noktalama işaretlerine uyulmalıdır.

Kısa olmasına özen gösterilmelidir.

Paragraf

Yazılı anlatımlarda bir yazının satır başıyla başlayıp diğer satır başına kadar olan bölümüne **paragraf** denir. Her paragrafın bir ana düşüncesi vardır. Paragraftaki ana düşünce yazının ana düşüncesini destekleyici özellik gösterir.

Metnin tamamında olduğu gibi paragrafın da üç ana bölümü vardır.

Giriş bölümü: Konunun belirtildiği bölümdür.

Gelişme bölümü: Düşüncelerin, duyguların geliştirildiği bölümdür.

Sonuç bölümü: Paragrafta anlatılanların özetlendiği bölümdür. Genellikle paragrafın son cümlesi sonuç bölümü özelliği gösterir.

Paragrafları oluşturan cümle sayısı fazla olmamalıdır. Kısa paragraflar okuyucunun ilgisini canlı tutar. Uzun paragraflar ise okuyucunun ilgisinin dağılmasına yol açabilir. Metni oluşturan paragraflar arasında anlam bütünlüğü olmalıdır.

Yazılı anlatım

Yazılı anlatım iki biçimde olur:

Düz yazı (nesir)

Manzum yazı (şiiir)

Düz yazı

Tümcelerin yan yana dizilmesiyle oluşan yazı türüdür. Cümleler konuşma diliyle yazılır ve paragrafları oluşturur. Paragraflar da bir araya gelerek metni oluşturur. Cümleler ve paragraflar arasında, duygu, düşünce ve konu bütünlüğü vardır. Biri, diğerini açıklar, tamamlar.

Manzum yazı (şiiir)

Cümleler yan yana değil alt alta sıralanır. Şiiirde her satıra dize (mısra) denir. Duygularımızı daha çok şiiirle anlatırız.

Ana düşünce

Yazarın yazıyı yazma amacı, yazının ana düşüncesidir. “Yazar bu yazıyı neden yazmıştır?” sorusuna aldığımız yanıt, o yazının ana düşüncesidir. Yardımcı düşünceler ana düşünceyi destekleyici niteliktedir.

Betimleme (tasvir)

Varlıkların ve olayların okuyucunun algılayıp gözünde canlandırabileceği biçimde anlatılmasına betimleme denir.

Yazı türleri:

Anı (hatıra): Ünlü kişilerin yaşadıkları olayları anlattıkları yazılardır.

Biyografi: Ünlü kişilerin yaşamlarının başkaları tarafından anlatıldığı yazılardır.

Otobiyografi: Ünlü kişilerin yaşamlarının kendileri tarafından anlatıldığı yazılardır.

Öykü (hikaye): Gerçek ya da gerçeğe uygun olayları anlatan kısa yazılardır. Öyküde; olay, olayın geçtiği yer ve zaman, olayın kişi ya da kişileri vardır.

Roman: Gerçek ya da gerçeğe uygun olayları anlatan uzun yazılardır. Roman, uzun bir öykü olduğu için öyküdeki özellikler romanda da bulunur.

Masal: Olağan dışı olayları anlatan, yer ve zaman kavramı taşımayan yazılardır.

Fabl: İnsanların dışındaki varlıkları kişileştirerek, konuşturarak bir olayı anlatan yazılardır.

Fıkra: Okuyanı ya da dinleyeni güldüren aynı zamanda da düşündüren kısa öykülerdir.

Makale: Herhangi bir konuyu açıklamak, bir düşüncenin doğruluğunu kanıtlamak amacıyla yazılan gazete ve dergi yazıdır.

Eleştiri: Herhangi bir yapının iyi ve kötü yönlerini belirterek tanıtmak, yapının anlaşılmasını kolaylaştırmak üzere yazılmış yazılardır.

Deneme: Bir düşünce ya da görüşün okuyucuya serbestçe sunulduğu düşünceyi kabul ettirme amacının taşınmadığı yazılardır.

Gezi yazısı: Gezip görülen yerlerin ilginç yönlerini anlatan yazılardır.

Söyleşi: Bir konuyu okuyucuyla konuşuyormuş gibi anlatan yazılardır.

Mektup: Birbirlerinden uzakta olan insanların; haberleşmek, dugu ve düşüncelerini ya da isteklerini iletmek üzere yazdıkları yazılardır.

Tiyatro: Olayları sahnede canlandırılacak biçimde anlatıldığı yazılardır. Tiyatro konu özelliklerine göre üçe ayrılır:

Komedi: Gülünç olayları anlatır.

Trajedi: Acıklı olayları anlatır:

Dram: Gülünç ve acıklı olayları bir arada anlatır.

Destan: Toplumu etkileyen (savaş, göç, kıtlık, sel gibi) önemli olayları ya da bir kahramanlık öyküsünü anlatan manzum yazılardır.

Şiir: Duygu ve düşüncelerin insan ruhunu derinden etkileyecek biçimde anlatıldığı manzum yazılardır.

Şiir türleri:

Lirik şiir: Duygu ve düşüncelerin coşkulu anlatıldığı şiirdir.

Epik şiir: Kahramanlık olaylarının anlatıldığı şiirdir.

Didaktik şiir: Bilgi verici, öğretici şiirdir.

Pastoral şiir: Kır yaşantısını anlatan şiirdir.

Atasözü: İnsanların deneyimlerini yansıtan, söyleyeni belli olmayan, ağızdan ağıza günümüze kadar ulaşan, kısa ve özlü sözlerdir.

Özdeyiş (Vecize): Söyleyeni belli olan kısa ve özlü sözlere özdeyiş (vecize) denir.

DERSE HAZIRLIK

- Öğretmeninizin vermiş olduğu emeğe karşılık, verebileceğiniz en büyük ödül nedir?

OKULLAR KAPILARINI KAPARKEN

Bugün on haziran, okul yılının son günü. Sabırsızlıkla beklenen mutlu bir gün. Bu sabah pencereden odanıza erken giren güneş kulağınıza ne fısıldadı bilemiyorum. Her halde güzel şeyler söyledi ki, böylesine çok neşelisiniz. Tabii bir bayram havası var, kalbiniz de başka türlü çarpıyor, heyecan, sevinç, elle tutulmuş bir mutluluk sanki.

Okula giden yollar da bir başka bugün. Çocuk gülüşleri, çocuk sesleri yükseliyor her taraftan. Sınıfın en çalışkan kızı Begüm, yeni entarisini giymiş. A a a a! Selen'in saçı başka. Bak, bak. Erol babasının bilek saatini takmış koluna. Sanki bir gecede bütün sınıf boy atmış, hepsi biraz büyümüş gibi geliyor bana. Okul bahçesinde son zil çalarken sevinç ile hüznün karışımı bir duygu kaplıyor içinizi. Dört yıl sizleri okutan öğretmenlerinizden ayrılmak kolay değil. Bu sabah her çocuk kuzu gibi sıraya giriyor. Öğretmeniniz, bugün son defa çıkıp sizleri içeri alacak. Bugün son öğütlerini verecek. Son defa sevimli sesiyle kalbinizi okşayacaktır.

Bundan kırk yıl önce, tam bugünkü günde, ben de dördüncü sınıfı bütünledim. Koca kırk yıl nasıl geçti, bunu hiç bilemiyorum. Ama anılarım canlı, bir film gibi her şey gözlerimin önünde. O sabah, öğretmenime vereceğim çiçekleri annem bana uzatırken anlımdan öptü. Ben büyük üzüntüyle okul yolunu tuttum. Çok sevdiğim arkadaşlarımla son defa bir araya geldiğim için duyduğum hüznün içimden bir daha çıkmadı. Çünkü bir daha öylesine toplanamadık.

O gün okulda zil çaldı. Bizim için son zil demekti. Sıra olduk. Öğretmenler karşımıza çıktı. Bizim öğretmen yanımıza geldi. Ben ön sıradaydım. Saçlarımı okşadı.

Bu kadar yıldan sonra, bu sabah yine o elin sıcaklığını yeniden hissettim. Bunun için de öğretmenimi görmek istedi canım. Gideyim dedim. Kaç yıldır adamcağız yatak hastası. Küçük bir odanın pencereye yakın bir köşesinde, beyaz bir yatak. Arkasında üst üste iki yastık. Ak saçlı öğretmenim şimdi yaşlı bir dede. Beni kapıda görünce nasıl da şaşırıldı. İlerleyip yanına geldim. Beni kucaklamak isteyen elini öptüm. Kırk yıl önce beni okşayan o el hala sıcaktı. Solgun yüzüne baktım. Yanaklarından iki gözyaşı damlası yuvarlandı. Silmek istedim o yaşları. Bırakmadı. Yastık altından çıkardığı bir temiz mendile sakladı onları.

Evet, benim cici yavrularım, kırk yıl sonra sizler de benim yaşımda olacaksınız. Kırk yıl sonra sizin de kulaklarınızda yeniden çınlayacak öğretmeninizin o tatlı sesi. Göreceksiniz. Hayalinizden gitmeyecek onun güler yüzü. Çocukluğunuza ışık tutmuş nasihatlarını unutmayacaksınız. Çocuk dünyanızda onun yeri ayrıdır. Bunun için, bugün ondan ayrılırken, ona ne diyeceğinizi ben değil, kendi kalbiniz söylesin. Sakın silmeyin gözyaşlarınızı, bugün ağlamak ayıp değil. Kırk yıl sonra da ayıp olmayacaktır.

Recep BUGARİÇ

DÜŞÜNELİM - CEVAPLAYALIM

- Hikayede verilmeye çalışılan bir ana düşünce var mıdır? Varsa nedir?
- Yazar bu hikayeyi neden yazmış olabilir?
- Öğretmeniniz hakkında son cümleleri söylemenizi sizden istersek hangi cümleleri söylediniz.

YAZILI ANLATIM

BİR YAZI YAZALIM

Öğretmeninize karşı sevgi ve saygınızı gösterebilmeniz için şiir veya düz yazı yazmaya çalışınız.

Öğretmeniniz hakkında en güzel cümlelerinizi kağıda yazın, daha sonra sınıfınızda “**Öğretmenim**” köşesini hazırlayın.

Serbest okuma

DERSE HAZIRLIK

- Sevgili öğretmenler bu şiiri, öğrencilere sizin okumanızı istiyoruz.

SON DERS

Eğmeyin başınızı öyle,
Size başınızı eğmeyi öğretmedim.
Silin gözünüzdeki yaşı,
Size ağlamayı öğretmedim.

Sevgi,
Umut,
Güven sundum size,
Başınızı dik tutasınız diye.

Silin gözünüzdeki yaşı,
Anılar karışmasın gözyaşına.
Bir şiirde,
Bir şarkıda anın beni.

Haydi bana bakın,
Ağlamayın, ağlamayın sakın
Size ağlamayı öğretmedim.
Çam sakızı, çoban armağanı
Sevgi, umut
Güven sundum size,
Başınızı dik tutasınız diye.

Haydi bir kez daha bana bakın,
Beni dinleyin,
Yaşam boyu ayrılık nedir bilmeyin.

Dalından koparılan çiçek,
Kurumaya ilk adımını atmış demektir.
Kurumaya başladım bilesiniz,
Gözyaşınızı silesiniz,
Unutmayın ki siz benimlesiniz.

Bir yelken ki denize açılmış,
Bir tohum ki tarlaya saçılmış,
Bir kalp ki size açılmış,
Bilesiniz..

Öyle bir yeriniz var ki bende,
Sanki bir "ben" siniz tende,
Bir kuş ki dalında ötende,
Bir ocak ki bacasından sevgi tütende,
Siz benimlesiniz.

Bir şiirde, bir şarkıda anın beni.
Silin gözünüzdeki yaşı,
Size ağlamayı öğretmedim.
Çam sakızı, çoban armağanı,
Sevgi,
Umut,
Güven sundum size,
Başınızı dik tutasınız diye.

Son bir ders işliyorum sizinle,
Söylediklerimi unutmayasınız diye,
Başınızı dik tutasınız diye...

Rıza ASLAN

Dilimizi Öğrenelim

DİLİMİZİ ÖĞRENELİM

*Belli bir toplumda yaşayan insanlar, duygularını, düşüncelerini, isteklerini ulaştırmak zorundadırlar. İnsanlar arasında iletişimi sağlayan en önemli unsurlardan biri de dildir. **Dil**, toplumun ortak hayatında son derece önemlidir.*

ÖĞRENELİM

***Dil**, insanların duygularını, düşüncelerini, isteklerini birbirlerine konuşarak veya yazarak anlatmasına yarayan işaretlerin bütünüdür.*

Bir dilin **konuşma** ve **yazı dili** olmak üzere iki yönü vardır. Yazı dili eserlerde, kitaplarda, yazışmalarda kullanılan ve kültürü devam ettiren medeniyet dilidir. Ona edebî dil veya ortak dil de denir. **Yazı dili**, insanların duygu, düşünce ve isteklerini belli işaret ve şekillerle anlatılmasıdır. Konuşma dili ise günlük hayatta kullanılan canlı bir dildir. İnsanların duygu, düşünce ve dileklerini anlamlı seslerle söyleyerek anlatılmasına **konuşma dili** denir.

*Yeryüzünde, çeşitli yönlerden aynı özelliklere sahip yüzlerce millet vardır. Bu milletlerin konuşma ve yazı dilleri de birbirinden ayrıdır. Herhangi bir milletin kullandığı ortak dile, o milletin **ana dili** denir.*

*Ayrıca her dilin kendi kuralları vardır. Bu kuralların tümü tarihi gelişim sonucu ortaya çıkmıştır. **Dil bilgisi**, bir dilin kökenini, yapısını ve gelişimini kendi konuları içinde çeşitli yönlerden inceler.*

DÜNYA DİLLERİN SINIFLANDIRILMASI

YAPILARINA GÖRE DİLLER

*Biçim özellikleri ya da sözcük yapıları (morfoloji) yönünden diller **üç gruba** ayrılır.*

1. TEK HECELİ DİLLER

Bu dillerde kelimeler tek heceli ve kök halindedir. Ek almadıkları için söz içinde değişikliğe uğramazlar. Cümlelerin ifade ettiği anlam, söz diziminden ve vurgudan anlaşılır. Zengin bir vurgu sistemleri vardır. Çin, Tibet, Vietnam dilleri bu gruba girer.

2. EKLEMELİ DİLLER

Bu dillerde kelimelerin kökleri değişmez. Ekler, kelimelere çeşitli anlam ilgileri kazandırır. Çok heceli kelime kökleri ve çeşitli ekler vardır.

Bu dillerin bazıları ön ekli, bazıları da son eklidir.

Türkçe, Altay dilleri (Moğolca, Mançuca, Tunguzca); Ural dilleri (Fince, Macarca, Samoyedce), Japonca ve kimi Asya ve dilleri bu gruba girer.

Türkçenin içinde bulunduğu Ural-Altay dilleri son ekli dillerdendir.

Türkçeden örnekler: göz-lük-çü-den, bil-gin-ler-i, soy-lu-lar-ım-ız-dan-mış vb.

3. ÇEKİMLİ DİLLER

Bu dillerde kelimeler türlü biçimler gösterir. Türeme, çekim ve biçim değişikliğiyle olur. Bazen seslilerini kaybederek, bazen de ses ilave edilerek kökün de değişikliğe uğradığı görülür. Yeryüzünün en yaygın ve en gelişmiş dilleri olan Arap dilleri ve Hint-Avrupa dilleri bu gruba girer.

Arapça KTB'den KâTiB, meKTuB, KiTaB, meKTeB kelimeleri türetilirken kökün değişikliğini görüyoruz.

KÖKENLERİNE GÖRE DİLLER

Bu diller, kelimelerindeki biçim, yapı, ses ve cümle kuruluşlarındaki yakınlıkları ve özellikleri nedeniyle “**Kökenlerine Göre Diller**” başlığı altında inceleniyor. Aynı zamanda bu dillerin tarihsel ve kültürel yakınlıkları da dikkate alınmaktadır. Böylelikle kimi dillerin aynı aileden oldukları kabul edilmektedir.

BAŞLICA DİL AİLELERİ

- Ural-Altay
- Hint-Avrupa
- Sami
- Çin-Tibet
- Bantu

Altay Dilleri: Türkçe Moğolca Mançuca, Tunguzca

Ural dilleri: Fince, Macarca, Samoyedce

Hint-Avrupa dilleri: Hint, Farsça, Ermenice, Arnavutça, Romen Germen ve Slav dillerini kapsamaktadır. İtalyanca, Fransızca, Portekizce, Rumence, İspanyolca, Romen dillerinin kolları sayılmakta; İngilizce, Kelt dillerinden kaynaklanmakta; Germence de Almancaya, Flemenkçeye ve Norveççeye kaynaklık etmektedir. Bulgarca, Sırpça, Rusça gibi diller de Slav dillerini oluşturmaktadır.

Sami dilleri: Bu aileye Akadca, İbranice, Habeş dilleri, Arapça dahildir. Güneybatı Asya'yı Kuzey Afrika'ya bağlayan bölgede konuşulmaktadır.

Çin-Tibet dilleri: Bu dil ailesine Çince, Tibetçe, Japonca ve Aramca dilleri girer.

Bantu dilleri: Afrika'daki en büyük dil ailesidir. Orta ve Güney Afrika yerlilerinin konuştuğu dildir.

TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ

ÖĞRENELİM

Türkçe, Ural-Altay dillerinin Altay koluna bağlı, son ekli bitişik bir dildir. Ural-Altay dillerindeki yakınlık, menşe birliğinden çok bir yapı birliği şeklindedir. O nedenle bu dillere bir dil grubu olarak bakmak daha doğrudur. Bu diller arasındaki en belirgin benzerlik eklemeli diller olmalarıdır. Ayrıca bu dillerde bir vokal (sesli) uyumu vardır. Altay kolunda Türkçe, Moğolca, Mançuca ve Tunguzca vardır. Türkçeye en yakın olanı Moğolca'dır.

Tarih Boyunca Türklerin Kullandıkları Alfabeler

Ulusumuz tarih boyunca şu alfabeleri kullanmıştır:

1. GÖKTÜRK ALFABESİ

2. UYGUR ALFABESİ

3. ARAP ALFABESİ

4. LATİN ALFABESİ

1. GÖKTÜRK ALFABESİ

Orta Asya'nın kuzeyinde oturan Göktürklerin alfabesi 38 harften oluşmuştur. Bunlardan dördü sesli, üçü bileşik, otuz biri ise sessizdir. Satırlar, genel olarak yukarıdan aşağıya yazılır, her satır öncekinin solunda bulunur. Yeni Göktürk yazısı yukarıdan aşağıya ve sağdan soladır; fakat bu yazıları keşfedip üzerinde çalışan Avrupalı bilginler incelemenin ve çevirinin kolay olması için, yukarıdan aşağıya inen satırları sağdan sola dizmişlerdir ve satırlar alt alta yazılmıştır. Göktürk alfabesiyle yazılan eserlerin en önemlisi Orhun yazıtlarıdır... Onun için bu alfabeyle **Orhun alfabesi** de denir.

Tonyukuk Yazıtı'ndan...	
Orkun	: *WYI<: JYIAYJδ : *HNH: JJ>δ : JEYI& :)>JITN: IHTTNT: JHAYJδ :)>JFITN : JHYδJ*YδD: IJY>IINH: JHYIH*H:)>JFITN : JJ>δJEYI&H: JITQJ>: I*YJDIXIIEH : H>JHI<: I*NEITN:)>δJYHY: HLNREHTNEH IHTNYI: HIY>JTY: I&HITTE
Latin	<i>Bilge Tonyukuk ben özüm tabgaç ilinge kılntım. Türk bodun tabgaçka körür erti. Türk bodun temir kapıgka tinsi ogli aytıgma tagka tegmiş idi. Yok ermiş ol yerke ben Bilge Tonyukuk tegürtük üçün sarıg altun örüng kümüz kız koduz egri tebi ağı bungsız kelürti.</i>
Günümüz Türkçesi	Ben Bilge Tonyukuk'um; Çin ülkesinde doğdum. Ben doğduğumda Türk ulusu Çin'in egemenliği altında idi. Türk ulusunun Demir Kapı'ya "Göğün Oğlu" denilen dağlara ulaşmışlığı hiç yok imiş. Türk milletini o topraklara ben Bilge Tonyukuk ulaştırdığım için sarı altınları, beyaz gümüşleri, kızları, kadınları, hörgüçlü develeri ve ipekli kumaşları fazlasıyla önümüze getirdiler.

2. UYGUR ALFABESİ

Orta Asya'nın güneyinde oturan Uygur Türklerinin alfabesi de sağdan sola, yukarıdan aşağıya yazılıdır. Uygur alfabesiyle bugüne kadar ele geçen belgelerin en önemlisi, Kutadgu Bilig'in Viyana nüshasıdır.

UYGUR YAZISI İÇİN TRANSLİTERASYON ALFABESİ

⦿ ○ ⦿	//	• • •	n
, , _	uzatmalık	⦿ ⦿	ng
•	'e	⦿ ⦿ ⦿	q~k, x~h
•	'a	⦿ ⦿ ⦿	g, q, x
⦿ _ _	a, e, n	⦿ ⦿ ⦿	k, g
•	'ı, 'i	⦿ ⦿ ⦿	ç
⦿ ⦿	ı, i, y	⦿ ⦿ ⦿	t
⦿	'o, 'u	⦿ ⦿ ⦿	d
⦿ ⦿	o, u, ö, ü	⦿ ⦿ ⦿	s, ş
⦿	'ö, 'ü	⦿ ⦿	z, j
⦿ ⦿	ö, ü	⦿ ⦿ ⦿	m
⦿ ⦿ ⦿	y	⦿ ⦿ ⦿	b, p
⦿ ⦿ ⦿	r	⦿ ⦿ ⦿	f
⦿ ⦿ ⦿	l	⦿ ⦿ ⦿	v

3. ARAP ALFABESİ

Türkler, İslamı kabulünden sonra İslam uygarlığının temel yazısı olan Arap harflerini de benimsemişler. Arap alfabesine, Türk ve Fars dillerinde bulunan **p, ç, j, g** katılarak harf sayısı 32'ye çıkarılmıştı. Arap harfleri Türk elinde dokuz yüzyıl işlendi. Yetişen usta yazıcılar, değişik biçimli yazılarla sayısız kitaplar yazdılar.

4. LATİN ALFABESİ

Dokuz yüzyıllık emeğin güzelleştirdiği bu Arap yazısı, Türkçenin seslerinden birçoğunu veremiyordu. Öğrenilmesi de kolay değildi. Daha çabuk ve daha kolay öğrenilir bir yazıya kavuşmak gerekti. Atatürk önderliğinde 1928 yılının kasım ayında yayımlanan kanunla Arap harfleri kaldırıldı; yerine Latin temelinden, Türk diline uygun yeni bir abece kabul edildi.

Batı uygarlığına girmiş uluslardan hemen hepsinin alfabesi, Latin esasından alınmıştır. Biz de Latin alfabesinden, dilimize uymayan harfleri atarak; dilimize özgü seslere (ğ, ı,ş) gibi şekiller bularak bir Türk abecesi yaratıldı.

Yeni Türk alfabesi, dilimizin seslerini eksizce, kolayca yazmaya yaradığı için okuma yazmanın genelleşmesini sağlayacaktır.

Türk alfabesinde **29 harf** bulunmaktadır. Bunların 21 tanesi ünsüzleri, 8 tanesi de ünlüleri karşılar. Ses, harflerin insan sesi olarak söylenişidir. Harfler seslendirilmediği sürece, salt bir işaret olarak değer kazanır.

Türk alfabesi, her ses için ayrı bir harf ve her harf için ayrı bir ses ilkesine göre düzenlenmiştir. Buna göre dilimiz, yazıldığı gibi okunan, okunduğu gibi yazılan bir dildir.

Sesler, **ünlüler ve ünsüzler** olmak üzere ikiye ayrılır.

ÖĞRENELİM

*Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlere **harf** denir. Yani harf, sesin yazıdaki karşılığıdır. Bir dildeki harflerin belirli bir sıraya dizilmiş bütününe **alfabe** denir.*

Türk alfabesi, Latin harfleri esas alınarak, 01.11.1928 gün ve 1353 sayılı kanunla tespit ve kabul edilmiştir.

KONUŞMA DİLİ

Konuşma dili, günlük hayatta kullandığımız canlı bir dildir.

Karşılıklı konuŐmalar sırasında genellikle dil kurallarına uyulmaz. Konuşma dili, bir dilin farklı coğrafi sahalarında çeşitli Şekiller gösterir.

SöyleyiŐ, ses, Şekil ve kelime özellikleri açısından çeŐitlilik ortaya çıkar.

1. LEHÇE

Bir dilin farklı tarihi, bölgesel, siyasi sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan koluna **lehçe (diyalekt)** denir.

2. ŐİVE

Bir lehçenin bilinen bir devirde meydana gelen ses Şekil ayrılıklarına dayanan koluna **Őive** denir.

rnek: Kırgız Őivesi, Azeri Őivesi, zbek Őivesi

3. AĞIZ

Bir Őivenin içinde var olan söyleyiŐ farklılıklarına dayanan bölgesel kollarından her biri.

rnek: Üsküp ağzı, Ohri ağzı, Gostivar ağzı, Prizren ağzı, İstanbul ağzı vb.

YAZI DİLİ

Yazı dili, bir ülkenin insanlarının ortak dilidir. Kitap, dergi ve yazışmalarda kullanılan kültür ve edebiyat dilidir.

AĞızlardan biri esas alınarak, diğer konuşma dillerinin de yardımıyla o ülkenin ortak okuma-yazma dili ortaya çıkartılmıŐ olur.

Türkçe yazı dilinin esası da Türk kültürünün merkezi olan İstanbul ağzına dayanmaktadır. Konuşma dili bölgeler arası farklılıklar gösterirken, yazı dili herkesin aynı Şekilde uyguladığı resmi dildir.

AD (İSİM)

“Tren o istasyonda bir dakika duruyordu. Gelirken gece geçmiştik; bu sefer ikindiden epey sonraydı. Frenlerin gıcirtısı kesilmeden pencereyi açtım. İlerideki vagonların birisine heybeli ve sepetli bir köylü bindi.”

Tarık BUĞRA

ÖĞRENELİM

Canlı ve cansız bütün varlıkları ve kavramları karşılayan sözcüklere **ad (isim)** denir.

Masa, kapı, kalem, su, ateş, tahta... (*cansız varlıkların adıdır*)

Ağaç, çiçek, kuş, Ahmet, Ayşe... (*canlı varlıkların adıdır*)

Barış, mutluluk, sevinç, üzüntü, doğruluk... (*kavramların adıdır*)

Adlar, sana bir varlığı, bir duyguyu tanıtmaya yarayan sözcüklerdir.

Etrafımızda sayamayacağımız kadar çok varlık vardır. Demek ki bu varlıklar kadar da ad var. İşte bu nedenle adlar gruplara ayrılmışlardır:

Hatırlayalım!

AD (İSİM) TAMLAMASI

Çok geçmedi, babam öldü. Annemle birlikte dayımın yanına yerleştik. Dayım köyde otururdu. Ben de bu hayata karıştım. O, bana görevler veriyordu. Başlıca görevim tarla bekçiliği idi. Kardeşimle birlikte bakla tarlasının ortasındaki kulübede oturduğumuzu, kargaları kovmaya başladığımızı unutmam. Çiftlik hayatının başka işlerine de karışıyordum. Ama okulsuz kaldığım için annem üzölmeye başlamıştı. En sonunda Selanik' te oturan teyzemin evine gitmem karar verildi.

Yukarıdaki örnekte göröldüğü gibi, bazen cümle içinde yer alan bir ad, anlatmak istediğimiz şeyi güçlendirmek için başka bir ad veya adlarla tamlanır.

ÖĞRENELİM

Aralarında anlamca ilgili bulunan ya da sonradan ilgi kurulan, birinin diğeri için iyelik yönünden bütünlediği iki addan oluşan sözcük gruplarına **ad tamlaması** denir.

Tamlayan birinci sözcük, tamlanan ise ikinci sözcüktür.

isim + isim = ad tamlaması
Tamlayan + Tamlanan = Tamlama

Örnek:

Evin	odası	Kapının	tokmağı
<i>tamlayan</i>	<i>tamlanan</i>	<i>tamlayan</i>	<i>tamlanan</i>

Unutma! Tamlama ekleri:

Tamlayan eki: -in, - in, - un, - ün eklerini alır.

Tamlanan eki: - ı. - i, - u, - ü eklerini alır.

Her iki grubun eki de ünlü harfle biten bir adda geldiklerinde araya kaynaştırma harfi girer.

Örnek: Sınıf – in kapı – s – ı Kapı – n – in kol – u

AD (İSİM) TAMLAMA ÇEŞİTLERİ

Ad tamlamaları kendi arasında dörde ayrılır:

AD TAMLAMASI

Belirtili
Ad Tamlaması

Belirtisiz
Ad Tamlaması

Takısız
Ad Tamlaması

Zincirleme
Ad Tamlaması

Belirtili Ad Tamlaması

Belirtili ad (isim) tamlaması: Tamlanan varlığın neye, kime ait olduğunu gösteren, tamlayanı “-in” tamlananı “-i” eki almış ad (isim) tamlamasıdır.

Örnek:

Dayımın yanı (-na), teyzemin evi (-ne) belirtil ad tamlamalarıdır.

Örnekleri çoğaltabiliriz.

Okulun kapısı, Berin’in çanta-s-ı, portakalın su-y-u
tamlayan tamlanan

Unutma:

Tamlayanda “-in” eki –in, -un,-ün;

Tamlanandaki “-i” eki –ı,-u,-ü olur.

Belirtisiz Ad Tamlaması

Belirtisiz ad (isim) tamlaması: Tamlayanı eksiz ilgi halinde, tamlananı “-i” eki almış ad (isim) tamlamasıdır.

Örnek:

duvar saati, ırmak su- y-u, göl kıyı-s-ı
tamlayan tamlanan

Bu tamlanan çeşitli anlamlarda kullanılır:

- **Tamlayan tamlananın türünü gösterir:**

Örnek:

ütü masası, çocuk ayakkabısı, hikaye kitabı

- **Cins göstermek için kullanılır:**

Örnek:

Ereğli çileği, elma fidanı...

- **Görev adı bildirir:**

Örnek:

Okul müdürlüğü, belediye başkanlığı...

“-lik” eki almazsa “görev yapan” anlamına gelir:

Okul müdürü, Belediye başkanı ...

- **Yer isimleri bildirir.**

Örnek:

Selanik Limanı, Ohri İskelesi, Makedonya Meydanı...

Unutma:

Örnekte görüldüğü gibi, birinci ad, ikinci adın ne işe yaradığını, nerede kullanıldığını, cinsini bildirmektedir. Bu tamlama türünde birinci ad ek almaz. İkinci ad; **-i, -ı, -u, -ü** tamlanan eklerini alır. Bu tür tamlamalara belirtisiz ad tamlaması denir.

Takısız Ad Tamlaması

Eksiz (takısız) ad (isim) tamlaması: Tamlanan varlığın neden yapıldığını neye benzediğini belirten, tamlayanı ve tamlananı hiçbir ek almayan ad (isim) tamlamasıdır.

Örnek:

demir bilek, altın yüzük, mermer sarayı, ipek şal,
tamlayan tamlanan

Eksiz ad (isim) tamlamaları anlamca ikiye ayrılır :

- Tamlayan (tamlayıcı), varlığın neden yapıldığını gösterir:

Örnek:

taş duvar, lastik top, kadife perde

- Tamlayan, asıl adın (ismin) varlığın neye benzediğini gösterir:

Örnek:

kurnaz adam, aslan asker, sırma saç, demir bilek

Unutma:

Bazı yer adları, akrabalık adları, unvan adları ve deyimler takısız isim tamlamalarından kurulmuştur:

Örnek:

Çanakkale, Paşabahçe, Binbaşı Erol, Öğretmen Ebru,
üvey anne, karga burun, taş kafa...

Zincirleme Ad Tamlaması

Zincirleme ad (isim) tamlamaları: Ya tamlayanı ya da tamlananı bir ad (isim) tamlaması olan, en az üç addan (isimden) meydana gelen tamlamalardır.

Örnek:

Okulun bahçe duvarı görünmez olmuş.
(**okul-un bahçe duvar-ı**)

Odanın kapı kolunu iyi yapıştırmamışlar.
(**oda-n-ın kapı kolu-n-u**)

Unutma:

Örneklerde görüldüğü gibi, zincirleme ad tamlaması ikiden fazla ad oluşturduğu sözcük kümeleridir. Birinci ve ikinci ad tamlayan **-in, -in, -un, -ün** eklerini alırlar. Bu iki addan sadece bir tanesi de ek almış olabilir. Tamlanan üçüncü ad ise **-ı, -i, -u, -ü** eklerini alır.

AD TAMLAMALARININ ÇOKLUK EKİ ALMASI

- **Belirtili ad (isim) tamlamalarında anlam gereğince tamlayan ve tamlananın biri ya da ikisi çokluk eki alabilir:** bahçelerin temizliği, okulun bölümleri...
- **Belirtisiz ad (isim) tamlamalarında yalnız tamlayan ve tamlanandan biri çokluk eki alabilir:** belediye başkanları, başkanlar toplantısı...
- **Eksiz ad (isim) tamlamalarında yalnız tamlananlar çokluk eki alabilir:** kadife perdeler, gümüş küpeler...

Unutma:

Görüldüğü gibi belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında çokluk ekleri tamlama eklerinden önce gelir.

SIFATLAR (ÖN ADLAR)

ÖĞRENELİM

Adların önüne gelerek biçimini, durumunu, rengini, sayılarını, işaret yoluyla yerlerini bildiren sözcüklere **ön ad (sıfat)** denir. Sıfatlar, adlardan önce gelerek onları anlam bakımından niteleyen ve belirten sözcüklerdir.

Örnek:

Okulun **dik** merdivenleri var.

Dağa **beş** adımda çıktı.

Yukarıda örnekte geçen “dik merdiven” ve “beş adım” tamlamalarına baktığımızda, “merdiven” ve “adım” önüne “dik” ve “beş” sözcükleri gelerek bu adları durum ve sayı yönünden belirtmişlerdir ve sıfattırlar.

Unutma!

Ön ad mutlaka bir adla birlikte kullanılır ve adın önüne gelir. Ön adlar çekim eklerini almazlar. Ön ad ile ad arasına herhangi bir noktalama işareti gelmez.

- Sıfatlar adları niteler veya belirtir (durum, renk, sayı, işaret, şekil, vb.);
- Sıfatlar ad çekim ekini almaz (çoğul eki, hal eki, iyelik eki, vb.);
- Sıfatlar adlarla birlikte kullanıldığı için takım oluşturur. Bu takıma sıfat tamlaması denir.
- Sıfatlar adların biçimlerini, renklerini, durumlarını belirtirken, çekim ekini alırsa ad olur.

Sıfatların Başka Görevlerde Kullanılması

Sıfatlar, tümcede tıpkı ad gibidir:

- **Özne olur:**

Örnek:

Büyük emreder, küçük yapar.
Çalışan yapar.

- **Nesne olur:**

Örnek:

Tembeli babası da sevmez.
Yaramazı gördünüz mü?

- **Tümleç olur:**

Örnek:

Usludan örnek al; *haylaza* bakma!
Yedincide dur.

- **Ad tamlamasında tamlayan olur:**

Örnek:

Çalışkanın notu,
Tembelin üzüntüsü,

- **Ek-eylem olarak tümcenin yüklemi olur:**

Örnek:

Tanrı *uludur!*...
Pek *nazıksiniz*; çok *güzelmış!*

SIFATLARIN TAMLAMASI

ÖĞRENELİM

Sıfatların tanımını yaparken, adların önüne gelerek onları niteleyen ya da belirten sözcükler olduğunu söylemiştik. Sıfatların adlarla kurmuş olduğu tamlamaya **sıfat tamlaması** denir. Sıfat tamlamasında asıl belirtmek istenen kavram ad'dır. Sıfatların asıl görevi, adlardan önce gelerek onları tamamlamaktır.

Unutma!

Sıfatların, adları niteleyerek veya belirterek oluşturduğu takıma sıfat tamlaması denir. Sıfat tamlamalarında **sıfatlar "tamlayan"**, **adlar ise "tamlanan"** durumundadır.

Örnek:

Büyük	kapı	Uzun	adam
Tamlayan	<i>tamlanan</i>	Tamlayan	<i>tamlanan</i>

Sıfat tamlamalarıyla ilgili şu özellikler söylenebilir:

- Bir ad birden çok sıfatla tamlanabilir.

Geniş	bakımlı	okul
<i>sıfat</i>	<i>sıfat</i>	<i>ad</i>

- Bir sıfat birden çok ad açıklayabilir.

Temiz	köyler,	kasabalar
<i>sıfat</i>	<i>ad</i>	<i>ad</i>

- Adlar ve sıfatlar bir cümlede birden çok olabilir.

Mutlu	sevinçli	anneler,	babalar
<i>sıfat</i>	<i>sıfat</i>	<i>ad</i>	<i>ad</i>

- Ad tamlamalarında da tamlayan ya da tamlanan, bir sıfatla açıklanabilir.

Öğretmenin	beyaz	gömleği.
<i>tamlayan ad</i>	<i>sıfat</i>	<i>tamlanan ad</i>

ADILLAR (ZAMİRLER)

ÖĞRENELİM

Ad olmadıkları halde cümle içinde geçici olarak, bir adın yerini tutan ve bir adın gösterdiği bütün özellikleri gösteren sözcüklere veya eklere **adıl (zamir)** denir. Adıllar, adların yerini tutan sözcüklendir.

Benim İşim Değil Ki...

Öykümüz : **Herkes, birisi, herhangi biri** ve **hiç kimse** adlı
Dört kişi hakkında...
Yapılması gereken önemli bir iş vardı.
Ve **herkes, birisinin** bu işi yapacağından emindi.
Gerçi işi **herhangi biri** de yapabilirdi.
Ama **hiç kimse** yapmadı.
Birisi buna kızdı.
Çünkü iş **herkesin** işiydi.
Sonunda **herhangi birinin** yapabileceği işi,
Hiç kimse yapmadığı için,
Herkes birisini suçladı.

Cemal SÜREYA

Adıl, adı üstünde, adın yerine geçen oyunculardır.

Arda çok şımarđın.

Ad

Sen çok şımarđın.

Adın yerini alan sözcük

Adıl (zamir)

Kendileri ad olmadıkları halde cümle içinde adın yerine geçen sözcüklere **adıl (zamir)** denir.

Örnek:

O, kitap okuyor.

Oraya, gitmedim.

Unutma!

Adların yerini kişi yoluyla tutan sözcüklere **kişi adlı** denir.

Örnek:

Biz çok okuyoruz.

Onlar, çok başarılılar.

Arkadaşlarla top oynamayı **ben** istedim.

Evin yerini **sen** gösterir misin?

O, her zaman çalışır.

Yukarıdaki cümlelerde altı çizili sözcüklerin kişi adlarının yerine kullanıldığını görürüz.

Kişi adlarının yerine kullanılan adılar.

1. tekil kişi **Ben**

2. tekil kişi **Sen**

3. tekil kişi **O**

1. çoğul kişi **Biz**

2. çoğul kişi **Siz**

3. çoğul kişi **Onlar**

Durum ekleri (Hal ekleri):

Kişi adlarının adın hal eklerini alması:

Yalın hali	-i hali	-e hali	-de hali	-den hali
ben	beni	bana	bende	benden
sen	seni	sana	sende	senden
o	onu	ona	onda	ondan
biz	bizi	bize	bizde	bizden
siz	sizi	size	sizde	sizden
onlar	onları	onlara	onlarda	onlardan

Birinci ve ikinci tekil kişi adlarına **-e hali** uygulamasına **dikkat** ediniz.

ben – **e** bana

sen – **e** sana

Unutma!

Çoğul ekleri yalnızca birinci ve ikinci çoğul kişi adlarına getirilebilir.

Örnek:

biz – **ler** bizler

siz – **ler** sizler

Adıllar, adların yerini tutar. Tümcede görevleri de adlarıunki gibidir:

Adıllar;

- **Özne olur:**

Örnek:

<i>ben</i> söyledim	<i>siz</i> okudunuz	<i>o</i> dinledi
<i>bu</i> satılacak.	<i>şu</i> , biraz daha bekleyecek	<i>o</i> kayboldu
<i>kimse</i> bilmiyor	<i>birkaçı</i> çalışıyor	
<i>hanginiz</i> gördünüz?	<i>kim</i> söyledi?	
<i>bizim</i> sınıf kapalıdır	<i>sizinki</i> açıldı mı?	

- **Nesne olur:**

Örnek:

sizi arıyorlar *şunu* gösteriniz *kimseyi* görmedim

Neyi bekliyorsunuz?

Orhan kendi kalemını değil, *benimkini* aldı.

-i durumunda adıl-belirtili nesne

Yüklemın bildiriğı eylemden etkilenen varlığı, adın “-i” durum ekiyle belirleyen öğelerdir. Nesne herkes tarafından biliniyorsa, belirtili nesne adıyla anılır.

Örnek:

Suat camı kırđı.

Ahmet babasını çağırđı.

- **Tümleç olur:**

Örnek:

bana anlatınız *bundan* alalım *nerede* beklediniz?

Orhan'ın kitabı *benimkinden* güzelmiş.

Birçoğunuzla anlaştık.

-e, -de, -den durumlarında adıl-dolaylı tümleç

Yüklemin bildirdiği eylemin yöneldiği, bulunduğu ya da uzaklaştığı yerleri karşılayan ögedir. Dolaylı tümleç “-e, -de, -den” eklerini alarak kullanım alanına çıkmasıyla oluşur.

Örnek:

Dergilere göz attım.

Çocuk sokak**ta** uyumuş.

Onu okul**dan** aldılar.

- **Kişi adıları gibi ad tamlamasında tamlayıcı olur:**

Örnek:

bunun değeri *herkesin* hakkı

Kimin kitabı kayboldu?

- **Ad tamlamalarında tamlanan göre adılar da var:**

Örnek:

kitaplarımın *hepsi* öğrencilerin *birkaçı* sizin *birçoğunuz*

Orhan'ın *nesi* kayboldu?

Zavallı yavrucağın *kimsesi* yoktur.

BELİRTEÇ (ZARF)

ÖĞRENELİM

En geniş tanımıyla **belirteç**: Eylemlerden, sıfatlardan ve eylemsilerden önce gelerek onları durum, zaman, yer-yön ve miktar bakımından etkileyen sözcüklerdir. Ancak belirteç her koşulda eyleme bağlanır ve eylemleri çeşitli yönlerden etkileyen sözcüklerdir.

Genel olarak belirteçler (zarflar), eylemleri çeşitli yönlerden etkileyen sözcüklerdir. Ancak belirtecin tek görevi bu değildir.

Örnek:

Çocuk **yavaş** koşuyor. (**eylemden önce**)

Çok uzun yoldan geldiler. (**sıfattan önce**)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, belirteçler bazı eylemlerden, sıfatlardan önce gelerek, bunların anlamlarını etkileyen bir role sahiptirler.

CÜMLEDE GÖREVLERİNE GÖRE BELİRTEÇLER

Hal (Durum) Belirteçi

Eylemlerin niteliğini, nasıl yapıldığını, ne durumda olduğunu bildiren zarflara **hal (durum) belirteçi (zarfı)** denir.

Örnek:

Güzel konuştu.

Böyle söyleme.

Haftaya **yine** buluşuruz.

“uzun, güzel, kolayca, birlikte, doğru, hızlı hızlı, teker teker...” gibi sözcükler durum belirteçidir. Örneklerde görüldüğü gibi, belirteçler fiillerin nasıl yapıldığını, niteliğini veya ne durumda olduğunu göstermektedir.

Fillere **“nasıl?”** sorusu sorulur, aldığımız cevap **durum belirteçidir**.

Zaman Belirteçi

Eylemin anlamını zaman bakımından belirleyen belirteçlere **zaman belirteçi** denir. “**önce, ansızın, daima, az sonra, geçen yıl, hemen...**” gibi sözcükler zaman belirteçidir. Zaman belirteçini bulmak için eyleme “**Ne zaman?, Ne zamana kadar?, Ne zamandan beri?**” soruları sorulur.

Örnek:

Günlerce yağmur yağdı.

Akşama görüşürüz.

Okula geç kalacağız.

Örnek:

Okuldan şimdi geldim.

Ne zaman geldin?

Şimdi. (zaman belirteçi)

Yer Yön Belirteçi

Eylemin anlamını yer, yön bakımından belirleyen belirteçlere **yer, yön belirteçi** denir. “**ileri, geri, yakın, arka, sağ, sol, üst, alt...**” gibi sözcükler yer yön belirteçidir. Yer, yön belirteçlerini bulmak için “**Nerede?, Nereden?, Nereye?**” soruları sorulur.

Örnek:

Annem ileri gitti.

Çocuklar dışarı çıkmış.

Öğretmen içeri girdi.

Miktar (azlık çokluk) Belirteçi

Eylemlerin, sıfatların veya başka bir belirteçin anlamlarını azlık çokluk bakımından belirleyen belirteçlere **miktar (azlık çokluk) belirteçi** denir. Miktar belirteçlerini bulmak için eyleme “**Ne kadar?**” soruları sorulur. “**kadar, biraz, fazlaca, hayli, oldukça, en çok...**” gibi sözcükler miktar bildiren belirteçlerdir.

Örnek:

Bugün epeyce yoruldu.

Kitaplara pek güvenme.

Az oynadık.

Soru Belirteçi

Eylemin anlamını soru yoluyla belirleyen belirteçlere **soru belirteçi** denir. “**ne, nasıl, niçin, nereden, ne kadar, kimden...**” gibi sözcükler soru belirteçleridir.

Örnek:

Daha **ne kadar** koşacağız?
Kitabı **nasıl** buldun?
Bunu bize **nasıl** yaptın?

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, belirteçler bazı eylemlerden, sıfatlardan önce gelerek, bunların anlamlarını etkileyen bir role sahiptirler.

İLGEÇ (EDAT)

ÖĞRENELİM

İlgeçler cümleden çıkarıldıkları zaman cümlenin anlamı tamamen bozulur. İlgeçler cümle içinde sözcükler arası süre, eşitlik, sınırlama, benzerlik, yön, sebep... gibi türlü yönlerden ilişkiler kurarlar. En çok kullanılan ilgeçler; “**gibi, için, dolayı, üzere, ötürü, göre, kadar, ile, karşı...**” sözcükleridir.

Belli başlı ilgeçler (edatlar) şunlardır:

Örnek:

ile: Çocuklara sevgiyle yaklaşın.
kadar: Akşama kadar koştu.
gibi: Çocuklar gibi sevinçliydi.
için: Geldiğiniz için teşekkür ederim.
yalnız: Bu kitabı yalnız sen okuyabilirsin.
-e göre: Bize göre doğrusunu yaptın.

ÖĞRENELİM

Dilimizde kendi başlarına anlamları olmayan, cümlede sözcükler arasında çeşitli yönlerle anlam ilişkileri kuran sözcüklere **ilgeç (edat)** denir.

İlgeç, tek başına anlamı olmayan, sözcükler arasında ilişki kuran sözcüklerdir.

Örnek:

Okula **doğru** gidiyoruz.
Evin içi **sanki** çok sıcak.
İki saat **kadar** koşmaya çalıştık.

UNUTMA!

Edatlar cümleden çıkarılınca cümlenin anlamında bir eksiklik, daralma veya bozulma olur (**cümlenin anlamı bozulur**).

Örnek:

Geldiğiniz **için** teşekkür ederim.
Geldiğiniz teşekkür ederim.

HATIRLAYALIM!

“gibi” sözcüğü kullanıldığı söze benzerlik ve eşitlik anlamı katar.

“göre” karşılaştırma ve yönünden anlamı katar.

“kadar” benzerlik, yakınlık, karşılaştırma, ölçü anlamı katar.

BAĞLAÇ

ÖĞRENELİM

Bağlaçlar, tek başlarına anlamı olmayan, eş görevli sözcükleri ya da anlamca ilişkili cümleleri birbirine bağlayan sözcüklerdir.

Bağlaçlar cümleden çıkarılınca cümlenin anlamı bozulmaz, daralır.

En çok kullanılan bağlaçlar şunlardır: “ve, ama, de, bile, ancak, fakat, ki, ile, çünkü, veya, ya da, yalnız, hem.....” vb.

Bir sözcüğün bağlaç olması için;

- **Tek başına anlamları olmaması,**
- **Cümleden atılabilmesi, attığımızda;**
 - Cümlenin anlamını bozmaması,
 - Anlamda çok büyük değişiklik yapmaması.
- **Sözcükleri veya cümleleri bağlaması, gerekir.**

Belli başlı bağlaçlar şunlardır:

ve, ile, ki, de, dahi, bile, ama, fakat, lakin, ya da, ancak, meğer, çünkü, madem ki, ne ... ne, hem ... hem, oysa, ise...

Bize şeker **ve** dondurma almadı.

Ayşe **ile** Ali basket oynuyor.

Öyle güzel konuşuyor **ki** dinlemeye doyamıyorum.

Bize **bile** yer kalmadı.

Sana söylerim **ama** kimseye söyleme.

Alışveriş yaptım **çünkü** misafirler.

Hem okuyor **hem** çalışıyor.

Kİ bağlacı

Ki bağlacı kendinden önce gelen sözcükten daima ayrı yazılır ve sözcükler arasında ilişki kurar.

Örnek:

Kitabı bulamadım **ki** sana vereyim.

Öyle güzel konuşuyor **ki** dinlemeye doyamıyorum.

İLE bağlacı

Cümlede yer alan **ile** sözcüğü kaldırılarak yerine **ve** sözcüğü konulduğunda anlam bozulması olmuyorsa, **ile** cümle içinde bağlaç durumundadır. **İle** yerine **ve** konulduğunda cümlenin anlamı bozuluyorsa, **ile** sözcüğü edat durumundadır.

Örnek:

Ayşe **ile** Ali basket oynuyor. (bağlaç)

Elif okula otobüs **ile** gitti. (edat)

DE bağlacı

Bağlaç olan “**de**” her zaman ayrı yazılır.

Adın durum eki “**-de**” ad’a bitişik yazılır.

Örnek:

Kitabın **da** sayfaları yapıştırılmış.

“**de**” bağlacı

Ev**de** misafirler var.

“**-de**” hal eki

ÜNLEM

ÖĞRENELİM

Sevinç, korku, şaşırma, acı, heyecan, acıma, öfke, beğenme vb. duyguları ile seslenme gibi durumları bildiren sözcüklerdir.

Örnek:

Yaşasın!	Eyvah!	Yaa!	Vah vah!	İmdat!
Bravo!	Yazık!	Vaay!	Of!	Hey!
Ay!	Pat!	Güm güm!	Hav hav!	Çıt!

Heyecan, şaşkınlık, korku, acıma, kızgınlık gibi duyguları anlatan kelime veya cümlelerden sonra kullanılan işarete ünlem denir.

Örnek:

Aman Allah'ım, manzara ne güzel!
Aaa! Sen artık çok oluyorsun.

Heyecanlı seslenişlerden, emir ve hitaplardan sonra ünlem işareti konur.

Örnek:

Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş asker! (M. Akif Ersoy)

Ünlem işareti; sevinme, kızma, korku, mutluluk, şaşkınlık gibi aşırı heyecan bildiren ifadelerin sonuna konur. Ayrıca; çağrı, emir, hitap ve yasaklama bildiren cümlelerde de ünlem işareti konulur. Bu işaretin olduğu cümle vurgulanarak okunur. Bir noktalama işareti olan ünlem işareti, cümle sonuna konduğunda cümlenin bitişini belirtir. Ayrıca tek başına bir ünlem ifadesi taşıyan kelimelerinden de kullanılabilir.

Örnek:

Ey, Türk gençliği! Birinci vazifen ...
Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!
Bravo, çok iyi bir konuşmadı!
Eyvah, ev yanıyor!
Eyvah!

CÜMLE BİLGİSİ

Cümle

- a) *Cümlede Sözcük (Kelime) Sayısı*
- b) *Cümlecik*
- c) *Cümlenin Yazılışı*

Cümlenin öğeleri

- a) *Cümlenin Temel Öğeleri*
 - b) *Cümlenin Yardımcı Öğeleri*
-

CÜMLE

YANGIN

“Artık kimse kurtulamayacak!” diye bağırişiyorlardı. “İtfaiyeciler de yanıyor. Her şey bitti. Öldüler!” Birden, pencerelerden birine onbaşının dumandan kapkara olmuş yüzü belirdi. Aşağı katlardan gelen alevler onu aydınlatıyordu. Deminki kadın onun boynuna sarılmıştı. İtfaiyeci de iki koluyla onu belinden yakaladı,yukarı doğru çekti ve odaya soktu. Aşağıdaki kalabalığın attığı çığlık yangının çatırtısını bastırdı. Peki ya diğerleri? Nasıl ineceklerdi?...

Edmono de AMİCİS
(Çocuk Kalbi'nden)

CÜMLE

Cümle, bir düşünceyi, bir duyguyu, bir bilgiyi, bir isteği ve bir yargıyı tam olarak anlatan söz (kelime) ve ya sözcük dizisidir. Cümle, çekimli bir fiille ya da ek-fiil almış ad (isim) soylu bir sözcükle kurulur.

Cümlede sözcük (kelime) sayısı:

Cümledeki söz sayısı, anlatılacak düşüncenin, duygunun, bilginin, isteğin ve haberin uzun veya kısa oluşuna göre az ya da çok olabilir. Türkçede tek sözcüklü (kelimeli) cümleler olduğu gibi çok sözcüklü cümleler de vardır.

Örnek:

Öldüler!
Nasıl inceklerdi?
Her şey bitti.
Deminki kadın onun boynuna sarılmıştı.

Cümlecik:

Kendi başına bir cümle olmayan, başka bir düşünceyi, duyguyu, bilgiyi, isteği ve yargıyı tamamlayarak ya da başka bir cümle ile tamamlanarak birleşik cümle kuran söz dizisidir.

Örnek:

Aşağı katlardan gelen alevler onu aydınlatıyordu
cümlecik cümlecik

Cümlenin yazılışı:

Cümle büyük harfle başlar. Cümlenin sonuna (.), (?), (!), (:) işaretlerinden uygun olanı konur.

Örnek:

Bugün okulda karnelerimizi alacağız.
Ödevini neden yapmadın?
Anneler, hepinizi seviyorum!
Yapıları bakımından adlar üçe ayrılır: basit, türemiş, birleşik adlar.

CÜMLENİN ÖĞELERİ

Cümlenin iki tür ögesi vardır:

Temel ögeler:
YÜKLEM VE ÖZNE

Yardımcı ögeler:
TÜMLEÇLER
(nesnelere, dolaylı tümleç, zarf tümleci, edat tümleci)

Cümlenin Temel Ögeleri

Yüklem:

Cümleyi kuran, yargı bildiren, kısaca cümleyi sonuca bağlayan sözcük veya sözcük grubudur. Yüklem cümlenin temel ögesidir. Cümlenin yüklem, çekimli bir fiil, ek-fiil almış ad (isim) soylu bir sözcük (ad, sıfat, adıl, edat, belirteç), bir tamlama ve bir sözcük grubu olabilir .

Bunların cümledeki görev adı yüklemdir.

Örnek:

- Çekim fiilden yüklem
Ali, her sabah erken uyanır.
yüklem
- Ad'dan (isimden) yüklem
Ali'nin annesi öğretmendir.
yüklem
- Sıfattan yüklem
Onu gördüğümde yüzü bembeyazdı.
yüklem
- Adıldan yüklem
O fıkrayı anlatan sendin.
yüklem

- Belirteçten yüklem

Mehmet'in doğum günü yarınmış.
yüklem

- Ad (isim) tamlamasından yüklem

Biz, Makedonya Meydanı'ndayız.
yüklem

- Fiilimsilerden yüklem

Başarının sırrı, çok okumak ve planlı çalışmaktır.
yüklem

- Sözcük (kelime) grubundan yüklem

Ona en çok lazım olan tahta, çivi, testere ve keserdir.
yüklem

Özne:

Cümlede yüklem bildirdiği eylemi yapan ya da yükleme göre bir şey olan ögedir. Cümlede özneyi bulmak için "kim, ne" veya yüklemi "-en" biçimine getirip "Kimdir ya da nedir" sorularından uygun olanı sorarız.

Örnek:

Babam pazara gitti.

- kim gitti?

- Babam (özne)

veya

- giden kim?

- Babam (özne)

Özne, bir söz, bir tamlama veya bir sözcük grubu olabilir.

Örnek:

Belma dün bize geldi.

özne

Kuşlar tabiatın güzel çalgıcılarıdır.

özne

Biz, yola erken çıkacağız.

özne

Yaş kesen baş keser.

özne

Ağaçların meyve yüklü dalları yere yattı.

özne grubu

ÖZNE-YÜKLEM UYGUNLUĞU

Cümlede özne ile yüklem arasında iki yönden uygunluk bulunması gerekir:

- **Nicelik (teklik-çokluk) yönünden uygunluk**
- **Kişiler yönünden uygunluk**

Nicelik (teklik-çokluk) yönünden uygunluk

Cümle özne teklikse yüklem de teklik: özne çokluksa yüklemde çokluk olur.

Örnek:

Alev ödevlerini yaptı.
Talebeler, inceleme yapıyorlar.
O, çalışkan bir öğrencidir.

Bu kuralın şu durumlarda değiştiğini görüyoruz:

- Böbürlenmek ve alçak gönüllülük göstermek için özne olan birinci teklik kişi zamirini de, yüklemi de çokluk kullanırız:

Örnek:

Biz o kişiyi tanırız.
Siz öyle sözlere kulak asmasınız.

- Saygı ve nezaket göstermek için özne olan ikinci kişi zamirini de yüklemi de çokluk kullanırız:

Örnek:

Siz bilirsiniz.
Sizi de aramızda görmek isteriz.

- Anlatma saygı değeri katmak için özne teklik olduğu halde, yüklem çokluk kullanılır.

Örnek:

Belediye başkanı okulumuzu şereflendirdiler.
Mehmet Bey geldiler mi?

- Bedensel organları, eylem isimlerini, hayvan adlarını, bitki adlarını, cansız varlıkları ve zamanları gösteren çokluk öznelerin yüklemli teklik olur:

Örnek:

Gözlerim yaşardı.
Koyunlar meledi.
Ağaçlar budandı.
Emekler boşa gitti.

Atlar kişnedi.
Yıllar geçiyor.
Dün yollar boştu.
Meyveler kızarıyor.

Kişiler yönünden uygunluk

Cümlede özne birinci kişi ise, yüklem de birinci kişi: özne ikinci kişi ise, yüklem de ikinci kişi olur.

Örnek:

Sen okula gidiyorsun.
Biz, Çayır'da oturuyoruz.
Sen, ödevini ne zaman yapacaksın?

- Özne hem ikinci, hem de üçüncü kişilerden ise, yüklem de ikinci çokluk kişi olur:

Örnek:

Ayşe ile sen yarın geleceksiniz.

- Özne, üçüncü ve birinci kişilerden: ikinci ve birinci kişilerden ya da her üç kişiden oluşuyorsa yüklem birinci çokluk kişi olur:

Örnek:

Halil'le ben yarın Üsküp'e gidiyoruz.
Ben, sen yokuz: biz varız.
Geçen yıl Orhan, sen ve ben İstanbul'a gitmiştik.

Cümlenin Yardımcı Öğeleri

Tümleç:

Cümledeki yüklemın anlamını yer, zaman, sebep, durum, yön, nicelik gibi anlam ilgileriyle tamamlayan ögedir.

Tümleç Çeşitleri:

Nesne (düz tümleç):

Yüklemın gösterdiği ve öznenin yaptığı işten doğrudan doğruya etkilenen ögedir. Nesne, cümlede ya yalın ya da belirtme (-i) halinden bulunan tümleçtir. Nesne, yüklemi geçişli fiil olan cümlelerde bulunur.

- **Belirtisiz nesne:**

Eksiz (adın yalın halinde) bulunan nesneye “belirtisiz nesne” denir. Cümlede belirtisiz nesneyi bulmak için yükleme “-ne, kim” sorularından uygun olanı sorulur.

Örnek:

Leyla, elma yiyor.

-Ne yiyor?

-Elma (Belirtisiz nesne)

- **Belirtili nesne:**

Cümle veya cümlecikten ismin ekli belirtme (-i) halinde bulunan nesneye “belirtili nesne” denir. Belirtili nesneyi bulmak için yükleme “neyi, kimi” sorularından uygun olanı sorulur.

Örnek:

Orhan, kitabı okudu.

-Neyi okudu?

-Kitabı. (Belirtili nesne)

Dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı):

Cümlede yüklemın yönünü, yerini belirten “-e, -de, -den” halindeki tümleçlerdir. Dolaylı tümleçi bulmak için yükleme “nede, nerede, nereden, nereye, kime, kimde, kimden” soruları sorulur.

Örnek:

Fatih, **Ohri’ye** gitti.

Arif, bu akşam **sizde** kalacak.

Babam, sabahleyin erken **evden** çıktı.

O, kitabı **Merve’ye** verdi.

Zarf Tümleci:

Yüklemin anlamını zaman, yer, hal, soru ve nicelik ilgisiyle tamamlayan tümleçlerdir. Zarf tümlecini bulmak için yükleme “**ne zaman, nasıl, ne kadar, nere, neden...**” gibi sorular sorulur:

Örnek:

Kardeşim, **sabahleyin** evden çıktı.

Hikmet, ödevini **güzel** yazdı.

Babam konukları **içeri** aldı.

Kapıyı **yavaşça** açınız.

Ayda yılda bir görüşüyoruz.

Bu resmi **nasıl** yaptın?

Annemi **çok** seviyorum!

Edat tümleci:

İşin, hareketin ne ile, niçin, nereye kadar, nereye doğru, neye göre, nasıl, hangi şartlarla yapıldığını belirten kelime grupları edat tümlecidir. Bazı kitaplar edatların görevlerini zarf tümleci içinde değerlendirirler.

Edat tümleçlerinin yapısı, cümleye kattığı anlam farkı olduğu için bunları ayrı ayrı incelemekten yanayız. “**İle, için, gibi, kadar,doğru...**” gibi bir edatla meydana gelen, doğrudan yükleme ilgili bir niteliği belirten kelime grubuna **edat tümleci** denir.

Edat tümleçlerini bulmak için “**ne ile, niçin, nereye doğru, neye doğru, neye karşı, nasıl, ne zamandan beri...**” gibi soruları sorulur.

Örnek:

Babam arı gibi çalışıyor. (*Benzetme*)

Bu kitap bilgisayar ile dizildi. (*Araç*)

Bağımsızlık için savaşıyorlar. (*Amaç*)

Hava almak için dışarı çıktım. (*Neden*)

Ormana doğru gittiler. (*Kadar,istikamet*)

Çarşıya kardeşiyle gitti. (*Birliktelik*)

CÜMLE BİLGİSİ

ONUNCU YIL NUTKU

Türk milleti!

Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın on beşinci yılındayız. Bugün cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu Olsun! Bu anda büyük Türk milletinin bir ferdi olarak bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım!

Az zamanda çok büyük işler yaptık; bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir.

Bundaki muzaffakiyeti, Türk milletine ve onun değerli ordusuna bir ve beraber olarak azimkarane yürümesine borçluyuz. Fakat, yaptıklarımızı asla kafi göremeyiz.Çünkü, daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni memleketi seviyesine çıkaracağız.Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız.Milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız...

M.K. ATATÜRK

Yukarıdaki metinde duygu ve düşünceler anlamlı söz dizileriyle anlatıldı. Sözcükler, anlamlı şekilde bir araya gelerek cümleleri oluşturdu.

UNUTMA!

Cümlelerde ilk sözcüğün baş harfi büyük yazılır. Cümlelerin anlamlarına göre sonlarına mutlaka noktalama işaretleri gelir. En güzel cümle, amacımızı en iyi biçimde anlatan, içinde gereksiz sözcük bulunmayan cümledir.

Öğelerinin Dizilişine Göre Cümle Çeşitleri

Yüklemlerine Göre Cümle Çeşitleri

Anlamlarına Göre Cümle Çeşitleri

Yapılarına Göre Cümle Çeşitleri

Öğelerinin Dizilişine Göre Cümle Çeşitleri

Öğelerin dizilişine göre cümle çeşitleri ikiye ayrılır:

- **Kurallı cümle:**
Yüklemi sonunda bulunan cümlelere **kurallı cümle** denir.
- **Devrik cümle:**
Yüklemi sonunda bulunmayan cümlelere **devrik cümle** denir.

Ara söz, ara cümle: Cümlenin anlamına ek bir açıklama getirmek için, cümledeki düşünceyle ilgili olarak söylenmiş söz ya da cümledir:

Örnek:

Bu olaydan sonra, **sen de anımsayacaksın**, onlarla ilişkimi kesmiştim.
Kalan malını - **pek bir şey de kalmadı ya** - Kızılay'a bağışladı.

Eksiltili cümle: Öğelerden biri ya da birkaçı söylenmeyen, ancak cümle değeri taşıyan söz (kelime) veya cümledir.

Örnek:

- Tatile gidecek misiniz?
- *Evet. (tatile gideceğim.)*

Yüklemlerine Göre Cümle Çeşitleri

- **Fiil cümlesi:**

Yüklemi çekimli bir fiil olan cümleye **fiil cümlesi** denir.

Örnek:

İsmet, derslerini çok çalışıyor.
yüklem

- **İsim cümlesi:**

Yüklemi ek-fiil almış isim soylu bir kelime, bir tamlama ya da kelime grubu olan cümleye **isim cümlesi** denir.

Örnek:

İnsanın en iyi dostu kitaptır.
yüklem

Bizim ev, köyün sonundadır.
Yüklem

Anlamlarına Göre Cümle Çeşitleri

- **Olumlu cümle**
- **Olumsuz cümle**
- **Soru cümlesi**
- **Ünlem cümlesi**
- **Şart cümlesi**

- **Olumlu cümle:**

Eylemin veya yargının olduğunu, yapıldığını bildiren cümlelere **olumlu cümle** denir.

- **Olumsuz cümle:**

Eylemin ya da yargının olmadığını bildiren cümleye **olumsuz cümle** denir.

Biçimce olumlu, anlamca olumsuz cümle:

Örnek:

Ne arayan var ne soran. (*Arayan soran yok*)
Bunları ben mi yazmışım? (*Yazmadım*)

Biçimce olumsuz, anlamca olumlu cümle:

Örnek:

Sanki o bunları bilmiyor. (*Biliyor*)
Param yok değil. (*Var*)

- **Soru Cümlesi:**

Eylemin ya da yargının olup olmadığını, yapılıp yapılmadığını sorup öğrenmek amacıyla kurulan cümlelere **soru cümlesi** denir.

Soru cümleleri **“mi” soru ekiyle, soru sıfatıyla, soru zamiriyle ve soru zarfıyla** oluşturulur:

- **“mi” soru ekiyle soru cümlesi:** Soru eki, hangi sözden sonra kullanılırsa onunla ilgili bir soru anlamı katar:

Örnek:

Ali'nin annesi geldi mi ?(eylem soruyor)
Ali'nin annesi mı geldi ?(özne soruyor)
Ali'nin mi annesi geldi? (Gelenin Ali'nin annesi olup olmadığı soruluyor.)

- **Soru sıfatıyla soru cümlesi:**

Örnek:

Kaç kişi geldi?
Nasıl kitap aldın?
Kaçınıcı katta oturuyorsun?
Kaçar denar verdiniz?

- **Soru zamiriyle soru cümlesi:**

Örnek:

Seninle kim gelecek?
Ondan ne bekliyorsun?
Hangisi daha güzel?

- **Soru zarfıyla soru cümlesi:**

Örnek:

Bize niçin gelmiyorsunuz?
Ne zaman görüşeceksin?
Buraya nasıl geldin?

- **Ünlem cümlesi:**

Korkma, acıma, sevinme, kızma, heyecanlanma gibi duyguları anlatan cümleye *ünlem cümlesi* denir.

Örnek:

Aaa! Bak okuyor!

“Yazık seni kurtarmayan insana!...” (M. Emin Yurdakul)

- **Şart cümlesi:**

Şart anlatan yan cümlecikle, bu cümleciğin tamladığı, şarta bağlı sonucu gösteren bir temel, cümlecikten, kurulmuş birleşik cümlelere *şart cümlesi* denir.

Örnek:

Rüzgar varsa, balkondaki çamaşırlar daha çabuk kurur.

Planlı çalışırsan, sınavı geçebilirsin.

Yapılarına Göre Cümle Çeşitleri

- **Basit Cümleler:**

Bir tek yükleme kurulan, bir düşünce, bir duygu, bir bilgi ve bir tek yargı bildiren cümleye *basit cümle* denir.

Örnek:

“Kalem kılıçtan keskindir.”

Ahmet’in babası okula geldi.

Basit Cümlenin Özellikleri:

- Basit cümlede bir tek yargı bulunur:

Örnek:

En iyi dost kitaptır. (*Bir düşünce*)

Anneler, hepinizi seviyorum! (*Bir duygu*)

Yaz tatili bir gelse! (*Bir istek*)

- Basit cümlede bir tek yüklem bulunur. Bu yüklem, çekimli bir fiil ya da ek-fiil almış ad (isim) soylu bir söz, tamlama ve sözcük grubu olabilir:

Örnek:

Şehadetnameleri yarın **alacağız.**
y.(çekimli fiil)

Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda **mevcuttur.**
y. (ek-fiil almış ad soylu sözcük)

Atatürk, **evrensel bir liderdir.**
y.(ek-fiil almış sıfat tamlaması)

“Ak akçe **kara gün içindir.”**
y.(ek-fiil almış sözcük grubu)

Bu, **Ayla'nın kitabıdır.**
y.(ek-fiil almış ad tamlaması)

- **Bağımsız Cümleler (Bağlı veya Bağlaçlı Cümleler):**

Aralarında bir anlam ilgisi bulunan basit ya da birleşik yapıdaki cümlelerin, bir bağlaçla bağlanmasından oluşan cümlelerdir.

Örnek:

“Bahar, yüzyıl önceki bahardır; ama şimdi kullanılışı değişti.”

Cümlesi iki bağımsız cümlenin birbirine “ama” bağlacıyla bağlanmasından oluşan bağlı bir cümledir.

“Düşünmek ve söylemek kolaydır; lakin yapmak ve başarı ile sonuçlandırmak çok güçtür.”

Yukarıdaki cümle ili bağımsız cümlenin “lakin” bağlacıyla bağlanmasından oluşmuştur.

“Yaptıklarımızı asla kafi görmeyiz; çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz.”

Bu cümle, iki ayrı bağımsız cümlenin “çünkü” bağlacıyla bağlanmasından oluşmuştur.

“Eve geldim ama sizi bulamadım.”

Bu cümle basit iki cümlenin “ama” bağlacıyla bağlanmasından oluşmuştur.

• Sıralı Cümleler:

Aralarında anlam ilgisi bulunan birden çok basit ya da birleşik yapıdaki cümlelerin *virgül* (,) ya da *noktalı virgül* (;) ile bağlanmasından meydana gelen cümlelerdir.

Örnek:

“Bir varmış, bir yokmuş.”

“Köyde kına gecesi olacak; atlar koşacak; pehlivanlar güreşecek.”

Basit üç bağımsız cümlenin birbirine noktalı virgüllerle bağlanmasından oluşan sıralı bir cümledir.

• Birleşik Cümle:

İçinde birden çok düşünce, bilgi, istek, duygu ve yargı bulunan ve bir temel cümlecikle, yeteri kadar yan cümlecikten oluşan cümleye *birleşik cümle* denir.

*Bu tür cümlelerin içinde bir eylem veya bir ek eylemden başka, bir ya da birden çok fiil bulunur. Bu tür cümleler birden çok fiili veya yargıyı bildirir. Birleşik bir cümlede asıl yargıyı bildiren, içinde fiil ya da ek fiil bulunan bölüme **temel cümlecik** denir. Temel cümlecik bölümünün anlamını tamamlayan yargıları bildiren ve içinde fiilimsi (eylemsi) bulunan kısma da **yan cümlecik** denir.*

Örnek:

Hava kararınca içim sıkılmaya başlıyor.

Hava kararınca

...içim sıkılmaya başlıyor.

yan cümlecik

temel cümlecik

Örnek:

Gezmek, dinlenmek çalışanların hakkıdır.

Gezmek, dinlenmek

... çalışanların hakkıdır.

yan cümlecik

temel cümlecik

Örnek:

Dersim bitince, ben de bahçeye ineceğim.

Dersim bitince

... ben de bahçeye ineceğim.

yan cümlecik

temel cümlecik

Örnek:

Sınıfını geçersen Ohri'ye gideriz.

Sınıfını geçersen

... Ohri'ye gideriz.

yan cümlecik

temel cümlecik

KARMAŞIK CÜMLELER

- **Bağlı-Sıralı Cümle**

Örnek:

Aldığım bir haberi anlatayım, fakat üzölmeyeceksiniz, ağlayamayacaksınız.

Birinci cümle fakat bağlacıyla ikinci ile üçüncü sıralı bağlandığı için “bağlı-sıralı” cümledir.

- **Sıralı-Bağlı Cümleler**

Örnek:

Sınıfa girdi, kitaplarını masaya bıraktı ve dışarıdaki öğrencilere camdan baktı.

Burada da ilk iki cümle sıralı, üçüncü cümle de “ve” bağlacıyla bağlanmış; “sıralı-bağlı cümle” meydana gelmiştir.

- **Bağlı-ki’li Cümleler**

Örnek:

Yalnız bir arkadaşımız dersten kaçmadı; çünkü öyle oyuna daldı ki tehlikeyi fark etmedi.

Burada ki’den önceki bağli cümle, sonraki cümlede belirtilen çocuğun tehlikeyi fark edememesinin sebebini açıklamıştır. Böylece hem bağli hem de ki’li cümle meydana gelmiştir.

Ara Cümlecik, Ara Söz

Cümle arasına giren ve öge olmayan parçalara ara cümlecik ya da **ara söz** denir. Bunlar söze başladıktan sonra akla gelen düşüncelerdir.

Örnek:

Bursa’da – çoğu Osmanlı döneminden kalma – pek çok tarihi eser vardır.

Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz.

Ara cümlecik ve ara sözü bulmak için cümlede bunları okumadan geçeriz; ifade bozukluğu olmuyorsa bunlar ara söz ve ya ara cümleciktir.

YAZIM (İMLA) KURALLARI

ÖĞRENELİM

Her dilin kendine özgü yazım kuralları vardır. Ortak bir dili konuşan ve yazan insanların aynı biçimde yazabilmeleri için bu kuralları uygulamaları gerekir. Dilimizdeki sözcüklerin ve cümlelerin nasıl yazılacağını belirleyen kurallara **yazım kuralları** denir.

BİRLEŞİK SÖZCÜKLERİN YAZIMI

Türkçe’de, birden fazla sözcüğün yeni bir sözcüğü karşılamak üzere belli kalıplar içinde anlam yönünden kaynaşmasına **birleşik sözcükler** denir.

Ayrı yazılan sözcükler

Birleşik adların yazılışı

- Sıfatları derecelendiren daha, en, pek gibi zarflar ayrı yazılır.

Örnek:

Daha koyu

Pek çok

En çalışkan

- İkilemeler ayrı yazılır.

Örnek:

Ucu ucuna

Konuşa konuşa

Göz göze

- İki sözcüğün birleşmesiyle oluşan yeni sözcükler, yeni bir kavramı karşılar. Ancak birleştirmede yer alan her sözcük kendi eski anlamını saklamış olabilir. Bu tür sözcükler ayrı yazılır.

Örnek:

Ana dili

İlk okul

Dil bilgisi

Birleşik fiilerin (eylemlerin) yazılışı:

- Dilimizde ad soylu bir sözcüğü “etmek, eylemek, olmak” yardımcı fiilerden yapılmış birleşik fiiler ayrı yazılır.

Örnek:

Yardım etmek

Yok olmak

Yolcu etmek

Bitişik yazılan sözcükler

Birleşik adların yazılışı:

- Birleşik sözcüğü oluşturan her iki sözcüğün de gerçek anlamını yitirmesi halinde birleşik yazılır.

Örnek:

Kuşburnu

Samanyolu

Hanımeli

- Birleşik sözcüğü oluşturan sözcüklerden birisinin gerçek anlamını yitirmesi halinde ayrı yazılır.

Örnek:

Sağlık ocağı

Ordu evi

Öğrenci yurdu

- Ünlü ve hece düşmesiyle meydana gelen birleşik sözcükler ayrı yazılır.

Örnek:

Cuma ertesi

Cumartesi

Kahve altı

Kahvaltı

- Birden çok sözcükten oluşan kişi ve yer adları bitişik yazılır.

Örnek:

Birgül

Çanakkale

Beşiktaş

Birleşik fiilerin yazılışı:

- Dilimize girmiş ad soylu sözcükler “**etmek, eylemek, olmak**” yardımcı fiileriyle kullanırken, birinci sözcükte ünlü düşmesi olursa bu yardımcı fiiler sözcükle bitişik yazılır.

Örnek:

Kayıp olmak

kaybolmak

His etmek

hissetmek

“de” ekinin yazımı ve özellikleri

Ek olduğu için kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılır.

Okul**da** tören var.

Pencere**de** perde var.

Eklendiği sözcüğün son sesi sert ünsüzle bitmişse “ta/te” şekline dönüşür.

Sokak**ta** oynarken düşmüş.

Sınıfta otuz öğrenci var.

Büyük ünlü uyumu kuralına uyarlar.

Yol**da** kardeşimle karşılaştım.

Baca**da** bir leylek yuvası var.

Unutma!

Vurgu her zaman bu ekin üzerine kayar.

“ki” ekinin yazımı ve özellikleri

Belirtili ad tamlamalarında tamlananı düşürüp onun yerini tutmak üzere tamlayana eklenen –ki ekine ilgi zamiri denir.

Masanın örtüsü masanın**ki**
Tamlayan tamlanan

Benim kitabım benim**ki**
Tamlayan tamlanan

Bir adda eklenerek başka bir ad belirtirse sıfat görevine girer.

Evde**ki** hesap, çarşıya uymaz.

Damdaki**ki** kedi.

Bitişik yazılan -ki ler çıkarılınca cümlenin anlamı bozulur.

Suda**ki** bakteriler daha etkilidir.

“ki” bağlacı ise ayrı yazılır.

Baktım **ki** o yok, ben de gittim.

Sınıftan çıkıyorduk **ki**, öğretmen geldi.

Ek eylemlerin yazımı

“**idi, iken, imiş, ise**” ek eylemleri ayrı olarak yazılabildikleri gibi, kendilerinden önce gelen sözcüğe **bitişik** olarak da yazılabilirler.

Örnek:

bakmalı	idi	<i>bakmalıydı</i>
gelir	iken	<i>gelirken</i>
gelmeli	imiş	<i>gelmeliymiş</i>

“**iken**”in yazılışı

“**iken**” ayrı olarak yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir. Bu durumda başındaki “**i**” ünlüsü düşer. Getirildiği kelimenin ünlüleri kalın da olsa, bu ekin ünlüsü ince kalır:

Örnek:

<i>okur-ken (okur iken)</i>	<i>yazar-ken (yazar iken)</i>
<i>uyur-ken (uyur iken)</i>	<i>çalışır-ken (çalışır iken)</i>
<i>başlar-ken (başlar iken)</i>	<i>durmuş-ken (durmuş iken)</i>

“**iken**”, ünlüyle biten kelimelere ek olarak getirildiğinde başındaki “**i**” ünlüsü düşer ve araya “**y**” ünsüzü girer.

Örnek:

<i>okulday-ken (okulda iken)</i>	<i>yolday-ken (yolda iken).</i>
----------------------------------	---------------------------------

Ek fiil olan “**imek**”in Yazılışı

“**imek**” fiili bugün daha çok ekleşmiş olarak kullanmakta ve ünlü uyumlarına uymaktadır. Ünlüyle biten kelimelere eklendiğinde “**i**” ünlüsü düşer. Bu durumda araya “**y**” ünsüzü düşer.

Örnek:

<i>ne-y-se (ne ise)</i>	<i>sonuncu-y-du (sonuncu idi)</i>	<i>yabancı-y-miş (yabancı imiş)</i>
-------------------------	-----------------------------------	-------------------------------------

Ünsüzle biten kelimelere eklendiğinde de “**i**” ünlüsü düşer:

Örnek:

<i>gelir-se (gelir ise)</i>	<i>güzel-miş (güzel imiş)</i>	<i>yorgun-du (yorgun idi)</i>
-----------------------------	-------------------------------	-------------------------------

NOKTALAMA İŞARETLERİ

ÖĞRENELİM

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere kullanılan işaretlere **noktalama işaretleri** denir. Noktalama işaretlerinden nokta, virgöl, noktalı virgöl, iki nokta, üç nokta, soru, ünlem, tırnak işaretleri, ayraç ve kesme ait oldukları kelimelere bitişik olarak yazılır ve kesme dışındaki işaretlerden sonra bir harf boşluğu ara verilir.

UNUTMA!

Dilimizi düzgün kullanmamız için bu işaretlerin kullanım alanlarını her öğrenci öğrenmelidir.

KESME İŞARETİ (')

- Aşağıda sıralanan özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır, kişi adları, soyadları ve takma adlar:

Örnek:

Atatürk'üm Fatih Sultan Mehmet'e Yunus Emre'yi Ziya Gökalp'tan

Unutma: Sonunda “p, ç, t, k” ünsüzlerinden biri bulunan *Ahmet, Çiçek, Halit, Mehmet, Mesut, Bosna-Hersek, Üsküp, İştib* gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretine rağmen *Ahmedi, Çiçeği, Halidi, Mehmedi, Mesudu, Bosna-Herseği, Üskübü, İştibi* biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.

- Özel adlar için yay araç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay araçtan sonra konulur:

Örnek:

Yunus Emre (1240?-1320)'nin

Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)'nin

Ancak cins isimler için yapılan açıklamalarda yay araçtan sonra doğal olarak kesme işaretine gerek yoktur:

- Millet, boy, oymak adları:

Örnek:

Türk'üm

Alman'sınız

İngiliz'den

Oğuz'un

- Devlet adları:

Örnek:

Makedonya Cumhuriyeti'ni

Amerika Birleşik Devletleri'ne

Osmanlı Devleti'ndeki

Türkiye Cumhuriyeti'nden.

- Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar:
- Kıta, deniz, nehir, göl, dağ, boğaz, geçit, yayla; ülke, bölge, il, ilçe, köy, semt, bulvar, cadde, sokak vb. coğrafyayla ilgili yer adları:

Örnek:

Avrupa'nın

Marmara Denizi'nden

Akdeniz'i

Vardar Nehri'ne

Çanakkale Boğazı'nın

Türkiye'dir

Makedonya Meydanı'ndan

- Gök bilimiyle ilgili adlar

Örnek:

Jüpiter'den

Venüs'ü

Büyükayı'da.

- Kitap, dergi, gazete ve sanat eseri (tablo, heykel, müzk vb) adları.

ÜÇ NOKTA (...)

Konuşma dilinde:

- Çok kez derin ve güçlü bir coşku yüzünden tümce tamlanamaz. Aşırı duygulanmalar yüzünden söze devam edilemez, kesilir; arkasını dinleyenin zihni, duruma göre tamamlar:

Örnek:

- *Annenizin hastalığını duydum. Geçmiş olsun. Nasıl oldu?*

- *Onu dün...*

- Söylenmesinde utanç duyulan şeyler de çok kez kırık dökük tümcelerle söylenir. Eksik sözcüklerin anlamını dinleyicinin zihni tamlar. Böyle eksik söylemek görgü kurallarına daha uygundur.
- Arka arkaya sıralanmış eşitlerden birkaçını sayıp öbürlerini-ya çokluğu ya da gereksizliği yüzünden-bırakırız. Bu bırakışın da duygu değeri pek büyüktür:

Örnek:

Onlarda her şey var: Atlar, arabalar, uçaklar...

deyip kesersek dinleyicinin zihni, bunun arkasından daha neler, neler olduğunu düşünür.

- Sözün gelişi kimi kez anlamı o denli açık verir ki geriye kalan sözcüklerin söylenmesi gerekmez.

Yazıda da böylece yarıda kesilmiş tümceler üç nokta ile imlenir. Okuyucu, bu tümcenin bir duygu ya da anlam değeri yüzünden yarıda kesildiğini anlayarak eksiğini tamlar ve daha çok duygulanır.

- Cümle sonundan başka yerlerde kullanılan bu üç nokta ile karıştırmamak gerekir. Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

SIRA NOKTALAR (.....)

- Bir konunun kısımlarını ayırmak için kullanılır.
- Aradan zaman geçtiğini anlatmaya yarar. Bu iki çeşit kullanışa, daha çok, öykü ve romanlarda rastlanır.
- Söylenmeden geçilen bir takım sözleri belirtmek için kullanılır.

Örnek:

Ona yaklaşıp dedikten sonar hemen gitti.

- Kimi kez bir sözcüğün kimi harfleri ya da bir tümcenin kimi sözcükleri türlü nedenlerle yazılmaz. Bu yazılmayan harf veya sözcüğün yerine noktalar konur. Onları tamamlamak görevi okuyucuya düşer.
- Herhangi bir nedenle, aslında var olan kimi tümce ve kısımların yazılmadığını ansıtmak için de kullanılır.

Unutma:

Sıra noktalarla tümce sonunda konan, susma imi olan üç nokta ile birbirine karıştırılmamalı.

Sözleri Öğrenelim

A

- Alazlamak:** Bir şeyi aleve tutmak.
Ayaz: Duru, sakın havada çıkan kuru soğuk.

B

- Bereket versin:** Bir kimsenin bir durumdan hoşnutluğunu anlatır.
Berrak: Duru, temiz.
Bora: Genellikle arkasından yağmur getiren sert ve geçici yel.
Böbürlenmek: Övünerek kabarmak.
Bürümcek: Ham ipekten dokunmuş ince kumaş.

C

- Cenk:** Savaş, kavga.
Civan: Yakışıklı genç erkek.
Cüret etmek: Haddini aşacak ölçüde cesaret etmek.

D

- Darphane:** Para basılan yer.
Dem: Zaman, çağ.
Divan: Yüksek düzeydeki devlet adamlarının kurduğu büyük meclis.
Dona kesmek: Donmak.

E

- Eğilim:** Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme.
Esvap: Giyecek, giysi.

G

- Gürbüz:** Sağlam, güçlü ve iyi gelişmiş, iri.

H

- Hammine:** Ailede yaşlı ve saygı duyulan kadınlara verilen ad (hanım ninne).
Hare: Gözde dalgalanır gibi görünen parlak çizgiler.

Hışım: Öfke, kızgınlık.
Hezimete uğratmak: Bozguna veya büyük bir yenilgiye uğratmak.

I

İlham: Esinlenmek.

K

Kanaat: Elindekenden hoşnut olma durumu, yeter bulma, yetinme, doyum.
Kaparo: Bir sözleşmenin yapıldığı sırada, taraflardan birinin önceden diğerine verdiği para.
Kıraç: Verimsiz toprak.
Kıymık: Çok küçük ve sivri tahta ya da kemik parçası.
Kötüye yormak: Yanlış, istenmeyen bir anlam vermek.

L

Lojman: Bir çalışma yerinde görevlilere verilen konut.
Lehçe: Konuşma tarzı.

M

Meşin: Tabaklanmış koyun derisi.
Muhacir: Göçmen.
Müessese: Kuruluş, kurum.
Mükafat: Ödül, değerlendirici, sevindirici davranış.
Müsabaka: Yarış, yarışma, karşılaşma.
Müzaakere: Anlaşma.

N

Neşretmek: Yaymak, dağıtmak, saçmak.
Nihayet: Son, sonunda.
Nağme: Güzel, uyumlu ses, ezgi.

O

Otağ: Büyük ve süslü çadır.

Ö

Özgü: Özellikle birine veya bir şeye ait olan, has, mahsus.

P

Perçinlenmek: Ayrılmayacak şekilde yapışmak.

S

Saka kuşu: Kırmızı, sarı tüyleri bulunan, güzel öttüğü için kafeste beslenen küçük bir kuş.

Sarp: Dik, çıkması ve geçilmesi güç yalman.

Sedef: Midye ve istiridye gibi deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan sedefçilikte kullanılan, pırıltılı, beyaz, sert bir madde.

Serbest: Bağımsız biçimde, rahat.

Serdar: Başkomutan.

Sıska: Çok zayıf.

Sibernetik: Bir insanın veya otomatik bir makinenin modern tekniğin kaynakları çevresinde herhangi bir işi yönetmesini veya belli bir amaca ulaşmasını sağlayan bilim dalı.

Silahşor: Silahlı olan, silah kullanan kimse, savaşçı.

Söylenti: Ağızdan ağıza dolaşan kesinlik kazanmayan haber, rivayet.

T

Teftiş: Bir görevin yolunda yürütülüp yürütülmediğini anlamak için yapılan araştırma, denetleme.

Ü

Üstat: Bilim veya sanat alanında üstün bilgisi ve yeteneği olan kimse.

V

Velhasıl: Kısacası.

Y

Yalın kılıç: Elinde kılıç olduğu halde, kılıçlı olarak.

Yeniçeri: Orhan Gazi tarafından yeniçeri ocağı adıyla 1362'de kurulan, Osmanlı ordusunda piyade asker sınıfına mensup er.

Z

Zebun: Güçsüz, zayıf.

Ziya: Işık, aydınlık.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
OKUL YOLU	5
SUDA KENDİNİ GÖREN GEYİK	6
KUŞ YEMİ	8
MAKEDONYA	11
CEVİZ İLE BALKABAĞI	12
İHTİYAR ÇİLİNGİR	14
BİR HATIRA	17
VATAN	19
DOSTLUK ÜSTÜNE	20
UZAYDAN GÖZETLENİYORUZ	22
OKUL VE MESLEK SEÇİMİ	24
ZİLLER ÇALACAK	26
GENÇ OSMAN DESTANI	28
KAYBOLAN ŞEHİR	32
KORKAK KRAL	34
BİLEK SAATİ	36
ÇOK GÜZEL ŞEY	38
ESKİ BİR YARA	39
YALNIZLAŞAN VE MAKİNELEŞEN İNSAN	42
TÜRK OLMAK	44
DİL VE VATAN	45
BEYAZ GÜVERCİN	47
KASTAMONULU İKİ KARDEŞ	48
NASREDDİN HOCA OLMAK İSTİYORUM	50
GEZGİN İLE KUYUMCU	52
BİZ KİMLERİZ	55
TOPAL	56
ÇANAKKALE DESTANI	59
SALINCAK	61

PERİ KIZI İLE ÇOBAN HİKAYESİ	65
İSTİKLÂL MARŞI DOĞUYOR	67
İSTİKLÂL MARŞI	70
İMZA GÜNÜ	72
BİRLİKTE	75
HARİTADA BİR NOKTA	76
ERGENEKON DESTANI	78
MODERN KARGA	81
KORKULU BİR GÜN	83
OKUMAK İÇİN	87
DİLİMİZ	89
ÖMRÜMÜZ KAÇ GÖÇLE GEÇTİ BE OĞUL	91
KARDEŞLİK	93
AYŞECİK'LE ANASI	94
ELLİ KURUŞ	97
BEN ÇOCUĞUM DİYE	100
SON MEKTUP	101
HOCA İLE OĞLU	102
BİR KAVAK VE İNSANLAR	103
OTUZ BEŞ YAŞ ŞİİRİ	105
MOR DAĞLARDA KORKUSUZ KÖYÜ	106
BABA YÜREĞİ	110
BÜYÜK ADAMIN ANASI	112
YENİ GÜNLER	113
HOŞBULDUK SELİM DEDE	114
KAPLUMBAĞALAR	117
PAYLAŞMAK	119
YAZILI ANLATIM VE YAZI TÜRLERİ	122
OKULLAR KAPILARINI KAPARKEN	125
SON DERS	127
<i>DİLİMİZİ ÖĞRENELİM</i>	130
DİLİMİZİ ÖĞRENELİM	131
DÜNYA DİLLERİN SINIFLANDIRILMASI	132
BAŞLICA DİL AİLELERİ	133

TÜRKÇENİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ	134
Tarih Boyunca Türklerin Kullandıkları Alfabeler	134
KONUŞMA DİLİ	139
YAZI DİLİ	139
AD (İSİM)	140
AD (İSİM) TAMLAMASI	141
AD (İSİM) TAMLAMA ÇEŞİTLERİ	142
AD TAMLAMALARININ ÇOKLUK EKİ ALMASI	145
SIFATLAR (ÖN ADLAR)	146
Sıfatların Başka Görevlerde Kullanılması	147
SIFATLARIN TAMLAMASI	148
ADILLAR (ZAMİRLER)	149
BELİRTEÇ (ZARF)	153
İLGEÇ (EDAT)	155
BAĞLAÇ	157
ÜNLEM	159
CÜMLE BİLGİSİ	160
CÜMLE	160
CÜMLENİN ÖGELERİ	162
ÖZNE-YÜKLEM UYGUNLUĞU	164
CÜMLE BİLGİSİ	168
KARMAŞIK CÜMLELER	175
YAZIM (İMLA) KURALLARI	176
NOKTALAMA İŞARETLERİ	180
SÖZLERİ ÖĞRENELİM-SÖZLÜK	184
SÖZLÜK	185
İÇİNDEKİLER	189

